

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Niina Tuononen

**”Koko porukalla tekemiset eivät vaan onnistuisi” – KOKEMUKSIA
PENTTILÄN PÄIVÄKODIN PIENRYHMÄTOIMINNASTA**

Opinnäytetyö
Marraskuu 2016

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2016
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
(013) 260 600

Tekijä

Niina Tuononen

Nimeke

”Koko porukalla tekemiset eivät vaan onnistuisi” – Kokemuksia Penttilän päiväkodin pienryhmätoiminnasta

Toimeksiantaja

Penttilän päiväkoti

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia joensuulaisen Penttilän päiväkodin kasvattajilla on pienryhmätoiminnan toteuttamisesta. Opinnäytetyössä selvitettiin kyselyn avulla, millaista pienryhmätoimintaa päiväkodissa toteutetaan, millaiset tekijät estävät ja edistävät pienryhmätoiminnan onnistunutta toteutumista ja mikä merkitys pienryhmätoiminnan toteuttamisella on lapsille ja työntekijöille. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin lähettämällä päiväkodin kasvatäjille puolistrukturoitu kyselylomake. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysimenetelmällä.

Tulosten mukaan toimeksiantajapäiväkodissa toteutetaan pienryhmätoimintaa monipuolisesti ja pienryhmätoimintaan ollaan pääasiassa tyytyväisiä. Pienryhmätoiminnan onnistumiseen vaikuttavat monet kasvattajien toimintaan, päiväkodin arkeen ja ryhmän lapsiin liittyvät tekijät. Pienryhmätoiminnan haasteita ovat tulosten mukaan esimerkiksi siirtymät ja henkilömäärät: kasvattajia koetaan olevan liian vähän ja lapsia liian paljon. Pienryhmätoiminnan merkityksiä ovat tulosten mukaan esimerkiksi tilanteiden rauhallisuus, mahdollisuus lasten yksilölliseen huomiointiin sekä työn mielekkyyden lisääntyminen.

Opinnäytetyön tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää pienryhmätoiminnan toteuttamisessa. Jatkotutkimusideoita ovat lasten kokemukset pienryhmätoiminnasta sekä tavoitteellinen pitkän aikavälin kehittämisprojekti, jossa pienryhmätoimintaa kehitettäisiin jo olemassa olevan tiedon avulla.

Kieli
suomi

Sivuja 74
Liitteet 6
Liitesivumäärä 9

Asiasanat

varhaiskasvatus, pienryhmätoiminta, ryhmäkoko

THESIS
November 2016
Degree Programme in Social Services
Tikkarinne 9
FI 80220 JOENSUU
FINLAND
+358 260 600

Author

Niina Tuononen

Title

"With the Whole Group Things Just Wouldn't Work" – Experiences of Small Group Activity in Penttilä Day-care Centre

Commissioned by

Penttilä Day-care Centre

Abstract

The aim of this thesis was to research what kind of experiences the early childhood educators of Penttilä day-care centre have about small group activities. The thesis had three major purposes: firstly, what kind of small group activities are implemented in Penttilä day-care centre, secondly, what kind of factors promote and prevent successful implementation of small group activities and, thirdly, what kind of meanings small group activities have for the early childhood educators and for the children. The thesis was a qualitative research and the data was collected by sending a half-structured questionnaire to the early childhood educators. The data was analysed with the material-focused content analysis.

It was discovered that the implementation of small group activities is versatile and the early childhood educators are mainly pleased with the implementation. The factors affecting the small group activity are the acts of the early childhood educators, everyday life in the day-care centre and the children. It was concluded that the challenges are for example the transitions and the number of people: too few adults and too many children. The significances of small group activities are for example tranquillity of circumstances, possibilities to individually pay attention to children and a more meaningful work.

The thesis can be exploited while implementing small group activities. Further, it could be researched how children experience small group activities. Another suggestion is a target-oriented long-term developing project about developing small group activities with the existing knowledge.

Language
Finnish

Pages 74
Appendices 6
Pages of Appendices 9

Keywords

early childhood education, small group activity, group size

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	6
2.1	Varhaiskasvatus on vuorovaikutusta	6
2.2	Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	8
2.3	Lapsilähtöisyys	9
3	Ryhmä ja sosiaalinen kehitys.....	10
3.1	Sosiaaliset taidot kehittyvät ryhmässä	10
3.2	Varhaiskasvatukseen lapsen sosiaalinen kehitys	12
3.3	Sosiaalisuuteen liittyviä haasteita	16
4	Ryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa	18
4.1	Vuorovaikutusta suuressa ja pienessä ryhmässä	18
4.2	Kasvattajien rooli pienryhmätoiminnan toteuttamisessa	20
4.3	Pienryhmätoiminnan käytännön toteutus	25
5	Aiemmat opinnäytetyöt	28
6	Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä.....	30
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat.....	31
7.1	Laadullinen tutkimus ja aineistonkeruu	31
7.2	Kyselyn sisältö	33
7.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	37
8	Tulokset	42
8.1	Penttilän päiväkodin pienryhmätoiminta	42
8.2	Pienryhmätoiminnan onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä	45
8.2.1	Kuvio onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä	45
8.2.2	Kasvattajien toiminta	46
8.2.3	Päiväkodin arki.....	49
8.2.4	Ryhmän lapset	50
8.3	Pienryhmätoiminnan merkityksiä	51
8.3.1	Kuvio pienryhmätoiminnan merkityksistä	51
8.3.2	Pienryhmätoiminnan merkityksiä yleisesti	52
8.3.3	Pienryhmätoiminnan merkityksiä lapselle	54
8.3.4	Pienryhmätoiminnan merkityksiä kasvattajalle	55
9	Tulosten tarkastelu.....	57
9.1	Pienryhmätoiminta Penttilän päiväkodissa	57
9.2	Pienryhmätoimintaan vaikuttavista tekijöistä.....	60
9.3	Pienryhmätoiminnan merkityksistä	62
10	Pohdinta.....	64
10.1	Luotettavuus ja eettisyys	64
10.2	Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu	67
10.3	Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusideat	70
	Lähteet.....	71

Liitteet

Liite 1	Kysely
Liite 2	Saatekirje
Liite 3	Analyysipolku
Liite 4	Esimerkkejä analyysistä
Liite 5	Opinnäytetyön toimeksiantosopimus
Liite 6	Tutkimuslupahakemus

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia kokemuksia joensuulaisen Penttilän päiväkodin työntekijöillä on pienryhmätoiminnan toteuttamisesta. Opinnäytetyön aihe nousi opinnäytetyön tekijän kiinnostuksen kohteeksi syksyllä 2015, kun tekijä ohjasi Penttilän päiväkodissa kielen kehitystä ja motorisia taitoja tukevaa pienryhmää. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja kokemuksia pienryhmätoiminnan toteuttamisesta selvitettiin keräämällä tietoa päiväkodin kasvattajilta kyselyn avulla. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Penttilän päiväkot.

Pienryhmätoiminta on vakiintunut osaksi yhä useamman päiväkodin toimintakulttuuria (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2012, 55). Penttilän päiväkodissa on seitsemän päiväkotiryhmää, joista jokaisessa pienryhmätoimintaa järjestetään ainakin jossakin muodossa. Pienryhmätoiminnassa koko päiväkotiryhmä jaetaan pienempiin ryhmiin, joissa toimintaa toteutetaan. Pienryhmätoiminta voi sisällöltään koostua mistä tahansa päiväkodin arkeen kuuluvasta toiminnasta (Riihonen & Tuukkanen 2013, 72). Pienryhmätoiminnan järjestämiseen ei ole Penttilän päiväkodissa määritetty tiettyä mallia tai runkoa, vaan jokaisen ryhmän kasvattajat saavat itse sopia, millaista pienryhmätoimintaa ryhmässä toteutetaan. Joskus pienryhmätoiminnan toteutus onnistuu hyvin, mutta joskus pienryhmätoiminnan toteuttamisessa voidaan kohdata haasteita, jotka voivat johtaa pienryhmätoiminnan vähentämiseen tai jopa lopettamiseen. Opinnäytetyössä selvitettiin, millaista pienryhmätoimintaa Penttilän päiväkodin kasvattajat toteuttavat. Lisäksi tarkasteltiin, millaiset tekijät estävät ja edistävät pienryhmätoiminnan onnistunutta toteuttamista. Lisäksi opinnäytetyössä haluttiin selvittää, mikä merkitystä pienryhmätoiminnalla on lapsille ja työntekijöille.

Varhaiskasvatuksen ryhmäkoot ovat kasvussa. Syksyllä 2016 voimaan astui muutos varhaiskasvatuksen järjestämisessä, kun yli 3-vuotiaiden lasten ryhmässä työntekijää kohden saa olla kahdeksan lasta entisen seitsemän sijasta (Asetus lasten päivähoidosta 239/1973, 6. §, 1. mom.). Samassa yhteydessä subjektiivinen päivähoito-oikeus rajattiin kahteenkymmeneen viikkotuntiin niissä

perheissä, joissa huoltajat eivät työskentele kokoaikaisesti tai opiskele päätoimisesti (Hallituksen esitys 80/2015). Joensuu on yksi niistä kunnista, joissa ryhmäkokoja päätettiin kasvattaa ja subjektiivista päivähoito-oikeutta rajata (Seppänen 2015). Käytännössä yli 3-vuotiaiden lasten ryhmäkoot siis kasvoivat 21 lapsesta 24 lapseen. Myös subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajausta voi kasvattaa ryhmäkokoja, kun puolittuneen hoitoajan myötä yhden ennen kokoaikaisen lapsen tilalla ryhmässä saattaakin nyt olla kaksi puolipäiväistä lasta. Vaikka kaikki ryhmän lapset eivät olisikaan yhtä aikaa paikalla, kasvattajien tulee tuntee ryhmänsä jokainen lapsi ja tehdä jokaiselle myös yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma (Raittila 2013, 77).

2000-luvulla varhaiskasvatuksessa on siirrytty entistä useammin pienryhmätoimintaan, jonka myötä varhaiskasvatuksen toimintaympäristöjen rakenteet tulee muodostaa uudelleen (Raittila 2013, 69). Suuryhmätoiminnasta pienryhmätoimintaan siirtyminen vaatii varhaiskasvattajilta runsaasti muutoksia esimerkiksi toimintatavoissa ja työn organisoinnissa. Jos siirtymä suuryhmätoiminnasta pienryhmätoimintaan toteutuu onnistuneesti, herää ajatus siitä, voisiko pienryhmätoiminnan toteuttamisella vastata varhaiskasvatuksen paineisiin liian suurista lapsiryhmistä. Tämä ajatus on ollut opinnäytetyön tekijän mielenkiinnon kohteena ja taustavaikuttajana myös tämän opinnäytetyön aiheen valinnassa.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatus on vuorovaikutusta

Varhaiskasvatus on lapsen eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen tavoitteina ja sen taustalla ovat lapsen tasapainoinen ja kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja oppiminen. Varhaiskasvatus koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Valtakunnallisten linjausten mukaan varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa kuten päiväkodeissa, perhepäivähoidossa sekä erilaisissa avoimissa varhaiskasvatus-

toiminnoissa. Varhaiskasvatuspalveluiden tuottajia ovat kunnat, yksityiset palveluntuottajat, järjestöt ja esimerkiksi seurakunnat. (Stakes 2005, 11.)

Varhaiskasvatuksen keskeisiä periaatteita ovat lapsen oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin ja turvalliseen kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen. Lisäksi lapsen oikeuksiin kuuluu turvallinen ja terveellinen ympäristö, jossa lapsi voi toimia ja leikkiä monipuolisesti. Lapsella on myös oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla ja saada tarvitsemaansa erityistä tukea. Keskeisiin varhaiskasvatuksen periaatteisiin kuuluu myös lapsen oikeus omaan kulttuuriinsa, äidinkieleensä ja uskontoonsa. (Stakes 2005, 12.)

Varhaiskasvatuksessa vuorovaikutus on merkittävässä roolissa, sillä työn ydin on läsnäolossa ja kohtaamisessa (Mikkola & Nivalainen 2011, 7). Merkittävää on lasten ja aikuisten välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus. Suuressa roolissa on myös aikuisten keskinäinen toiminta ja yhteistyö. (Nummenmaa 2001, 26.) Kasvattajien ja vanhempien välisestä yhdessä toimimisesta käytetään nimitystä kasvatuskumppanuus. Kasvatuskumppanuudessa kasvattajat ja vanhemmat sitoutuvat tietoisesti toimimaan yhdessä, jotta lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyviä prosesseja voitaisiin tukea mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Vanhemmilla on lastensa kasvatustavasta ja -oikeus ja he myös tuntevat lapsensa parhaiten, kasvattajilla taas on koulutuksen tuomaa ammatillista tietoa ja osaamista. Kasvattajien tulee luoda hyvät edellytykset kasvatuskumppanuudelle, jotta molempien kasvatustahojen tietoja ja taitoja hyödyntämällä saadaan turvattua lapsen hyvinvointi varhaiskasvatuksessa. (Stakes 2005, 31.)

Varhaiskasvatustavoille ominaisia tapoja toimia ovat leikkiminen, liikuminen, tutkiminen ja erilainen taiteellinen ilmaiseminen. Kun lapsi saa toimia itselleen luontevilla tavoilla, lapsen hyvinvointi, osallistumismahdollisuudet ja käsitys itsestään vahvistuvat. Itselleen mielekkäillä tavoilla toimien lapsi myös ilmentää tunteitaan ja ajatteluaan. Tämä tulee huomioida varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteutusmuodoissa sekä varhaiskasvattajien toiminnassa. (Stakes 2005, 20.)

2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Vuonna 2003 Stakes, sosiaali- ja terveysministeriö, opetusministeriö, opetushallitus, Suomen kuntaliitto ja muut alan asiantuntijatahot laativat valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista julkaistiin tämän opinnäytetyön valmistumisen kynnyksellä uudistettu versio, ja uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet otetaan käyttöön vuonna 2017. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.) Uudistettu varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on valtakunnallinen määräys, joka pohjautuu varhaiskasvatustalakiin. Varhaiskasvatus tulee siis toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. (Opetushallitus 2016.)

Varhaiskasvatussuunnitelma on varhaiskasvatuksen sisältöä ja laatua ohjaava konkreettinen työväline varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville (Mikkola & Nivalainen 2011, 13). Varhaiskasvatussuunnitelman avulla tähdätään työn sisältölliseen kehittämiseen ja ohjaamiseen, ja sen tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maan tasolla (Reunamo 2007, 101). Alkuperäisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luomisen aikoihin myös kunnissa aloitettiin varhaiskasvatussuunnitelmatyö, jossa päivähoiton arvoja ja toimintatapoja alettiin määrittellä ja tarkastella perusteellisesti. Samalla varhaiskasvatustoiminnassa ja toiminnan suunnittelussa alettiin painottaa lapsen hyvinvointia, vuorovaikutusta, kasvatuskumppanuutta, leikkiä ja kieltä. (Mikkola & Nivalainen 2011, 13.)

Kuntien omat varhaiskasvatussuunnitelmat pohjautuvat varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, minkä lisäksi kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan kunnan lasta ja perhettä koskevat suunnitelmat, varhaiskasvatuslinjaukset ja esiopetussuunnitelmat. Varhaiskasvatussyksikköjen omat varhaiskasvatussuunnitelmat taas mukailevat kunnan suunnitelmaa ja kuvaavat toimintaympäristön ja yksikön erityispiirteitä. Lisäksi jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle laaditaan oma, lapsen yksilöllisyyden ja vanhempien näkemykset huomioiva varhaiskasvatussuunnitelma, jonka toteutumista tulee arvioida säännöllisesti. (Stakes 2005, 32, 43.) Myös yksittäiselle päiväkotiryhmälle voidaan laatia oma ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma.

Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa varhaiskasvatuspalveluiden tuottajien ensisijaiseksi tavoitteeksi nimetään lapsen edun toteutumisesta huolehtiminen ja se, että lapselle tarjotaan hyvä päivä joka päivä. Lasta ja perhettä tuetaan lisäämällä varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta sekä eri toimijoiden välillä tapahtuvaa moniammatillista yhteistyötä. Joensuun varhaiskasvatuksen arvoiksi nimetään ihmisarvo, tasa-arvo, totuudellisuus ja luotettavuus. Ihmisarvo pitää sisällään toisen kunnioittamisen ja arvostamisen sekä humanistisen ihmiskäsityksen. Tasa-arvoon kuuluvat esimerkiksi syrjinnän ja suosimisen estäminen, kuulluksi tuleminen sekä oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen kohtelu. Totuudellisuudella taas tarkoitetaan sitä, että päätöksentekoa ja vuorovaikutusta ohjaa läpinäkyvyys ja koko päivähoitotoiminnassa lähestymistapoina ovat avoimuus ja rehellisyys. Luotettavuus taas tarkoittaa, että päivähoito järjestetään laadukkaasti ja turvallisesti noudattaen erilaisia lakeja ja asetuksia. (Joensuun kaupunki 2012, 3, 6.) Penttilän päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa arvoiksi taas nimetään vanhempien kanssa toteutettava kasvatuskumppanuus sekä lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen niin, että henkinen ja fyysinen turvallisuus toteutuvat (Penttilän päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 5).

2.3 Lapsilähtöisyys

Varhaiskasvatustyön perusta on lapsilähtöinen toiminta. Varhaiskasvatuksen lähtökohtia ovat lapsen tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Siksi kasvattajien tulee osata havainnoida lasta sekä tutustua lapsen elinpiiriin. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 34.) Lapsen tarpeita, kiinnostuksen kohteita ja elinpiiriä kartoitettaessa kasvattajan tulee tehdä yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa. Kasvatuksen suunnittelun perustana ovat siis lapsi ja lapsen elinpiiri. Lapsilähtöisyydessä perusajatuksena on rakentaa kasvatuskäytännöt vastaamaan jokaisen lapsen yksilöllisiä tarpeita. Sen vuoksi lapsilähtöisessä varhaiskasvatuksessa toiminnan tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tulee lähteä lapsista. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 56.)

Lapsilähtöisessä ajattelussa lapsi nähdään aktiivisena tekijänä, toimijana, tutkijana ja leikkijänä. Toimiessaan lapsilähtöisesti kasvattajat kuuntelevat lasta ja ottavat tämän mielipiteet huomioon, keskustelevat lasten kanssa ja rohkaisevat lapsia kertomaan ajatuksistaan. Kasvattajat myös mahdollistavat lapselle asioiden ihmettelyn ja auttavat johtopäätösten tekemisessä. Lapselle lapsilähtöisyys merkitsee siis mahdollisuutta kehittyä toiminnassaan, itseilmaisussaan, tunteissaan ja ajattelussaan. (Järvinen ym. 2009, 35–36.)

Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan myös oppimisprosessia, joka pohjaa lapsen kulttuuriin, kokemuksiin ja toimintaan (Hujala 2002, 61; Järvinen ym. 2009, 35). Lapsilähtöisessä ajattelussa lapsen oppiminen on prosessi, jossa lapsi oppii parhaiten niitä tietoja ja taitoja, jotka häntä itseään kiinnostavat. Lapselle tulee antaa myös mahdollisuus yrittää, erehtyä ja korjata erheitään. (Hujala ym. 2007, 56.) Lapsi säätelee omaa oppimistoimintaansa itse. Kasvattajan tehtävänä on siis auttaa lasta löytämään oppimisen taitoja, kehittämään oppimisensa strategioita ja ymmärtämään ajatteluaan. (Hujala 2002, 64.)

Lapsilähtöisesti toimivan kasvattajan tulee siis tukea ja ohjata lasta tämän tarpeiden mukaisesti ja mahdollistaa lapsen omaehtoinen tutkiminen, kokeilu ja oivaltaminen (Hujala ym. 2007, 56). Lapsilähtöisessä oppimisessa painopiste on lapsen aktiivisessa toiminnassa, elämyksellisyydessä, leikissä ja siinä, että lapselle on tarjolla sopivan haastavia tehtäviä. Kasvattajan tulee turvata merkityksellisten kokemusten syntyminen suunnittelemalla varhaiskasvatusta niin, että leikki, liikkuminen, tutkiminen, taiteellinen kokeminen ja taiteellinen ilmaisu ovat läsnä jokaisessa päiväkotipäivässä. (Järvinen ym. 2009, 35.)

3 Ryhmä ja sosiaalinen kehitys

3.1 Sosiaaliset taidot kehittyvät ryhmässä

Monille lapsille päiväkotiki ja oma päiväkotiryhmä ovat merkityksellisiä yhteisöjä, joissa harjoitellaan erilaisia sosiaalisen elämän kannalta tärkeitä taitoja. Päivä-

kodissa lapset osallistuvat moniin erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin ja sitä myötä kehittävät sosiaalisia taitojaan. Lasten välinen vuorovaikutus ei aina ole mutkallista, ja erilaiset konfliktit, väärinymmärrykset ja aggressiiviset purkaukset ovat päiväkodeissa tavallisia. (Ikonen 2006, 149, 152–153.) Lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta vertaisryhmät ovat siis tärkeitä (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006, 148).

Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot eivät tarkoita samaa asiaa, vaikka niistä saataankin puhua synonyymeinä. Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, jonka mukaan määräytyy se, kuinka kiinnostunut ihminen on muiden ihmisten seurasta. Sosiaalisuus tarkoittaa siis kiinnostusta muita ihmisiä kohtaan ja halua olla heidän kanssaan. Pelkkä sosiaalisuus ei kuitenkaan vielä riitä hyvään vuorovaikutukseen, vaan siihen vaaditaan myös sosiaalisia taitoja. Sosiaaliset taidot kehittyvät kasvatuksen ja kehityksen kautta oppimalla ja niillä tarkoitetaan ihmisen kykyä selvittää sosiaalisista tilanteista. Sosiaalisuudesta on apua sosiaalisten taitojen hankkimisessa, mutta sosiaalisuus ei automaattisesti johda hyviin sosiaalisiin taitoihin. Ihminen voi esimerkiksi olla riippuvainen muiden seurasta, mutta kyvytön tulemaan toimeen heidän kanssaan. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17–18.)

Sosiaalisia taitoja voidaan määritellä niiden seurausten perusteella. Sosiaalisesti taitavassa käyttäytymisessä sanaton tai sanallinen toiminta sopii käynnissä olevaan tilanteeseen ja on tehokasta. Muut läsnäolijat reagoivat sosiaalisesti taitavaan käyttäytymiseen myönteisesti; sosiaalisesti taitava käyttäytyminen voi johtaa esimerkiksi leikkiin mukaan pääsemiseen. Myös toiminnan ajoitus ja vastavuoroisuus ovat tärkeitä sosiaalisesti taitavassa käyttäytymisessä. (Salmivalli 2005, 79, 86.)

Ryhmässä olemisen uskotaan opettavan lapselle sosiaalisia taitoja. On kuitenkin huomioitava, että esimerkiksi 1–2-vuotias lapsi kykenee olemaan vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa korkeintaan muutaman tunnin kerrallaan, minkä jälkeen monimutkainen sosiaalinen vuorovaikutus voi jo olla haitaksi lapsen sosiaaliselle kehitykselle. Lapsen omasta kehitystasosta riippuu, millaista tahtia hän kasvaa sosiaalisen ryhmän jäseneksi, eikä tätä kasvua voi nopeuttaa

ulkopuolelta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 211–212.) Ryhmästä ei siis ole hyötyä lapsen kehitykselle, ellei lapsi ole kehitystasoltaan valmis ryhmäkokemuksiin. Ryhmässä olo ei myöskään itsessään kasvata lasta, vaan kasvattajan tulee olla tietoinen ryhmän vaikutuksista lapsen käytökseen, jolloin ryhmää voidaan tietoisesti hyödyntää kasvatuksessa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 163.)

Sosiaalisten taitojen kehittämiseksi tehokkain ryhmäkoko on 3–5 lasta. Pienryhmässä toimimisella voidaan vaikuttaa esimerkiksi lapselle muodostuneisiin rooleihin (esimerkiksi vetäytyjä, levoton, kiusaaja), joita voi suuressa ryhmässä olla hankala muuttaa. Usein lapsen maineella, sosiaalisella asemalla tai lapselta syntyneellä käsityksellä on taipumusta säilyä lapsen toimista riippumatta (Salmivalli 2005, 127, 133). Pienryhmässä voidaan suurta ryhmää tehokkaammin vaikuttaa sekä lapsen kykyihin toimia että muiden lasten asenteisiin. Kasvattajan tukemana lapsi voi aluksi luoda positiivisia suhteita muutamaan pienryhmän jäseneseen, ja näiden lasten kautta lapsen rooli voi ryhmän sisällä muuttua. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2013, 463.)

3.2 Varhaiskasvatukäisen lapsen sosiaalinen kehitys

Lapsen sosiaalista kehitystä ei voida irrottaa muusta, kuten tunne-elämän ja persoonan kehityksestä, sillä ne kaikki ovat yhteydessä lapsen vuorovaikutussuhteiden kehittymiseen (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 116). Lapsen sosiaaliseen kehitykseen kuuluvat esimerkiksi vuorovaikutustaidot sekä kyky toimia muiden kanssa. Sosiaalisessa kehityksessä lapsi alkaa omaksua ympäristöstään erilaisia rooleja ja arvoja. Erityisesti lapsen vanhemmillä on merkittävä rooli lapsen sosiaalisessa kehityksessä, sillä kotoa opitut mallit ja kiintymyssuhde vaikuttavat siihen, kuinka lapsi oppii sosiaalisia taitoja ja hahmottaa itseään. Kodin jälkeen sosiaalisia taitoja harjoitellaan vertaisryhmissä, joissa lapsi kokeilee kotona opittuja taitoja. (Vilén ym. 2013, 156, 158.) Vertaisryhmissä tapahtuu sosiaalista vertailua, jonka kautta lapsi oppii itsestään ja rakentaa minäkuvaansa sekä käsitystä itsestään ja ominaisuuksistaan (Salmivalli 2005, 33). Lapsi kehittyy aina myös osana omaa kulttuuriympäristöään. Kasvaessaan lapsi sosi-

aalistuu asteittain toimivaksi jäseneksi omassa kulttuuriympäristössään. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 116.)

Myös leikki kertoo paljon lapsen kehityksestä. Leikissä lapsi käsittelee ja oppii ymmärtämään kokemuksiaan, tuntemuksiaan, ajatuksiaan ja elämyksiään (Kahri 2003, 41). Leikkiä havainnoidessa saadaan tietoa lapsen motorisista, tiedollisista ja sosiaalisista taidoista, kielenkäytöstä, tarkkaavaisuudesta ja tiedon käsittelystä. Leikin aikana lapsi voi muodostaa ystävyysuhteita sekä oppia yhteistoimintaa. Leikin edellytyksenä on ymmärtää ja havaita muiden kokemuksia, joten leikki ei vain heijasta, vaan myös edistää lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2009, 62). Jos lapsen sosiaaliset taidot ovat heikot, leikkitalanteet voivat olla lapselle hankalia. Vaikeudet ilmenevät esimerkiksi ristiriitoina muiden leikkijöiden kanssa, leikkisääntöjen sopimisen tai niihin sopeutumisen vaikeutena tai haluna ottaa leikissä johtajan rooli. Jos lapsi ei ole vielä oppinut leikkimään, kasvattajan tulee leikkiä lapsen kanssa opettaen samalla leikkitaitoja. (Koivunen & Lehtinen 2015, 192.)

Normaalisti kehittyvän lapsen sosiaalinen kehitys mukailee tiettyjä vaiheita, jos lapsi saa kasvaa ja kehittyä sekä fyysisesti että tunnetasolla turvallisessa ympäristössä. Jo noin puolivuotias vauva hakee vuorovaikutusta aktiivisesti ja on herkkä ilmaisemaan tyytymättömyyttään. Puolivuotias alkaa myös ymmärtää hänelle suunnattuja toistuvia viestejä, ja esimerkiksi itkien tai jokellellen reagoi näihin viesteihin. Puolen vuoden iässä lapsi alkaa viihtyä entistä vähemmän yksin makuulla ja kiinnostua jatkuvasti enemmän ympäristöstään. 7–9 kuukauden iässä lapsi vierastaa vieraita ihmisiä ja ilmaisee selkeästi ikävöivänsä vanhempiaan. Tässä iässä lapsi harjoittelee vuorovaikutusta muita seuraamalla. (Vilén ym. 2013, 158–159.)

Yksivuotiaana lapsi alkaa tutustua rohkeammin uusiin ihmisiin ja jäljitellä tekemisissään ja sanomisissaan muita ihmisiä. Kävelemään oppimisen myötä ympäristöön tutustuminen lisääntyy, ja lapsi kiinnostuu pikkuhiljaa myös muiden lasten tekemisistä. Lapsi tarvitsee runsaasti aikuisen tukea uusien sosiaalisten taitojen harjoittelussa, sillä yksivuotias ei vielä tiedosta esimerkiksi tekojensa

seurauksia. Vieraiden ihmisten vierastaminen voimistuu jälleen noin puolitoista-vuotiaana. Leikkiminen voi hetken aikaa onnistua yksin, isomman lapsen tai vieraan aikuisen kanssa, mutta yksivuotias lapsi kuitenkin hakeutuu usein vanhempiensa tai hoitajiensa lähelle. (Vilén ym. 2013, 159.) Yksivuotiaan leikit ovat usein esineleikkejä. Kun lapsi on oppinut tarttumaan esineisiin, hän heiluttelee ja kääntelee niitä käsissään. Esineitä käsittelemällä lapsi saa palautetta niiden ominaisuuksista ja toimintatavoista, ja sitä kautta lapsi alkaa vähitellen jäsentää havaintojaan ja eriyttää toimintojaan fyysisen ympäristön vaatimusten mukaisiksi. Yksivuotiaan leikeissä esineillä tehdään niille kuuluvia toimintoja, kuten laitetaan lusikkaa suuhun. (Nurmi ym. 2009, 57.)

Kaksivuotiaan vuorovaikutuskeinot ovat enemmän fyysisiä ja toiminnallisia kuin sanallisia (Koivunen & Lehtinen 2015, 176). Kaksivuotiaana lapsen kiinnostus muita lapsia kohtaan voimistuu, mutta omanikäisten kanssa leikkiminen on kuitenkin haastavaa ja vaatii aikuisen ohjausta. Aikuisten touhuista kaksivuotias on kiinnostunut, ja haluaa olla niissä mukana. Kaksivuotiaan mielikuvitus vilkastuu ja pelot lisääntyvät, jolloin varovaisuus uusissa tilanteissa kasvaa. (Vilén ym. 2013, 159.) Kaksivuotiaalle ovat ominaisia symboliset leikit, joissa esineitä korvataan toisilla ja niille annetaan uusia merkityksiä. Symbolisissa leikeissä lapsi voi siirtää itselleen tehtyjä toimia toisille, esimerkiksi laittaa nukken nukkumaan. Emotionaalisen kehityksen kannalta symboliset leikit ovat tärkeitä, sillä niissä lapsi voi muokata todellisuutta omien kiinnostuksen kohteidensa ja halujensa mukaisesti leikkimällä kiellettyjä asioita tai tekoja, jotka häntä normaalisti pelottavat. (Nurmi ym. 2009, 58.)

Kolmevuotias nauttii aikuisten kanssa toimimisesta. Rajojen kokeilu voi olla voimakasta, mutta luottavaisessa vuorovaikutussuhteessa kolmevuotias ymmärtää rajojen tuovan myös turvallisuutta. Arkipäiväisissä ja sosiaalisissa tilanteissa kolmevuotias ei vielä pärjää yksin, mutta ajoittain toiminta voi olla itsenäistä. Kavereiden kanssa leikkiminen on kolmevuotiaalle mieluista (Kahri 2003, 13). Kolmevuotias harjoittelee jo yhdessä leikkimistä ja leikin sääntöjä ja on kiinnostunut leikkitovereistaan. (Vilén ym. 2013, 159.) Kolmevuotiaana lapsi kiinnostuu rakenteluleikeistä, ja niitä voidaan leikkiä yhdessä esimerkiksi hiekkalaatikolla. Rakenteluleikeissä lapsi harjoittelee tilan ja suhteiden ymmärtämistä.

tä, materiaalien tuntemusta, tarkkaavaisuutta, pitkäjänteisyyttä ja kekseliäisyyttä. Myös roolileikit alkavat kiinnostaa kolmannella ikävuodella. Kolmevuotiaan roolileikeissä toiminnot ovat lyhyitä tapahtumasarjoja, ja toteutuksessa tarvitaan usein vielä aikuisen apua. Leikkeihin liittyvät keskustelut muiden leikkijöiden kanssa harjaannuttavat sosiaalisia taitoja, kun leikkiessä joudutaan neuvottelemaan esimerkiksi leikin etenemisestä. Kolmevuotiaat ovat usein myös kiinnostuneita lukemaan kirjoja, tanssimaan ja laulamaan (Kahri 2003, 13). Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana lasten leikityimpiä leikkejä ovat erilaiset toiminta- ja esineleikit. Leikit ovat kestoaltaan lyhytaikaisia, ja niiden teemat vaihtuvat nopeasti. (Nurmi ym. 2009, 57, 59, 61.)

Neljävuotiasta kaverit kiinnostavat jo hyvin paljon, ja heidän peräänsä kysellään koko ajan enemmän. Lasta myös kiinnostaa se, mitä muut hänestä sanovat. Nelivuotiaana kaverin kanssa kaksistaan tai pienessä ryhmässä leikkiminen jo onnistuu, mutta aikuisen apua tarvitaan esimerkiksi sääntöjen kertaamisessa ja ristiriitatilanteissa. Tunteiden hallinta voi nelivuotiaalle olla välillä vaikeaa, vaikka tiedossa jo olisikin, kuinka erilaisissa tilanteissa tulisi käyttäytyä. Nelivuotiaana alkavat kiinnostaa uudenlaiset leikit, ja roolileikit ovat edelleen suosittuja. (Vilén ym. 2013, 159–160.) Neljävuoiaana mielikuvitus on vilkkaimmillaan, joten esimerkiksi satujen, lorujen ja tarinoiden kuunteleminen ja keksiminen on mukavaa. Lisäksi nelivuotias tykkää puuhata käsillään, kuten askarrella, muovilla, nikkaroida ja maalata. Myös liikkuminen, kuten kiipeily, hyppiminen ja keinuminen, kiinnostaa neljävuoiaasta. (Kahri 2003, 20–21.)

Viisivuoiaalle kaverit ovat tärkeitä. Aikuisten riittävässä ohjauksessa viisivuoiaas osaa toimia myös isoissa ryhmätilanteissa. Ristiriitatilanteiden selvittäminen kavereiden kesken voi jo onnistua, mutta ajoittain aikuisen apuakin tarvitaan – viisivuoiaas useimmiten ymmärtää, mikä toisesta tuntuu pahalta, mutta saattaa silti toimia itsekeskeisesti. Viisivuoiaana kuitenkin kehittyvät myös taidot lohduttaa toista. Viisivuoiaas työstää erilaisia vuorovaikutustaitojaan, kuten roolejaan, leikin avulla. Leikit voivat kestää jo pitkään, ja leikkien teemoja voidaan työstää ja jatkaa seuraavinakin päivinä. (Vilén ym. 2013, 160.) Viisivuoiaana lasta kiinnostavat esimerkiksi erilaiset sääntöleikit, jotka sisältävät vuorottelua ja tietyn kaavan, jonka mukaan leikissä edetään. Sääntöleikkejä ovat esimerkiksi muisti-

pelit, korttipelit ja lautapelit. (Nurmi ym. 2009, 61.) Myös mielikuvitus- ja rooli-
leikit ovat edelleen mieluisia, samoin satujen ja tarinoiden kuuntelu ja kertomi-
nen. Viisivuotiaasta kiinnostavat myös erilaiset liikunnalliset leikit, kuten pallopelit
ja hippa. Viisivuotiaana myös erilaisten soittimien soittaminen, musiikin kuunte-
lu, laulaminen ja tanssiminen ovat mieluista puuhaa, samoin erilaisia käden tai-
toja vaativat toimet kuten piirtäminen, maalaaminen, leikkaaminen ja liimaami-
nen. (Kahri 2003, 25, 31.)

Kuusivuotias harrastaa ja leikkii yhä enemmän kavereiden kanssa. Kuusivuotias
osaa jo toimia ryhmässä ja noudattaa yhteisiä sääntöjä, mutta aikuista tarvitaan
vielä muistuttamaan niistä. Kuusivuotiaana kuitenkin myös helposti väsähtää,
jos vaatimuksena on liian paljon ohjattua ryhmässä toimimista – kuusivuotias
tarvitsee vielä vapaata leikkiä, itsekseen leikkimistä ja toimintaa pienissä ryh-
missä. Kuusivuotias ilmaisee mielipiteitään, kokeilee rajojaan, pohtii isoksi kas-
vamista ja ymmärtää erilaisia sosiaalisia tilanteita jo varsin hyvin. Kuusivuotias
on omaksunut paljon arvoja ja asenteita häntä hoitaneilta. (Vilén ym. 2013,
160.) Myös kuusivuotiaana erilaiset mielikuvitus- ja roolileikit ovat suosittuja,
samoin erilaiset liikuntaleikit: pallopelit, kiipeily, pyöräily, luistelu ja esimerkiksi
mäen lasku ovat kuusivuotiaalle oivallista tekemistä. Myös erilaiset musiikkiin tai
käden taitoihin liittyvät leikit ja touhut ja myös lukeminen ja kirjoittaminen ovat
kuusivuotiaasta mukavaa tekemistä. (Kahri 2003, 39.)

Seitsemänvuotias lapsi osaa toimia isoissa ryhmissä, mutta tarvitsee kuitenkin
myös yksilöllistä huomiota ryhmätilanteissa. Pienellä joukolla kavereiden kans-
sa leikkiminen onnistuu itsenäisesti. Seitsemänvuotias on kiinnostunut harras-
tamaan ja opettelemaan uusia taitoja yhdessä sekä kavereiden että vanhem-
pien kanssa. Erityisesti uuden oppimisessa seitsemänvuotias tarvitsee vielä
aikuisen kannustamista ja tukemista. (Vilén ym. 2013, 160.)

3.3 Sosiaalisuuteen liittyviä haasteita

Päivähoidossa tavallisiin päiväkotiryhmiin on sijoitettu lapsia, joilla on tarvetta
erityiseen tukeen tai kasvatukseen. Hoidollisia, kasvatuksellisia tai opetukselli-

sia toimia voidaan tarjota lapsille esimerkiksi sosiaalisen tai psyykkisen kehityksen tueksi. Tuen tarpeet näkyvät lapsen jokapäiväisissä toiminnoissa. Toimintaryhmien pienentäminen mahdollistaa erityistuen tarpeessa oleville lapsille yksilöllisemmän hoidon, opetuksen ja kasvatuksen. (Huhtanen 2004, 11, 13, 101, 104–105.)

Lapset voivat käyttäytyä haastavasti monesta eri syystä, esimerkiksi erilaisten kehityksellisten ongelmien vuoksi (Linnove & Kivijärvi 2014, 149). Haastava käytös ja ongelmat itesäätelyssä laittavat kasvattajat ja vanhemmat pohtimaan, kuinka haasteet vaikuttavat lapsiryhmään ja vuorovaikutussuhteisiin. Eri-tyisten toimenpiteiden ja aikuisen tuen tarve tulee määritellä. Lisäksi tulee pohdita, kuinka lapsen yksilöllisiin ja kehityksellisiin tarpeisiin kyetään lapsiryhmässä vastaamaan. (Rautamies, Laakso & Poikonen 2014, 194–195.)

Sosiaalisia taitoja ja tunneosaamista vaativia tilanteita tulee eteen jatkuvasti, ja sosiaalisesti taitavassa vuorovaikutuksessa tunteiden ilmaisu ja säätely ovat suuressa roolissa. Haastavista sosiaalisista tilanteista kuten riidoista ja kiusaamisesta selviämiseksi auttavat hyvät itesäätelytaidot. Esimerkiksi pienellä lapsella itesäätelyhäiriön oireisiin kuuluvat ärtymys, aggressiivisuus, heikko kyky sietää pettymyksiä, kiukunpurkaukset sekä huono keskittymiskyky (Jernberg & Booth 2003a, 175). Jos tunteita tai käyttäytymistä ei osaa säädellä, sosiaalisiin taitoihin ja kaverisuhteisiin liittyvät ongelmat voivat kasautua. (Poikkeus 2014, 84, 95–96.)

Aikuisen välittävä, lämmin ja johdonmukaisesti tukeva läsnäolo on erityisen tärkeää lapsille, joilla on vaikeuksia itesäätelyn kanssa. (Eklund & Heinonen 2014, 216.) Tunteiden säätely rakentuu kehityksen ja vuorovaikutuksen myötä. Jo pienelle lapselle voi opettaa hankalista tilanteista selviytymistä esimerkiksi ohjaamalla ajatuksia pois vaikeista asioista, auttamalla löytämään hyviä puolia myös pettymyksistä, ottamalla hetkeksi etäisyyttä vaikeaan tilanteeseen siirtymällä toiseen tilaan, tekemällä jotakin mukavaa tai vaikkapa juttelemalla kaverin tai aikuisen kanssa. Ongelmia voi ennaltaehkäistä myös opettamalla lapsille ja koko lapsiryhmälle tunnetaitoja. Ennalta suunnitellusti ja tavoitteellisesti voidaan

esimerkiksi nimetä tunteita sekä harjoitella tunteiden säätelyä ja ongelmatilanteita. (Poikkeus 2014, 97–98, 100.)

Yksi vuorovaikutussuhteiden häiriöitä hoitamaan kehitetty menetelmä on nimeltään Theraplay, jonka mallina on ollut terve ja luonnollinen pikkulapsen ja vanhemman välinen suhde. Theraplay-hoidolla on kolme tavoitetta: korvata huonot ratkaisut ja käytösmallit terveillä, luovilla ja ikään sopivilla vaihtoehdoilla, kasvat-
taa lapsen itseluottamusta sekä rakentaa hyvä vuorovaikutussuhde. Theraplayn tavoitteena on siis vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa ja luottamusta sosiaalisissa suhteissa. (Jernberg & Booth 2003b, 29–30.) Yksilökohtaisen hoidon lisäksi Theraplayta voidaan toteuttaa myös ryhmässä, jolloin tavoitteena ovat itsetunnon kohottaminen ja luottamuksen lisääminen tarjoamalla myönteisiä, henkilökohtaisia ja konkreettisia kokemuksia (Rubin 2003, 343).

4 Ryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa

4.1 Vuorovaikutusta suuressa ja pienessä ryhmässä

Varhaiskasvatuksen laatua pohdittaessa yksi merkittävimmistä tekijöistä on ryhmäkoko (Kalliala 2012, 157; Keltikangas-Järvinen 2012, 207). Nykyisellään varhaiskasvatuksen ryhmäkoko on säädetty siten, että kahdeksaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden hoito- ja kasvatustehtävissä tulee päivähoidossa työskennellä vähintään yksi henkilö. Alle kolmevuotiaita lapsia saa yhdellä hoito- ja kasvatustehtävässä olevalla olla enintään neljä. (Asetus lasten päivähoidosta 239/1973, 6. §, 1. mom.) Useimmiten se tarkoittaa sitä, että kasvattajia on kolme, ja yli 3-vuotiaiden lasten ryhmässä on 24 lasta ja alle 3-vuotiaiden lasten ryhmässä 12 lasta.

Päiväkodin arjessa ja myöhemmin koulumaailmassa realiteetti on, että lapsen on opittava toimimaan isossa ryhmässä. Suuryhmässä dialogi on kuitenkin hankalaa, eikä kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta riitä kaikille. Lapsi tarvitsee ja hakee huomiota myös suuryhmässä, mutta vaarana on, että osa

lapsista jää syystä tai toisesta vähemmälle huomiolle. Tämä voi aiheuttaa levottomuutta. Liian monen lapsen samanaikainen läsnäolo voi aiheuttaa lapselle myös stressiä tai aggressiivisuutta (Keltikangas-Järvinen 2012, 138; Keltikangas-Järvinen 2010, 215). Jos suuri määrä lapsia on vapaasti samassa tilassa, lapsi voi kokea myös turvottomuutta, joka taas voi purkautua esimerkiksi vetäytymisenä, uhmakkuutena, kiusantekona, sinne tänne juoksenteluna tai melutason kasvuna (Kanninen & Sigfrids 2012, 124). Suuressa ryhmässä kasvattajan energia kuluukin usein koko ryhmän hallintaan ja ohjaamiseen. (Mikkola & Nivalainen 2011, 21, 32–33.)

Pienryhmätoimintaa toteutettaessa koko päiväkotiryhmä jaetaan tavallisesti kahteen tai kolmeen pienempään ryhmään, jotka toimivat eri tiloissa (Kanninen & Sigfrids 2012, 124; Mikkola & Nivalainen 2011, 35). Joskus pienryhmätoimintaa taas on toteutettu yhdistämällä kaksi päiväkotiryhmää yhdeksi jättiryhmäksi, joka taas on jaettu kolmeen viidentoista lapsen ryhmään, joista jokaista ohjaa parityöskentelynä kaksi varhaiskasvattajaa (Raittila 2013, 77–78). Sekä lasten että aikuisten kokemukset vahvistavat näkemystä siitä, että pienryhmätoiminta on päiväkodin arjessa tarpeellista (Mikkola & Nivalainen 2011, 31). Suuryhmässä toimimista lapset voivat silti harjoitella suunnitellusti esimerkiksi aamupii-reissä (Kanninen & Sigfrids 2012, 124).

Valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Stakes 2005, 11) mukaan varhaiskasvatus on lapsen eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Lapselle vuorovaikutus aikuisten ja toisten lasten kanssa on palkitsevaa, mutta myös kuluttavaa. Vuorovaikutuksen tulisi olla yksilöllistä ja henkilökohtaista, ja lasta tulisi suojata liialta vuorovaikutuksen määrältä. (Mikkola & Nivalainen 2011, 19–21.) On selvää, että suuressa lapsiryhmässä kasvattajalla on käytössään vähemmän aikaa yksittäisten lasten kohtaamiseen kuin pienryhmässä (Koivunen 2009, 51).

Pienryhmätoiminnan perusta on siis vuorovaikutuksen suunnittelu ja mahdollistaminen. Kun ryhmä on pieni, lapsella on enemmän mahdollisuuksia olla vuorovaikutuksessa kasvattajan kanssa ja saada vuorovaikutuksesta tukea psyykelleen. Toiston myötä lapsi sisäistää yhteisössä toimimisen rajat ja normit. Samal-

la lapset harjoittelevat aikuisten myötävaikutuksella esimerkiksi sosiaalisia taitoja, ystävällistä kohtelua ja itsensä ilmaisemista (Kalliala 2012, 164). Pienessä ryhmässä myös lapsen mahdollisuudet suhteuttaa oma toiminta ympäristöön sopivaksi kasvavat, kun omien tekojen seuraukset ja niiden vaikutukset muihin on helpompi tunnistaa. (Mikkola & Nivalainen 2011, 33.) Sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen oppimisen kannalta pienryhmätoiminta tarjoaa lapselle siis optimaaliset olosuhteet (Alijoki & Pihlaja 2012, 260).

4.2 Kasvattajien rooli pienryhmätoiminnan toteuttamisessa

Pienryhmätoiminnan toteuttaminen on pedagoginen valinta, ja pienryhmätoiminnasta on tullut olennainen osa päiväkotien toimintaa. Pienryhmätoiminnan avulla syvennetään ja vahvistetaan vuorovaikutusta. Lapsille pienryhmätoiminta mahdollistaa turvallisen ja ennakoitavan rakenteen päiväkotipäivään. (Järvinen & Mikkola 2015, 39.) Ryhmän koon säätely vaatii varhaiskasvattajilta kuitenkin monipuolista osaamista (Kalliala 2012, 165). Koko kasvattajayhteisön on oleellista ymmärtää, miksi yhteisön pedagogiset valinnat on tehty ja millä tavalla ne vaikuttavat lasten kanssa työskentelyyn. Kaikkien työntekijöiden tulee hahmottaa yksilö-, pienryhmä- ja suurryhmätasolla toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja ohjaamiseen liittyvät ulottuvuudet. Jokaisen on hyvä tiedostaa myös se, kuinka oppimisympäristöt vaikuttavat sekä yksittäisten lasten että kokonaisten ryhmien toimintaan. Olisi hyvä, jos työyhteisö pysähtyisi säännöllisesti arvioimaan, kuinka arki päiväkodissa oikeasti toimii, ja ovatko nykyiset toimintatavat perusteltuja. (Mikkola & Nivalainen 2011, 11, 50.)

Varhaiskasvatuksessa suunnittelu on suuressa roolissa. Varhaiskasvatuksen suunnitelmia työstetään monella tasolla, ja usein tasot myös limittyvät keskenään. Varhaiskasvatuksessa suunnittelu lähtee valtakunnallisista laeista, asetuksista, normeista ja suosituksista, ja yksityiskohtaisimmillaan suunnitellaan yksittäisiä kasvatustilanteita. (Reunamo 2007, 120.) Toimintaa suunnitellessa on hyvä muistaa, että suunnitteleminen on jatkuva prosessi, jossa ei koskaan tule valmista. Suunnittelussa keskeistä on lapsituntemus ja kehityspsykologinen tietämys, ja esimerkiksi pedagogista teoriaa voidaan hyödyntää eri-ikäisille so-

pivaa sisältöä ja menetelmiä pohtiessa ja soveltaessa. Suunnittelua ohjaavat myös kasvattajien pedagogiset näkemykset, lasten toivomukset sekä vanhemmat. (Helenius & Korhonen 2008, 184.)

Varhaiskasvatuksessa suunnittelun tulisi aina lähteä lasten tarpeista (Vilén ym. 2013, 466). Tavoitteena ei ole sopeuttaa tai motivoida lapsia toimimaan suunnitelmien mukaisesti, vaan sopeuttaa suunnitelmat lapsille sopiviksi (Hujala ym. 2007, 63). Ryhmän suunnitelman laadintaan vaikuttavat lasten yksilökohtaiset tavoitteet, ja mitä isompi ja heterogeenisempi lapsiryhmä on, sitä haasteellisempaa on myös suunnittelu. Pienryhmätoimintaa toteutettaessa koko ryhmän suunnitelman voi jakaa pienryhmätason suunnitelmiksi. (Heikka ym. 2012, 55.)

Kasvattajien työssä suunnittelu- ja toteutusprosessin perusta on havainnointi. Kun kasvattajalla on havainnoiva työote, hän tekee lapsista ja ryhmästä jatkuvia havaintoja. Suunnitelmat, jotka on toteutettu ilman havainnointia, eivät välttämättä ole lapsilähtöisiä. Havainnoinnin tavoitteena on, että aikuiset oppivat ymmärtämään ja tuntemaan jokaisen lapsen tilanteen ja tarpeet: vahvuudet, mahdolliset vaikeudet, toimintatavat, kognitiiviset taidot, kiinnostuksen kohteet, sosiaaliset taidot, temperamentin, persoonallisuuden ja ihmissuhteet. Kasvattajat voivat kuitenkin kokea, ettei heillä ole riittävästi aikaa yksittäisten lasten havainnointiin. Syiksi kerrotaan esimerkiksi liian suuret lapsiryhmät, haastavasti käytäytyvien lasten tuen tarve sekä sairastumisten takia poissa olevat tiimin jäsenet. Aikaa havainnointiin voidaan pyrkiä löytämään työtehtävien järjestelemisellä tai käytäntöjen muutoksilla ja niin kannattaa tehdäkin, sillä havainnointi on osa kasvattajan perustehtävää. (Koivunen & Lehtinen 2015, 18–19, 33, 97.)

Monet pienet arkiset tilanteet auttavat kasvattajaa tuntemaan lasta, lapsen kasvua ja kokemusmaailmaa (Pihlaja 2004b, 155). Esimerkiksi sosiaalisia taitoja havainnoidessa paras tilanne on vapaa leikki. Havainnoinnin taustalla on kasvattajan halu oppia ymmärtämään lasta ja lapsen kokemusmaailmaa (Koivunen 2009, 24; Pihlaja 2004b, 154.) Harjaantunut havainnoija kykeneekin havainnoidessaan huomioimaan lapsen tai ryhmän toiminnassa kasvatustyöhön vaikuttavia tekijöitä. Yksittäistä lasta on tarve havainnoida erityisesti silloin, jos lapsen yksilöllisen tuen tarvetta ei tiedetä tai jokin asia lapsen kehityksessä huoles-

tuttaa kasvattajia. Havainnoinnin myötä lapsesta saadaan tietoa, jonka avulla kasvattaja voi suunnitella omaa toimintaansa ja vaihtoehtoisia toimintamalleja, jos jokin toimintatapa ei lapsen kohdalla toimi. Lisäksi havainnoimalla saadaan arvokasta tietoa esimerkiksi lapsen vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista, joita taas voidaan hyödyntää toiminnan suunnittelussa. Myös vanhemmat hyötyvät kasvattajien tekemistä havainnoista, sillä useimmiten lapsi käyttäytyy päiväkodin ryhmässä eri tavoin kuin kodin elinympäristössä. Jos tosin halutaan tuottaa tarkkoja, yksityiskohtaisia havainnointituloksia, havainnointiin tulisi varata aikaa vähintään tunti, jonka aikana kasvattaja keskittyisi pelkästään havainnoimaan ja kirjaamaan havaintojaan. (Koivunen 2009, 24–25, 28.)

Kasvattajien kannattaa havainnoida myös ryhmää. Kun kasvattaja tunnistaa ryhmän kehitysvaiheet (muodostumisvaihe, kuohuntavaihe, sopeutumisvaihe, hyvin toimivan ryhmän vaihe sekä lopetusvaihe), ryhmän ja sen yksittäisten jäsenten toiminnan kehittäminen helpottuu. Lapsiryhmää havainnoitaessa huomiota voi kiinnittää esimerkiksi lasten keskinäiseen kommunikointiin, kaverisuhteisiin, ryhmärooleihin, konflikteihin ja klikkeihin lasten välillä, ryhmän kasvattajiin suhtautumiseen, ryhmähenkeen ja esimerkiksi ryhmän toimintaa häiritseviin tekijöihin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 46–47.) Erityisesti huomiota tulisi kiinnittää aggressiivisesti tai vetäytyvästi käyttäytyviin lapsiin, sillä näin toimivien lasten mahdollisuudet toimia ryhmässä ovat muita heikkomat. Nämä lapset myös tarvitsevat paljon aikuisen ohjausta, jotta he oppisivat ymmärtämään muiden lasten aloitteita ja reaktioita. Kasvattaja on vastuussa myös ryhmän ryhmäytymisestä ja myönteisen ilmapiirin luomisesta. (Järvinen & Mikkola 2015, 30–31, 42.)

Pienryhmätoimintaa suunnitellessaan kasvattajat joutuvat siis huomioimaan monia erilaisia asioita. On hyvä pohtia erityisesti sitä, ketkä kuuluvat mihinkin pienryhmään. Valinnoillaan kasvattajat voivat vaikuttaa ryhmädynamiikan muotoutumiseen ja kehittymiseen (Koivunen 2009, 54). Ryhmädynamiikassa ryhmä toimii tavalla, jota ei voisi suoraan päätellä sen yksittäisten jäsenten käytöksestä (Kopakkala 2005, 37). Joskus ryhmä voi yllättää toimimalla huonosti. Se voi ihmetyttää kasvattajaa varsinkin, jos ryhmä on koostettu lapsista, jotka yleensä toimivat erikseen sopuisasti ja ystävällisesti. Ryhmällä on siis aina oma ryhmä-

dynamiikkansa. (Pihlaja 2004a, 182.) Ryhmädynamiikka syntyy ryhmän jäsenten välisestä kommunikaatiosta ja vuorovaikutuksesta (Kopakkala 2005, 37).

Onnistunut pienryhmäjako edellyttää kasvattajilta hyvää lapsituntemusta. Toisaalta pienessä ryhmässä toimimisen kautta lapsiin myös tutustuu paremmin, ja pienryhmässä kasvattaja saa helpommin tietoa lapsesta ja tämän kehityksestä (Vilén ym. 2013, 467; Koivunen & Lehtinen 2015, 39). Lapsia voidaan valita pienryhmiin esimerkiksi iän tai kehitystason mukaisesti, jolloin toimintaa voidaan suunnitella taidoiltaan saman tasoiselle ryhmälle. Kun suunniteltu toiminta on lapsen kehitystasolle sopivaa, se voi tuottaa onnistumisen kokemuksia, jotka ovat merkittäviä lapsen itseluottamukselle ja minäkuvan myönteiselle vahvistumiselle (Koivunen 2009, 38). Onnistumisen kokemusten mahdollistamiseksi ryhmätilanteet on järjestettävä siten, että lapsi voi olla niissä aktiivinen toimija (Alijoki & Pihlaja 2012, 268). Yksi vaihtoehto on muodostaa nuorimmista lapsista oma pienryhmänsä, jolloin vanhemmille lapsille saadaan luotua leikkirauhaa (Järvinen & Mikkola 2015, 42). Pienryhmä voidaan koostaa myös eri-ikäisistä ja tarpeiltaan erilaisista lapsista, jolloin lapset voivat oppia toinen toisiltaan. (Vilén ym. 2013, 466.) Iällä on merkitystä myös kasvattajien näkökulmasta: esimerkiksi alle kolmevuotiaiden ryhmässä on käytännössä eri asia toimia kahdentoista kävelevän kuin kahdentoista konttaavan lapsen kanssa (Kalliala 2012, 158).

Lapsen kaverisuhteet vaikuttavat lapsen sosiaaliseen kehitykseen ja tunne-elämään, joten ryhmässä saadut myönteiset ja kielteiset kokemukset kaverisuhteista muokkaavat lapsen kehitystä. Kasvattajan kannattaa siis huomioida pienryhmien koostamisessa myös lasten väliset kaverisuhteet. Erityisesti näin on sellaisissa tilanteissa, joissa kaverukset vahvistavat toisissaan ei-toivottua käyttäytymistä, jolloin heidät on tapana sijoittaa eri pienryhmiin. (Koivunen 2009, 52, 54.)

Kasvattajien on oleellista pohtia myös, toteutetaanko pienryhmät pysyvinä vai vaihtuvina. Pysyvissä pienryhmissä lapsi voi kiinnittyä ja ryhmäytyä omaan ryhmäänsä, mikä voi edesauttaa koko päiväkotiryhmään kiinnittymistä. Kiinteissä pienryhmissä myös ryhmän oppimis- ja kehitysprosessin havainnointi helpottuu, jolloin kehitystä ja oppimista voidaan helpommin myös ohjailla. Toisaalta

kaikissa tilanteissa pysyvyys ei ole paras vaihtoehto, joten ratkaisuna voivat toimia suhteellisen pysyvät pienryhmät (Kalliala 2012, 161). Joskus pienryhmissä myös kasvattaja on pysyvä, niin sanottu omahoitaja, joka vastaa pienryhmänsä arjen sujumisesta. Omahoitaja on vastuussa pienryhmänsä oppimisprosessista ja vastaa samalla myös siitä, että kaikki lapset saavat tarvitsemansa yksilöllisen tuen. Esimerkiksi alle 3-vuotiaat eivät osaa sisäistää useita aikuisia turvallisuuden lähteiksi, joten pienten lasten tulisi voida viettää omahoitajansa kanssa suurin osa päivähoitossa viettämästään ajasta. (Mikkola & Nivalainen 2011, 21, 34.) Yli 3-vuotiaiden ryhmissä kaverit ja leikkiminen taas ovat pysyvää aikuista tärkeämpiä (Järvinen & Mikkola 2015, 42). Kritiikkiä pysyvien omahoitajien käyttäminen pienryhmätoiminnassa on saanut siitä, että jos hoitaja on pysyvä, pienryhmät voivat olla eriarvoisissa asemassa, sillä pienryhmien omahoitajilla on erilaiset koulutukset (Kalliala 2012, 161). Pysyvän omahoitajan tai vastuukasvattajan käyttämisessä ei ole olemassa vain yhtä oikeaa tapaa, sillä lasten ja jokaisen ryhmän tarpeet ovat erilaisia (Järvinen & Mikkola 2015, 42).

Vaikka pienryhmätoiminnassa olisikin käytössä omahoitajamalli, toiminta ja sen sisältö tulisi suunnitella yhdessä koko tiimin kanssa (Kanninen & Sigfrids 2012, 110). Parhaimmillaan tiimissä työskentely on rikkaus ja tuki, jolla pystytään vaikuttamaan myös jäsenten ammatilliseen osaamiseen ja työssä kehittymiseen myönteisellä tavalla (Kupila 2012, 309). Tiimin tarkoituksena on työskennellä yhteisillä pelisäännöillä yhteisesti sovittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tiimipalavereita pidetään päiväkodeissa tavallisesti kerran viikossa. (Koivunen 2009, 192–193.) Tiimipalaverien avulla pienryhmien toiminnasta tiedotetaan kaikille tiimin jäsenille. Vaikka pedagoginen kokonaisvastuu on lastentarhanopettajalla, koko tiimin tulee pystyä luottamaan siihen, että tiimin jokainen kasvattaja suoriutuu pienryhmätoiminnan toteuttamisesta. (Mikkola & Nivalainen 2011, 36.)

Kasvattajan oma toiminta ryhmätilanteissa vaikuttaa sekä myönteisesti että kielteisesti myös lasten käyttäytymiseen. Lapsiryhmän hallinta on paitsi taito-, myös persoonakysymys, ja vaatii esimerkiksi hyviä vuorovaikutustaitoja. Kasvattajan kyky motivoida lapsia sekä aistia heidän tarpeensa lisäävät hyvää lapsiryhmän hallintaa. Persoonallisia lapsiryhmän hallintaan vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi itseluottamus, oma vireystila, tunnetila ja kyky olla intensiivisesti läsnä. Jos

kasvattaja on rauhallinen, keskittyy lapsiin ja on hyvässä vuorovaikutuksessa lapsiryhmän kanssa, hän luo ryhmään turvallisen ilmapiirin. Vastaavasti kasvattajan levottomuus lisää lasten levottomuutta, ja puheliaisuus ja kovaäänisyys lisäävät lasten äänen käyttöä. Kasvattaja voi omalla hyvällä toimintamallillaan, lasten roolit tiedostamalla ja kielteisiin ilmiöihin puuttumalla vaikuttaa myönteisesti myös lapsiryhmän ryhmädynamiikan muotoutumiseen. Lasten kannalta ihanteellinen on kasvatusympäristö, jossa kasvattajat eivät keskustele keskenään, vaan tila on jaettu toiminta-alueiksi. Jokaisella toiminta-alueella on oma kasvattaja, joka osallistuu lasten mukana kaikkeen toimintaan ja on tietoinen siitä, mitä ryhmä ja kukin lapsi kulloinkin on tekemässä. Kasvattaja kuulee ja kuuntelee lapsia, ohjaa lasten toimintaa tarvittaessa, kannustaa ja kehuu lapsia ja houkuttelee heitä mukaan vaativiinkin tehtäviin. (Koivunen 2009, 54, 71, 122–123.)

Pienryhmätoiminnassa myös mahdollisuudet kasvattajan omien kykyjen hyödyntämiseen lisääntyvät (Vilén ym. 2013, 466). Kasvattajan mahdollisuus vaikuttaa omaan työhönsä taas lisää merkittävästi työhyvinvointia (Kalliala 2012, 145). Kasvattajaa voivat auttaa jaksamaan myös muun muassa uuden oppiminen, kehittyminen sekä omasta viitekehuksesta käsin työskentely. Lisäksi työssä jaksamista edistävät mahdollisuus menestyä, työn vastuullisuus sekä työstä saatu palaute ja tunnustus. (Koivunen 2009, 137.) Pienryhmätoimintaa toteutettaessa arki on suuressa ryhmässä toimimista rauhallisempaa, ja työntekijän hyvinvointi korostuu, kun työssä on aikaa aidosti keskittyä yksittäisiin lapsiin (Mikkola & Nivalainen 2011, 34). Pienryhmätoiminta siis lisää myös kasvattajan työrauhaa (Kanninen & Sigfrids 2012, 125).

4.3 Pienryhmätoiminnan käytännön toteutus

Kun päiväkodin toiminnassa hyödynnetään pienryhmiä, toimintaa voidaan eriyttää pienryhmien tavoitteiden mukaisiksi (Mikkola & Nivalainen, 36). Sen vuoksi ohjattua eli tuokiotyyppistä toimintaa suositellaankin järjestettävän erityisesti pienryhmille. Tiimin suunnittelun tulisi lähteä lasten tarpeista, ja vasta sitten tulisi päättää ryhmälle asetettavat tavoitteet ja toiminnan sisältö. Tiimin jäsenten

vahvuudet ja erityisosaaminen kannattaa huomioida ja pohtia, kuinka niitä voisi hyödyntää ryhmän tavoitteiden saavuttamisessa: kuinka esimerkiksi vuorovai-
kutusta voitaisiin tukea musiikin avulla. Tiimin jäsenten erityisosaamista kannat-
taa myös jakaa (Mikkola & Nivalainen 2011, 36). Tuokioiden sisältö ja etenemi-
nen kannattaa suunnitella tarkasti etukäteen, mutta suunnitelmiin voi jättää väl-
jyyttä muutosten varalle. Suunnitteluun kuuluu myös tilan ja välineiden varaami-
nen. (Vilén ym. 2013, 464, 466.)

Pienryhmätoimintaa suunnitellessa kannattaa suunnitella myös siirtymätilanteet
sekä toimintaympäristö. Selkeitä rutiineja ja struktuuria luomalla voidaan myös
ennaltaehkäistä esimerkiksi rauhattomuuden ilmenemistä. Jos lapset kykenevät
ennakoimaan tapahtumia, he tuntevat olonsa turvalliseksi. Rutiinien ja struktuu-
rin avulla lapsille on selkeämpää myös se, mitä heiltä odotetaan, mikä voi vä-
hentää häiriökäyttäytymistä ja uhmakohtauksia. (Kanninen & Sigfrids 2012, 155,
175.)

Päiväkotipäivä on täynnä siirtymätilanteita, joita voi porrastaa pienryhmittäin
tehtäviksi. Portaittain toteutetuissa siirtymissä aika, jonka lapset joutuvat odot-
tamaan, vähenee. Lapselle oman vuoron odotus voi olla turhauttavaa tai aiheut-
taa jännitystä, mikä voi purkautua esimerkiksi häiriökäyttäytymisenä tai vaelte-
luna. Siirtymätilanteita tulisi ennakoida, ja niitä tulisi mallittaa lapsille esimerkiksi
siten, että pyytää toista lasta ottamaan kädestä lasta, jolle siirtymät ovat vaikei-
ta. Odotustilanteissa apua voivat tuoda laulut tai erilaiset leikit. Lasten energiaa
on hyvä koettaa suunnata myönteiseen tekemiseen. Kun lapsen tuntee hyvin,
osaa ennakoida hänelle vaikeita siirtymiä ja pohtia jo etukäteen, millä keinoilla
kenenkin siirtymätilanteita voidaan helpottaa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 177–
178.)

Pienryhmätoiminnassa olennaisessa roolissa ovat myös käytettävissä olevat
tilat. Tilojen käyttö on suunniteltava järkevästi, eli pienryhmien sisäiset ja niiden
väliset asiat sovitaan, ja sovituista asioista pidetään myös kiinni. Kasvattajien
tulisi muistaa, että tilat, joissa lapsi päivittäin toimii, ovat lapselle merkittävä op-
pimisympäristö. (Mikkola & Nivalainen 2011, 37–38.) Toimintaympäristöstä
kannattaa luoda toiminnalle suotuisa, mikä tarkoittaa, että tilasta tulisi esimer-

kiksi poistaa lasten keskittymistä häiritsevät tekijät. Varsinaiset tilanteet ja tuokit tulisi pyrkiä aloittamaan hiljaisuudella ja rauhoittumisella. (Koivunen 2009, 71.)

Pienryhmätoiminnan toteuttamisessa aikataulusuunnitelma luo usein haasteita. Jos pienryhmätoimintaa on tarkoitus toteuttaa porrastetusti, tulee jokaisen pienryhmän luonnollisesti saada käynnissä oleva toimintansa valmiiksi, ennen kuin seuraava pienryhmä voi jatkaa omaa toimintaansa samassa tilassa. (Raittila 2013, 83.) Aikataulut ja siirtymät kannattaa siis suunnitella riittävän väljästi ja haasteita ennakoimalla, jotta esimerkiksi yllättävät viivytyksiä aiheuttavat tilanteet eivät sotkisi kaikkien pienryhmien aikatauluja.

Pienryhmätoiminnan suunnittelun tulisi ulottua myös työvuoroihin. Työvuorojen järjestämisessä lähtökohtana tulisi olla pedagogiikka sekä varhaiskasvatuksen perustehtävän mahdollistaminen. Oppimisen ja toiminnan kannalta lapset ovat virkeimmillään aamupäivällä kello yhdeksän ja yhdentoista välillä, mikä on myös pienryhmille paras toiminta-aika. Tällöin kaikkien tiimin jäsenten työajan tulisi alkaa viimeistään kello yhdeksän. (Mikkola & Nivalainen 2011, 35.) Tilanne hankaloituu silloin, kun ryhmän toiminta-aika on pitkä, ja kasvattajaa tarvitaan paikalle sekä aikaisin tuleville että myöhään lähteville lapsille. Tällöin myös aika, jolloin paikalla on kolme kasvattajaa, vähenee. (Kalliala 2012, 158–159.)

Pienryhmätoiminnan toteuttamisessa kannattaa varautua myös henkilökunnan poissaoloihin. Esimerkiksi kolmen pienryhmän sijasta yhden kasvattajan puuttessa voidaan toimia kahdessa pienryhmässä (Järvinen & Mikkola 2015, 43). Pienryhmätoimintaa voidaan toteuttaa myös sijaisten kanssa. Vaikka kasvattaja vaihtuukin, voi tuttu pienryhmä tuoda turvaa lapsille. Jos sijaista ei saada, tulisi sopia, missä kohti päivää liian vähin kasvattajin toimiva ryhmä tarvitsee ja saa apua. Muiden ryhmien tulisi kuitenkin pyrkiä toimimaan mahdollisimman normaalisti omilla kasvattajillaan, sillä muutoin toiminta voi alkaa ontua myös niissä ryhmissä, joissa kaikki kasvattajat alun perin olivat paikalla. (Mikkola & Nivalainen 2011, 37.) Joskus sijaista ei suhdelukäytännön vuoksi saa tilata, tai sijainen on työhönsä epäpätevä. Sijaisten käyttö voi siis olla ongelmallista. (Riihonen & Tuukkanen 2013, 69.)

Resurssipula, kuten esimerkiksi liian vähäinen henkilöstö, kiire tai liian suuret ryhmät, voi estää pienryhmätoiminnan säännöllistä toteuttamista. Jos peruutuksia ja pienryhmätoiminnan muuttamista suurryhmätoiminnaksi tapahtuu usein, lapset voivat alkaa suhtautua pienryhmätoimintaan välinpitämättömästi ja sitoutumattomasti. Kasvattajille muutokset voivat aiheuttaa stressiä, uupumusta ja riittämättömyyden tunnetta, kun työn tekeminen ei ole mahdollista niin hyvin, kuin kasvattaja haluaisi tai osaisi. Tällöin sekä kasvattajien että lasten motivaatio osallistua pienryhmätoimintaan heikkenee. (Riihonen & Tuukkanen 2013, 64, 72.)

5 Aiemmat opinnäytetyöt

Pienryhmätyöskentelystä varhaiskasvatuksessa on tehty kymmeniä opinnäytetöitä. Varhaiskasvatuksen yhteydessä uuden kehittäminen onkin haastavaa, sillä kyse on aina jo olemassa olevan tietämyksen hyödyntämisestä ja erilaisten työtapojen syventämisestä tai täydentämisestä (Mikkola & Nivalainen 2011, 10). Yksi pienryhmätoimintaan keskittyneistä opinnäytetöistä on Päivi Rissasen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa vuonna 2015 tekemä työ nimeltä Pienryhmätoiminta Kotkan kaupungin päiväkodeissa. Rissasen opinnäytetyössä selvitettiin muun muassa pienryhmätoiminnan järjestämistä ja erilaisia ongelmakohtia Kotkan kaupungin päiväkodeissa. Rissasen opinnäytetyön mukaan kokemukset pienryhmätoiminnasta ovat pääosin positiivisia. Pienryhmätoiminnan avulla melu oli vähentynyt, siirtymätilanteet helpottuneet ja lapset tulivat helpommin kuulluiksi ja nähdyiksi. Pienryhmätoiminnan koettiin myös rauhoittavan arkea, auttavan työssä jaksamista ja lisäävän työn mielekkyyttä. Opinnäytetyössä selvisi myös, että haasteita pienryhmätoiminnan järjestämiselle ovat muun muassa tiimisuunnittelun vähäinen aika ja kasvattajien poissaolot. Kasvattajien poissaoloja pyrittiin pienryhmätoiminnassa paikkaamaan esimerkiksi jakamalla pienryhmät uudelleen tai ottamalla puuttuvan kasvattajan pienryhmän lapset muihin pienryhmiin. Joissain tapauksissa poissaolot kuitenkin aiheuttivat pienryhmätoiminnan toteuttamisen peruuntumisen. Pienryhmätoiminnan toteut-

tamisessa suunnittelun ja varasuunnitelmien merkitys korostui. (Rissanen 2015, 22, 24–25.)

Virve Kotasaari taas tutki pienryhmätoimintaa 3–5-vuotiaiden lasten ryhmässä opinnäytetyössään Pienryhmätoiminnan vaikutus lapsen ja päiväkotiryhmän arkeen, joka julkaistiin Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa vuonna 2015. Myös Kotasaaren opinnäytetyön tuloksissa pienryhmätoiminta rauhoitti ryhmän arkea sekä lasten toimintaa päiväkodissa. Pienryhmätoiminnan myötä haasteellinen käytös väheni ja vilkkaat lapset rauhoittuivat, ja samalla hiljaiset lapset ottivat enemmän kontaktia kasvattajiin ja ilmaisivat itseään paremmin. Opinnäytetyön tulosten mukaan kasvattajien oli pienryhmätoiminnassa myös helpompi puuttua lasten erilaisiin ongelma- ja ristiriitatilanteisiin. Työntekijöille pienryhmätoiminnan toteuttaminen oli myös Kotasaaren opinnäytetyössä myönteinen kokemus ja lisäsi työssä jaksamista. Pienryhmätoiminnan myötä työntekijät kokivat työn mielekkyyden lisääntyneen, kun ilmapiiri oli rauhallisempi ja melutaso matalampi. (Kotasaari 2015, 50–51, 53.)

Myös Taru Laakson vuonna 2015 Turun ammattikorkeakoulussa valmistunut opinnäytetyö Pienryhmätoiminnan kehittäminen Kallelankadun päiväkodissa käsittelee pienryhmätoimintaa ja tarjoaa kehittämistyön tuotoksena opinnäytetyön liitteenä esiteltävän ideapaketin, jossa esitellään pienryhmätoimintaa tukevia keinoja. Ideapaketissa tuodaan esille muun muassa, että myös pienryhmä voi koostua saman ikäisten lasten sijaan 3–5-vuotiaista lapsista, varsinkin jos lasten suuryhmäkin on koostettu siten. Tällöin toteutuu myös lähikehityksen vyöhykkeen periaate. Lähikehityksen vyöhyke on lapsen aktuaalisen kehitystason ja potentiaalisen kehitystason välinen etäisyys, ja toimiessaan itseään osaavampien lasten kanssa lapsi saavuttaa helpommin potentiaalisen kehitystasonsa eli hallitsee taitoja, jotka eivät vielä onnistu itsenäisessä toiminnassa (Vygotsky 1978, Hännikäinen & Rasku-Puttosen 2001, 167 mukaan). Pienryhmätoiminnan haasteiksi Laakson opinnäytetyössä nimetään esimerkiksi tiloihin liittyvät ongelmat sekä vaihtuvat pienryhmät, joissa lasten ryhmäytyminen hankaloituu. (Laakso 2015, liite 1.)

6 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Penttilän päiväkodin työntekijöiden kokemuksia pienryhmätoiminnan toteuttamisesta. Penttilän päiväkoti aloitti toimintansa uudessa rakennuksessa Joensuun Vehkalahtella elokuun alussa vuonna 2013 (Karjalainen 2013). Opinnäytetyön aineistonkeruun aikana huhti-toukokuussa 2016 Penttilän päiväkodissa toimi kaksi alle 3-vuotiaiden 12-paikkaista ryhmää, kaksi 3–5-vuotiaiden 21-paikkaista ryhmää, 21-paikkainen esiopetusryhmä, 3–6-vuotiaiden 12-paikkainen pienryhmä sekä 2–5-vuotiaiden 12–15-paikkainen allergiaryhmä (Joensuu.fi 2015a).

Penttilän päiväkodin toiminnassa painotetaan liikuntaa ja leikkiä. Päiväkodin kuvauksessa kerrotaan myös, että Penttilän päiväkodissa painotetaan monipuolista pienryhmätoimintaa. (Joensuu.fi 2015b.) Penttilän päiväkodissa on seitsemien ryhmätilojen lisäksi liikuntasali, leivontatila, askartelutila ja verstaatti (Joensuu.fi 2015c). Jokaisella päiväkotiryhmällä on käytössään oma eteinen, käytäväalue, wc-tilat, leikkihuone, lepohuone sekä varsinainen toimintatila esimerkiksi ruokailua varten. Päiväkodin tilat siis tarjoavat hyvät edellytykset pienryhmätoiminnan toteuttamiseen.

Opinnäytetyössä selvitettiin Penttilän päiväkodin työntekijöiltä, millaista pienryhmätoimintaa päiväkodissa toteutetaan. Lisäksi selvitettiin, millaiset tekijät estävät ja edistävät pienryhmätoiminnan onnistunutta toteutumista ja mikä merkitys pienryhmätoiminnan toteuttamisella on lapsille ja työntekijöille. Tutkimuskysymyksiä siis olivat:

1. Millaista pienryhmätoimintaa Penttilän päiväkodissa toteutetaan?
2. Millaiset tekijät estävät ja edistävät pienryhmätoiminnan onnistunutta toteuttamista?
3. Mikä merkitys pienryhmätoiminnan toteuttamisella on lapselle ja työntekijälle?

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

7.1 Laadullinen tutkimus ja aineistonkeruu

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Erilaisten määrälliseen tutkimukseen liittyvien lukujen ja numeroiden sijaan opinnäytetyössä haluttiin kuulla tietyn päiväkodin kasvattajien kokemuksia, näkemyksiä, ajatuksia ja mielipiteitä pienryhmätoiminnan toteuttamisesta. Opinnäytetyössä haluttiin siis tarkastella ja ymmärtää tietyn päiväkodin pienryhmätoiminnan toteuttamista ja siihen liittyviä erilaisia asioita ja ilmiöitä, joten opinnäytetyö päätettiin toteuttaa laadullisena.

Lukuihin ja numeroihin perustuvan määrällisen tutkimuksen sijaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus perustuu sanoihin ja lauseisiin. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata valittua ilmiötä ja ymmärtää sitä syvällisesti, eli tuottaa tutkittavalle ilmiölle mielekäs tulkinta. (Kananen 2008, 24.) Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tulosten yleistettävyyteen (Kananen 2008, 24; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Vastaajien lukumäärää merkittävämpää on saatujen vastausten laatu, sillä laadullisessa tutkimuksessa kyseessä on aina tietty tapaus. (Eskola & Suoranta 2000, 18, 62.)

Laadullista tutkimusta tehtäessä on aina huomioitava myös luotettavuus ja eettisyys. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeistuksia, sillä tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena. Tutkijan täytyy tietää ja tiedostaa mitä ja miksi hän tutkii. Aineistonkeruussa on kiinnitettävä huomiota valittuihin menetelmiin ja toteutuksessa hyödynnettäviin tekniikoihin, jotta tutkimuksen luottamuksellisuus säilyisi. Myös tutkimuksen tiedonantajien valintaan on kiinnitettävä huomiota, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien tulisi tietää tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon (Vilkkä 2005, 114). Samoin on huomioitava tutkittavien lukumäärä. Luottamuksellisuuteen vaikuttavat tietenkin myös aineiston analyysi ja tutkimuksen dokumentointi. Laadullisen tutkimuksen raporttiin on kirjattava tutkimuksen vaiheet tarpeeksi tarkasti, jotta lukija voi arvioida tutkimuksen tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.)

Tutkimuksen luonteeseen vaikuttaa se, kuinka paljon tutkittavasta ilmiöstä tiedetään (Kananen 2008, 52). Tämän opinnäytetyön tapauksessa aiheena oleva ilmiö tunnetaan ja pystytään myös hyvin rajaamaan. Tutkimuskysymykset taas vaikuttavat siihen, kuinka tutkimuksessa tulisi kerätä tietoa. Kananen (2008, 68) esittää kaaviossaan, että jos ilmiöstä on olemassa ”vähän tietoa”, sopiva tiedonkeruumenetelmä on haastattelu. Samasta kaaviosta ilmenee, että jos tutkittavasta ilmiöstä tiedetään paljon, sopiva tiedonkeruumenetelmä on kysely. (Kananen 2008, 68.) Haastattelu ja kysely ovat aineistonkeruumenetelminä yksinkertaisia. Kun tutkija haluaa selvittää, mitä tutkittava ajattelee tai miksi hän toimii, kuten toimii, järkevin keino on kysyä sitä häneltä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71; Eskola & Suoranta 2014, 86.)

Laadullisessa tutkimuksessa yleisimmät tavat toteuttaa aineistonkeruu ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin pohjautuva tieto (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71). Kyselylomake on yksi perinteisimmistä tavoista tutkimusaineiston keräämisessä (Valli 2015, 85). Tämän opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu kyselylomake, joka annettiin vastattavaksi koko Penttilän päiväkodin noin 25 kasvatushenkilökunnan jäsenelle. Puolistrukturoidussa kyselyssä kysymykset ovat avoimia, eikä vastausvaihtoehtoja ole (Kananen 2008, 73). Kyselylomake löytyy opinnäytetyön liitteistä (liite 1).

Aluksi tavoitteena oli toteuttaa sähköinen internet-kysely, mutta testikyselyjen tekemisen myötä ja toimeksiantajan kanssa kyselyn kysymyksiä läpi käydessä ilmeni, että jos kysymyksiin halutaan syvällisiä vastauksia, tarvitsee jokainen vastaaja ainakin puoli tuntia vastausaikaa. Yhdessä toimeksiantajan kanssa todettiin, että päiväkodin arjessa jokaisen työntekijän irrottaminen arkityöstään päiväkodin tietokonehuoneeseen vähintään puoleksi tunniksi tulisi olemaan suuri haaste. Sen vuoksi aineistonkeruu päätettiin toteuttaa paperisena kyselyinä, jonka toimeksiantajan edustaja jakoi suljettavassa kirjekuoressa jokaiselle päiväkodin työntekijälle. Näin työntekijöiden ei tarvinnut vastata kaikkiin kysymyksiin kerralla, vaan vastaamisen pystyi halutessaan jakamaan pidemmälle aikavälille. Vastausaikaa oli koko huhtikuu 2016. Huhtikuun loppuun mennessä vastauksia oli kertynyt 14, joten vastausaikaa päätettiin jatkaa kahdella viikolla.

Vastausajan loputtua vastauksia oli saatu 20 kappaletta, jonka jälkeen toimeksiantajan edustaja sulki kaikki suljetut vastauskuoret suureen kirjekuoreen.

Tiedonkeruumenetelmän valinnassa vaikuttivat myös resurssit ja aikataulut. Opinnäytetyön tekijä oli ulkomaisessa harjoitteluvaihdossa kevään 2016 ja kesäkuussa Suomeen palatessaan Penttilän päiväkodin työntekijät viettivät kesälomiaan, joten keväällä 2016 paperisina lomakkeina jaettava kysely oli aikataulullisesti sekä opinnäytetyön tekijän että vastaajien kannalta toimivin vaihtoehto. Muita tiedonkeruumenetelmiä pohtiessa tuli huomioida, että kaikkien kahdenkymmenenviiden päiväkodin työntekijän kasvokkain haastattelemineen olisi ollut sekä opinnäytetyön tekijälle että Penttilän päiväkodin kasvattajille aikataulullisesti huomattava haaste. Kasvokkain tehtävä haastattelu onkin aineistonkeruuna kallis ja aikaa vievä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74).

7.2 Kyselyn sisältö

Opinnäytetyön kyselylomakkeen kysymykset, niiden muotoilu, järjestys ja lukumäärä tuli pohtia tarkkaan etukäteen. Kysymysten muotoiluun vaikuttaa se, kuinka hyvin ilmiö tunnetaan jo etukäteen. Kaikki tehdyt ratkaisut vaikuttavat vastaajien tuottamaan tietoon ja sitä myötä koko tutkimuksen tuloksiin. (Kananen 2008, 53.) Kysymykset täytyy muotoilla huolellisesti, sillä kysymykset luovat perustan koko tutkimuksen onnistumiselle (Valli 2015, 85). Jokaiselle kysymykselle täytyy myös löytyä perustelu tutkimuksen viitekehystä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Myös tutkimuskysymysten myötä lähetettävään saatekirjeeseen on kiinnitettävä huomiota. Siinä on selvitettävä tutkimuksen tarkoitus ja kerrottava, että tutkimukseen vastaaminen on luottamuksellista. Lisäksi vastaajille tulee kertoa, kuinka kauan vastaamiseen on arvioitu menevän aikaa. (Eskola & Suoranta 2000, 93.)

Kysymykset tulee testata etukäteen, ja niitä tulee myös tarvittaessa muokata tutkimukseen paremmin soveltuviksi. Tietoa kerätessä ei voi kysyä asioita, joita tutkijan tekisi mieli kysyä, vaan kysymysten on oltava merkityksellisiä tutkimuksen tarkoituksen vuoksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Kysymysten on myös

oltava yksiselitteisiä, eivätkä ne saa johdatella vastaajaa (Valli 2015, 85). Puolistrukturoidun kyselylomakkeen kysymyksiä testattiin viidellä testivastaajalla, joista neljällä oli usean vuoden kokemus päiväkotityöskentelystä. Testivastaajien vastausten avulla selvitettiin, ovatko kysymykset muotoiltu siten, että niiden avulla saadaan tutkimuskysymysten kannalta oleellista tietoa. Testivastaajat kirjassivat ylös myös vastaamiseen kuluneen ajan ja kertoivat vastaamisen aikana heränneitä ajatuksiaan kyselyn kysymyksistä.

Jokaisen testivastaajan myötä kysely muuttui. Kysymysten muotoilun lisäksi muuttui myös kysymysjärjestys sekä kysymysten lukumäärä. Lopulta toimeksiantajan edustaja toimi testivastaajana kyselyn viidennelle versiolle ja samalla kaikki kysymykset ja niihin mahdollisesti saatavat vastaukset käytiin läpi ja suhteutettiin opinnäytetyön tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin. Kahta kysymystä muotoiltiin uudelleen ja mukaan lisättiin myös yksi uusi kysymys. Yhteistyössä toimeksiantajan kanssa luotiin siis kyselyn kuudes ja lopullinen versio.

Testivastausten myötä tehtiin myös muita tärkeitä havaintoja. Lähes jokainen testivastaaja kertoi palanneensa täydentämään aiempia vastauksiaan kyselyn edetessä, joten vastaajille oli tärkeää antaa mahdollisuus siihen myös varsinaisessa aineistonkeruutilanteessa. Lisäksi koettiin, että koska useampi kysymys oli syventävä lisäkysymys vastaajan edeltävään vastaukseen liittyen, oli tärkeää voida tarkastella aiempien kysymysten vastauksia. Tästä syystä olisi loogista myös vastata kysymyksiin siinä järjestyksessä, jossa ne on esitetty, mikä tuli mainita saatekirjeessä. Myös näistä syistä paperilla toteutettava kysely oli tässä opinnäytetyössä sähköistä kyselyä soveltuvampi vaihtoehto aineistonkeruuseen. Paperisena toteutettavan tiedonkeruun eduksi voitiin lukea myös se, että koska vastaaja pystyi palaamaan lukemaan saatekirjettä milloin tahansa vastaamisen aikana, saatekirje pystyi paperisena olemaan hieman sähköistä saatekirjettä laajempi. Tällöin saatekirjeeseen sai upotettua hieman enemmän informaatiota (kuten sen, että vastata sai hyvin vapaamuotoisesti, myös esimerkiksi ranskalaisin viivoin).

Kysymyksiä kyselyssä oli yhteensä neljätoista. Kysymyksiä edelsi saatekirje (liite 2). Suurin osa kysymyksistä oli avoimia kysymyksiä, eli vastausta varten oli

jätetty vain tyhjä tila. Kysymykset pyrittiin vastausmukavuutta ajatellen pitämään mahdollisimman lyhyinä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 198, 202.) Joissakin kysymyksissä varsinaista kysymystä kuitenkin edelsi orientoiva tai esimerkkiä kuvaava lause. Kyselylomakkeen alussa myös täsmennettiin, mitä tarkoitetaan päiväkotiryhmällä, pienryhmällä ja pienryhmätoiminnalla.

Aluksi kysyttiin taustatietoina kysymyksissä 1 ja 2, millä nimikkeellä ja minkä ikäisten lasten kanssa työntekijä työskentelee. Ensimmäiset kysymykset pyrittiin muotoilemaan siten, että niihin on helppo ja nopea vastata. Työskentelynimikettä kysyttiin siksi, että lastentarhanopettajat ovat toimeksiantajan mukaan pedagogisessa vastuussa pienryhmätoiminnan toteuttamisesta, mutta käytännössä pienryhmätoimintaa toteuttavat kaikki kasvattajat. Työskentelynimikettä kysymällä haluttiin varmistaa, että tarvittaessa vastauksia voitaisiin vertailla myös ammattinimikkeittäin. Kysymys oli haastava vastaajien anonymiteetin kannalta, sillä joillakin nimikkeillä Penttilän päiväkodissa työskentelee vain yksi tai kaksi kasvattajaa. Tällöin oli huolehdittava erityisen tarkasti siitä, ettei opinnäytetyön tuloksissa kuvata ammattinimikkeisiin liitettyjä vastauksia. Lasten iät taas kysyttiin, jotta voitaisiin selvittää, onko iällä vaikutusta pienryhmätoiminnan toteuttamiseen. Sen lisäksi, minkä ikäisiä lapsia vastaajan päiväkotiryhmässä on, oli pienryhmätoiminnan toteuttamisen näkökulmasta tärkeää tietää myös arvio siitä, kuinka monta kuhunkin ikäryhmään kuuluvaa lasta ryhmään kuuluu. Kysymyksen monimutkaisuuden vuoksi kysymys kaksi muotoiltiin taulukoksi.

Kysymyksillä 3–6 haettiin vastauksia kysymykseen millaista pienryhmätoimintaa Penttilän päiväkodissa toteutetaan. Näiden kysymysten avulla kartoitettiin, kuinka pienryhmiä muodostetaan ja kuinka pienryhmätoimintaa käytännössä toteutetaan. Tarkoituksena oli koota tietoa, jonka avulla eri päiväkotiryhmät voivat tarvittaessa kokeilla uusia, toisissa päiväkodin päiväkotiryhmissä hyviksi havaittuja tapoja toteuttaa pienryhmätoimintaa. Kysymys numero neljä, jossa vastaajaa pyydettiin kertomaan, millaista pienryhmätoimintaa heidän päiväkotiryhmässään toteutetaan, oli muotoilullisesti erityisen hankala. Kysymykseen päädyttiin lisäämään esimerkkiä kuvaava lause, jotta vastaaja saisi paremman käsityksen siitä, mitä kysymyksellä haetaan. Vastaukseen oli mahdollista kuvata montaa erilaista yksittäistä tekijää, joita jokaista olisi voitu kysyä myös erikseen (siirty-

mät, toiminnan sisältö, käytetyt tilat, ajankohta pienryhmätoiminnan toteuttamiselle jne.). Kyselylomakkeen pituus ei kuitenkaan antanut periksi lisätä useita kysymyksiä ja vastausmukavuuden vuoksi kysymysten muotoilussa pyrittiin siihen, että jokaisessa kysymyksessä todella kysytään vain yksi kysymys (Hirsjärvi ym. 2009, 202). Näin ollen jokainen vastaaja sai päättää, kuinka laajasti vastaa neljänteen kysymykseen ja mitkä asiat kokee tärkeäksi ottaa mukaan vastaukseensa. Toisaalta näihin yksittäisiin tekijöihin usein myös palattiin esimerkiksi pienryhmätoiminnan estäviä ja edistäviä tekijöitä kartoittavissa kysymyksissä, jos vastaaja koki ne jollain tapaa merkittäviksi pienryhmätoiminnan toteuttamisen kannalta.

Kysymysten 7, 12 ja 13 avulla selvitettiin, miksi pienryhmätoimintaa toteutetaan ja mikä merkitys sillä on sekä lapsille että työntekijöille. Näitä kolmea osittain toisiinsa liittyvää kysymystä ei haluttu sijoitella kyselyyn peräkkäin sen vuoksi, että ne ovat samankaltaisia, eikä vastaajille haluttu aiheuttaa turhautumista ja vastausväsymystä. Kysymys numero seitsemän myös herätteli vastaajaa pohtimaan pienryhmätoiminnan toteuttamisen syitä, jonka toivottiin motivoivan vastaajaa vastaamaan seuraaviin, runsasta ajattelua vaativiin kysymyksiin.

Kysymyksillä 8–11 selvitettiin pienryhmätoiminnan onnistunutta toteuttamista estäviä ja edistäviä tekijöitä. Kysymyksissä vastaaja joutui pohtimaan myös sitä, kuinka näihin tekijöihin voidaan vaikuttaa. Kysymysten avulla pyrittiin tuottamaan tietoa pienryhmätoiminnan toteuttamiseen liittyvistä hyvistä käytännöistä.

Kysymys numero 14 oli vapaa sana, johon vastaajat saivat halutessaan kirjoittaa palautetta tai ajatuksia ja asioita, jotka heitä pohdituttavat pienryhmätoiminnassa. Toimeksiantajan kanssa käydyissä keskusteluissa koettiin tärkeäksi, että vastaajille annetaan mahdollisuus halutessaan kertoa myös muista opinnäytetyön aihepiiriin liittyvistä asioista. Taustalla oli ajatus siitä, että varhaiskasvatus määrittävässä laeissa ja sen myötä käytännön työssä tapahtuvat muutokset voivat huolettaa työntekijöitä, eikä työntekijöiden huolta välttämättä ehditä kuulla arjen työssä. Työntekijöitä ei kuitenkaan haluttu johdatella ajattelemaan pelkääntään tulevaisuutta, joten sana tulevaisuus jätettiin mainitsematta kysymyksessä.

Yksi kyselylomakkeen suunnittelemisessa pohdituttanut asia oli vastaustilan riittävä määrä. Avovastauksille tulisi varata riittävästi tilaa (Hirsjärvi ym. 2009, 204). Joidenkin kysymysten oli niiden välisten suhteiden vuoksi järkevin olla samalla sivulla, mikä myös osaltaan vaikutti kysymysten sijoitteluun lomakkeella. Kysely haluttiin myös pitää lyhyehkönä, jotta vastaajat jaksaisivat aloittaa vastaamisen eivätkä säikähtäisi pitkää lomaketta. Lomakkeen pituutta tuleekin miettiä huolellisesti, sillä jos lomake on liian pitkä, vastaajat voivat luopua vastaamisesta ennen kuin edes tutustuvat lomakkeeseen kunnolla (Valli 2015, 87). Lisäksi opinnäytetyön potentiaalisia vastaajia oli kaksikymmentäviisi, joten kyselyitä jouduttiin tulostamaan sama määrä. Koska jokaisen lomakkeen mukana tuli myös sivun mittainen saatekirje, päätettiin kysymysosio rajata kolmeen sivuun, jolloin yksi kyselylomake saatekirjeineen oli kaksipuolisena tulosteena kaksisivuinen. Näin tulostettavia kaksipuoleisia sivuja kertyi vain viisikymmentä kappaletta, mikä oli myös taloudellisesti ja ekologisesti ajatellen järkevä lukumäärä.

7.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Laadullinen aineisto on useimmiten ilmiänsuhtaan tekstiä. Laadullisen aineiston analyysissä aineisto tiivistetään ja selkeytetään, jotta hajanaisesta aineistosta löydetään informaatiota. (Eskola & Suoranta 2000, 15, 137.) Tässä opinnäytetyössä aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysimenetelmällä. Analyysipolku löytyy opinnäytetyön liitteistä (liite 3). Aineistolähtöisessä analyysissä vastaukset tutkimustehtäviin saadaan käsitteitä yhdistelemällä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112). Sisällönanalyysissä aineisto pyritään kuvaamaan sanallisesti tiiviissä ja yleisessä muodossa (Kananen 2008, 94; Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Tavoitteena on, että tutkittavasta ilmiöstä saadaan tuotettua selkeä kuvaus, mikä edellyttää aineiston tiivistämistä ja uutta muotoa. Sisällönanalyysin vaiheet ovat aineiston pelkistäminen eli redusointi, klusterointi eli samanlaisuuksien ja eroavaisuuksien etsiminen sekä abstrahointi eli vaihe, jossa epäoleellinen tieto erotellaan oleellisesta ja muodostetaan teoreettinen käsitteistö. (Kananen 2008, 94.) On tärkeää, että tutkija tuntee aineistonsa erinomaisen hyvin (Eskola & Suoranta 2000, 151).

Käytännössä aineisto eli kaksikymmentä palautunutta kyselylomaketta litteroitiin kysymys kysymykseltä siten, että käsin kirjoitetut vastaukset kirjoitettiin sähköiseen muotoon taulukoiksi. Samaan taulukkoon sijoitettiin kaikkien vastaajien vastaukset samaan kysymykseen, ja lopulta syntyi kolmetoista kyselyn kysymyksiin otsikoitua taulukkoa (taustatietoja kartoittavat kysymykset yksi ja kaksi yhdistettiin samaan taulukkoon). Aineistoa syntyi kaksikymmentä vaakasuuntaista sivua Arial-fontilla ja fonttikoolla kaksitoista. Litterointivaiheessa aineistoon tutustuttiin perusteellisesti.

Litteroinnin osalta pohdintaa aiheutti muun muassa se, järjestelläänkö aineistoa taulukoihin jollakin tapaa. Aineistoa kannattaa järjestellä, sillä koskaan ei voi tietää, mitkä asiat aineistossa alkavat myöhemmin kiinnostaa (Eskola & Suoranta 2014, 164). Lopulta päädyttiin siihen, että nelirivisten, viisi saraketta sisältäneiden taulukoiden kahdelle ylimmäiselle riville kirjattiin lastentarhanopettajien vastaukset, kolmannelle riville päivähoitajien vastaukset ja neljännelle riville muilla ammattinimikkeillä työskentelevien kasvattajien vastaukset. Lisäksi vastaajat järjesteltiin niin, että pienten ryhmissä työskentelevien kasvattajien vastaukset olivat taulukon vasemmassa reunassa. Jokaisen vastaajan vastauksilla oli tietenkin myös oma paikkansa taulukossa, joten saman vastaajan vastaukset eri kysymyksiin oli tarvittaessa helppo löytää. Myös mahdollisia vastausten välisiä eroavaisuuksia oli näin helpompi tarkastella, sillä taulukosta pystyttiin nopeasti tarkistamaan, eroavatko esimerkiksi lastentarhanopettajien vastaukset päivähoitajien vastauksista tai 1–3-vuotiaiden ryhmissä työskentelevien vastaukset vanhempien lasten ryhmissä työskentelevien vastauksista. Samassa yhteydessä ensimmäinen taulukko koodattiin väreillä niin, että vastausten perusteella saman päiväkotiryhmän sisältä tulevat vastaukset merkattiin samalla värillä. Värikoodaus tehtiin, jotta mahdollinen ryhmien välinen vastausten vertailu helpottuisi.

Kun koko aineisto oli litteroitu, järjestelty helposti luettavaan muotoon taulukoiksi, tulostettu ja luettu useaan kertaan läpi, vastauksia alettiin vertailla keskenään ja niistä pyrittiin löytämään tämän opinnäytetyön kannalta tärkeät asiat. Tutkimuskysymysten kannalta olennainen materiaali alleviivattiin, eli aineisto redusoitiin. Redusoinnissa aineisto pelkistetään siten, että epäolennainen karsi-

taan pois ja informaatio joko tiivistyy tai pilkotaan osiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Koska aineisto oli melko tiivistä eikä juurikaan rönsyillyt, redusointivaihe sujui nopeasti ja helposti.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tehtävänasettelun ja tarkoituksen mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Analyysiyksiköiksi voidaan valita yksittäisiä sanoja, lauseita, lauseen osia tai ajatuskokonaisuuksia (Polit & Hungler 1997; Burns & Grove 1997, Tuomi & Sarajärven 2009, 110 mukaan). Tämän opinnäytetyön redusointivaiheessa analyysiyksiköiksi valittiin yksittäistä asiaa edustavat ilmaukset. Esimerkiksi kyselyn kahdennessatoista kysymyksessä kysyttiin, millaista merkitystä pienryhmätoiminnalla on kasvattajan mielestä lapselle ja eräs vastaaja vastasi: ”Pienessä ryhmässä tilanteet on rauhallisempia ja lapsi tulee paremmin kuulluksi. Pienryhmä luo turvaa ja helpottaa lapsen ryhmäytymistä.” Tämä vastaus pilkottiin osiin ja siitä eroteltiin neljä erillistä analyysiyksikköä, jotka olivat rauhallisemmat tilanteet, lapsi tulee paremmin kuulluksi, pienryhmä luo turvaa sekä ryhmäytyminen helpottuu. Analyysiyksiköt kirjattiin kysymyskohtaisiksi listoiksi niin, että ilmauksia pelkistettiin tarvittaessa jättämällä jäljelle vain olennainen. Näistä pelkistetyistä ilmaisuista poimittiin samanlaisuudet ja erilaisuudet, ja ne yhdisteltiin uusiin taulukoihin erilaisiksi kokonaisuuksiksi eli klusteroitiin (Kananen 2008, 94). Klusteroinnissa yhdistellyille kokonaisuuksille nimettiin alaluokat, alaluokkia yhdisteltiin yläluokiksi ja yläluokkia pääluokiksi. Esimerkkejä analyysistä on esitetty tämän opinnäytetyön liitteissä (liite 4).

Klusterointivaihe oli tässä opinnäytetyössä mutkikas, monivaiheinen ja tiivistä aineistosta huolimatta haastava. Opinnäytetyöprosessin edetessä klusterointia palattiin useita kertoja tekemään uudelleen. Klusteroinnin aikana pohdittiin muun muassa, tarvitseeko jokainen asiasisällöltään sama pelkistetty ilmaus (kuten esimerkiksi ”hyvä suunnittelu”) kirjata aineistoon erikseen. Näin päädyttiin tekemään, sillä joitakin asioita mainittiin lähes jokaisen vastaajan vastauksissa, mutta joitakin pelkistettyjä ilmauksia luetteloista löytyi vain yksi tai kaksi kappaletta. Samalla tehtiin havainto siitä, että tulososiota kirjoitettaessa on hyvin tärkeää muistaa palata alkuperäisilmausten pariin, jotta aineiston suola eli vivahde-erot eivät analysoidessa pääse katoamaan.

Klusteroinnin alkuvaiheessa alettiin harkita myös aineiston koodausta, sillä analyysin edetessä pelkistetyistä ilmaisuista olisi tärkeää löytää nopeasti ja helposti ilmaisun alkuperäinen lähde litteroidusta aineistosta, jos aineistosta haluttaisiin esimerkiksi tuottaa sitaatteja. Jokaiselle vastaajalle siis luotiin oma koodi, joka sisälsi ammattinimikkeen, vastaajan lapsiryhmän ikäjakauman sekä ryhmän lasten lukumäärän. Jos samasta ryhmästä löytyi kaksi samalla ammattinimikkeellä työskentelevää vastaajaa, lisättiin koodin perään vielä kirjain. Näin luotiin esimerkiksi koodi PH13_11b, jossa PH tarkoittaa päivähoitajaa, 13 lasten ikäjakautta 1–3-vuotiaat ja 11 lasten lukumäärää ryhmässä. Koodaukset lisättiin jokaisen pelkistetyin ilmauksen alkuun. Omien koodien kehittäminen on kannattavaa, kunhan niitä käyttää johdonmukaisesti ja tietää, mitä ne tarkoittavat (Eskola & Suoranta 2014, 165). Vaikka koodaaminen koettiin työlääksi, oli siitä kuitenkin analyysin edetessä ja tuloksia tarkastellessa useita kertoja huomattavasti hyötyä.

Klusteroinnin tuloksena syntyi kaiken kaikkiaan 29 sivua uusia taulukoita, jotka oli jaoteltu kyselyn kysymysten mukaisesti. Taulukoista löytyivät pelkistetyt ilmaukset (noin 40–70 pelkistettyä ilmausta per kysymys), niistä yhdistelemällä luodut alaluokat, alaluokista johdetut yläluokat ja yläluokkia yhdistävät pääluokat. Alkuperäisaineisto käytiin tässä vaiheessa vielä huolellisesti läpi sen varmistamiseksi, että kaikki olennainen oli päätynyt myös klusterointitaulukoihin oikeille paikoilleen. Tämä oli erityisen tärkeää varsinkin silloin, jos johonkin kysymykseen oli vastattu jotakin, joka sisälsi informaatiota myös johonkin toiseen kysymykseen. Näin kerättiin vielä joitakin uusia pelkistettyjä ilmauksia ja lisättiin ne asianmukaisille paikoilleen klusterointitaulukoihin.

Seuraavaksi analysoitiin, mikä aineistosta oli oleellista ja mikä ei, eli tehtiin abstrahointi (Kananen 2008, 94). Koska kyselyn kysymykset mukailivat tutkimuskysymyksiä ja saadut vastaukset olivat melko suoraa vastauksia opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin, oli aineistosta todella haastavaa koettaa karsia materiaalia pois. Karsiminen aloitettiin ryhmittelemällä klusterointitaulukot kolmen tutkimuskysymyksen alle, jolloin taulukkoryhmittymiäkin jäi jäljelle vain kolme (Penttilän päiväkodin pienryhmätoiminta, pienryhmätoimintaan vaikuttavat tekijät sekä pienryhmätoiminnan merkityksiä). Samalla taulukoista poistettiin pelkistetyt

ilmaukset, jotta taulukot tiivistyisivät ja olisivat helpommin tarkasteltavissa. Joi-takin ylä- ja pääluokkia hiottiin vielä tässä vaiheessa sanallisesti. Samassa yh-teydessä luotiin hahmottamisen helpottamiseksi pääluokille vielä myös kolmea tutkimuskysymystä mukailevat yhdistävät luokat. Pääluokat toimivat vastauksi-na tutkimuskysymyksiin. Tässä vaiheessa taulukoita oli jäljellä vajaat kuusi si-vua.

Kun tuloksia alettiin kirjoittaa, huomattiin, että osasta materiaalia on hankala tuottaa selkeitä kuvauksia, koska samat asiat, kuten suunnittelun tärkeys, tois-tuivat huomattavan usein eri yhteyksissä. Näin ollen osiot ”Pienryhmätoimintaan vaikuttavat tekijät” sekä ”Pienryhmätoiminnan merkityksiä” klusteroitiin vielä ko-konaan uudestaan siten, että kaikki osioiden alle kuuluvat, eri kysymysten alta poimitut pelkistetyt ilmaukset koottiin yhteen ja luokiteltiin uudestaan. Osiolle ”Penttilän päiväkodin pienryhmätoiminta” uudelleenklusterointia ei ollut tarpeen tehdä, sillä tulokset olivat siltä osin hyvin selkeitä. Lisäksi kyselyn kysymyksiin 1–6 saadut vastaukset olivat osin niin suoria ja lyhyitä, ettei niitä olisi voinut si-sältöä kadottamatta irrottaa asiayhteydestään. Muille osioille uudestaan tehdyn klusteroinnin myötä aineisto selkeytyi, kun analyysiyksiköt ryhmiteltiin laajem-malta alueelta osittain uudistettujen luokkien alle. Näin asioiden toistuvuus vä-heni huomattavasti. Uuden abstrahoinnin seurauksena syntyi myös osittain uu-sia ala-, ylä- ja pääluokkia ja niiden myötä aiempaa selkeämpiä tuloksia.

Analyysissä syntyneet pääluokat kuvaavat siis opinnäytetyön keskeisiä tuloksia. Pienryhmätoimintaa toteutetaan Penttilän päiväkodissa jokaisessa ryhmässä kahtena–viitenä päivänä viikossa. Pienryhmätoimintaa toteutetaan sekä arkisis-sa tilanteissa että toimintatuokioilla ja pienryhmiä on tapana muodostaa kaksi tai kolme. Pienryhmät toimivat joko hyvin, huonosti tai niiden kokoonpanoja muutellaan. Pienryhmien muodostamiseen vaikuttavat lapsilähtöisyyteen ja ryhmädynamiikkaan liittyvät asiat sekä erilaiset muuttuvat tekijät. Pienryhmä-toiminnan onnistumiseen vaikuttavat kasvattajien toiminta, päiväkodin arki sekä ryhmän lapset. Pienryhmätoiminnalla on merkityksiä lapselle, kasvattajalle sekä päiväkotiarjen yleisestä näkökulmasta, ja pienryhmätoiminnan merkitykset liitty-vät hyvinvointiin ja päiväkodin arkeen.

8 Tulokset

8.1 Penttilän päiväkodin pienryhmätoiminta

Kyselylomake toimitettiin jokaiselle 25:lle Penttilän päiväkodin kasvattajalle. Heistä 20 palautti kyselyn. Vastaaajista kymmenen oli lastentarhanopettajia, viisi päivähoitajia ja loput viisi vastaajaa muilla ammattinimikkeillä työskenteleviä kasvattajia. Koska kysymyksessä numero kaksi kysyttiin lapsiryhmän ikäkaumaa ja kokoa, vastauksia vertailtaessa oli pääteltävissä, että jokaisesta päiväkodin seitsemästä päiväkotiryhmästä vähintään yksi työntekijä oli vastannut kyselyyn. Tarkasteltaessa vastaajien ammattinimikkeitä pystyttiin toteamaan, ettei vastaajan ammattinimike vaikuttanut vastauksiin, vaan mielipiteet ja kokemukset jakoutuivat hyvin tasaisesti ammattiryhmien kesken.

Pienryhmätoimintaa toteutetaan vastaajien mukaan usein erityisesti erilaisissa toimintatuokioissa. Lisäksi pienryhmissä toimitaan vastausten mukaan erilaisissa päiväkodin arkeen kuuluvissa tilanteissa kuten siirtymissä, ulkoilussa, leikissä, pukemisessa ja wc-käynneillä. Useimmiten pienryhmätoimintaa kerrottiin toteutettavan niin, että pienryhmät vuorottelevat ulkoilun, (ohjatun) toiminnan ja leikin välillä.

Vastauksista kävi ilmi, että päiväkodin jokaisessa ryhmässä toimitaan pienryhmissä vähintään kahtena–kolmena päivänä viikossa. Ryhmissä, joissa kerrottiin olevan erityislapsia tai lapset olivat korkeintaan 3-vuotiaita, pienryhmätoimintaa toteutettiin useimpien vastausten mukaan useammin: neljänä päivänä viikossa tai päivittäin. Myös esiopetusikäisten lasten ryhmässä pienryhmätoimintaa kerrottiin toteutettavan lähes joka päivä. 3–5-vuotiaiden ryhmissä pienryhmätoimintaa kerrottiin toteutettavan useimmiten kolmena päivänä viikossa.

Pienryhmiä oli muodostettu tai niitä muodostettiin yleisimmin kaksi tai kolme. Ryhmissä, joissa koko ryhmän lapsiluku oli korkeintaan 13, pienryhmiä oli yleisimmin kaksi, mutta toiminnan haastavuuden mukaan ryhmä saatettiin jakaa tarvittaessa myös kolmeen. Penttilän päiväkodissa on oma liikuntasali, ja mo-

nissa vastauksissa kerrottiin, että myös esimerkiksi jumpat toteutetaan pienryhmissä – niihin tosin pienryhmiä saatettiin normaalin kolmen sijaan muodostaa vain kaksi. Toiminnan sisällön kerrottiin vaikuttavan pienryhmän kokoon, ja esimerkiksi Theraplay-toimintaan ja pienten ryhmän käden taitoihin kerrottiin otettavan vain kaksi lasta kerrallaan.

1–3-vuotiaiden ryhmissä pienryhmät eivät olleet kiinteitä. Eräs pienten ryhmässä työskentelevä vastaaja tosin totesi, että pienet lapset voisivat hyötyä kiinteistä pienryhmistä: ”Kiinteät ryhmät voisivat tuoda rutiinia ja turvaa lapsille.” Toinen vastaaja kuitenkin pohti asiaa myös toiselta kannalta ja esitti kysymyksen, ”oppivatko lapset sosiaalisiksi, jos on aina sama pienryhmä jossa ovat ja toimivat”. Viisivuotiaat pyrittiin lähes jokaisessa ryhmässä pitämään omina pienryhminään: ”Viskarit eli 5-vuotiaat on pyritty pitämään omana ryhmänä, koska heille voi järjestää jo haasteellisempaa toimintaa.” Yli 3-vuotiaiden lasten ryhmistä osassa pienryhmät olivat kiinteitä, osassa vaihtuvia.

Päiväkodin pienryhmien muodostuksessa oli huomioitu lapsilähtöisyyteen, ryhmädynamiikkaan sekä erilaisiin muuttuviin tekijöihin liittyviä seikkoja. Lapsilähtöisesti ajatellen pienryhmiä muodostettiin lasten ikä, kehitystaso, persoona (kuten temperamentti, luonne, sosiaaliset taidot tai oppimistyyli) ja tarpeet, kuten tuen tarve huomioiden. Ryhmädynaamisesta näkökulmasta pienryhmien muodostuksessa huomioitiin esimerkiksi rauhallisten ja vilkkaiden sekä eri sukupuolta edustavien lasten lukumäärän tasapaino sekä lasten väliset sosiaaliset ja kaverisuhteet. Lisäksi kerrottiin, että sisarukset saatetaan sijoittaa eri pienryhmiin, samoin kuin lapset, joiden välillä on klikkejä tai eripuraa. Pienryhmien muodostamiseen vaikuttivat vastausten mukaan myös erilaiset muuttuvat tekijät, kuten esimerkiksi toiminnan sisältö ja vaikeusaste, lasten toiveet sekä paikalla olevien lasten lukumäärä.

Muodostamiensa pienryhmien toimivuudesta vastaajat olivat kolmea mieltä: ne olivat toimineet joko hyvin tai huonosti, tai sitten kokoonpanoja muuteltiin. Pienryhmät toimivat vastaajien mukaan useimmiten hyvin. Toimivissa pienryhmissä toiminta oli vastaajien mukaan ikätasoista ja lasten mielenkiinnon mukaista, ryhmädynamiikka oli hyvä, ja kasvattajat pystyivät antamaan lapsille yksilöllistä

huomiota. ”Lapset ovat oppineet toimimaan erilaisten lasten kanssa”, eräs pienryhmiin tyytyväinen vastaaja kommentoi. Yhdellä vastaajista oli kokemusta sekä toimivista että toimimattomista pienryhmistä:

Kaksi ryhmää toimineet todella hyvin: yhteistyö hyvää, kekseliäisyyttä ja improakin sopivasti. Yksi ryhmä ei niin hyvin: erityisesti kahden lapsen välillä ’kissanhännän vetoa’, voimakkaat lapset ilmaisevat mielipiteensä määräilevästi ja toisiaan härnäten.

Muutama vastaaja koki osan pienryhmistä haastaviksi joko ryhmädynamiikkaan liittyvistä tai käytännön syistä. Ryhmädynamiikan haasteita loivat vastausten mukaan esimerkiksi lasten välinen eripura. Käytännön kannalta haasteelliseksi nimettiin esimerkiksi se, että ”kolmen pienryhmän pyörittäminen” oli liian haastavaa ja siirtymät veivät liian paljon aikaa. Samalla pienryhmätoiminnan toteuttamisen haasteiden kerrottiin aiheuttavan huolta laadukkaasta varhaiskasvatuksesta:

-- Haasteita toi myös se, että siirtymissä meni niin paljon aikaa (lapset pieniä, jotka tarvitsevat paljon apua). Varsinkin jos oli enemmän kuin yksi ’toimintapiste’ aamun aikana. Mutta jos on vain yksi toiminta/aamupäivä, esim. musiikkituokio, niin se tarkoittaisi sitä, että yhden viikon aikana lapsi saisi vain yhden pienryhmätuokion verran suunniteltua toimintaa. Kuinka siis saadaan kaikki osat alueet mahdutettua viikon ohjelmaan niin, että lapset saisivat laadukasta varhaiskasvatusta?

Moni vastaaja kertoi myös, että pienryhmiin oli tehty muutoksia tai niitä sekoitetaan joskus, jos lapsia ei ole tarpeeksi paikalla, toiminta on liian haastavaa koko pienryhmälle toteutettavaksi, suuryhmään tulee muutoksia tai kasvattajien lapsituntemus kasvaa siinä määrin, että pienryhmien muuttaminen nähdään hyödyllisenä. Lapsituntemuksen kasvulla oli erään vastaajan mukaan muitakin vaikutuksia: ”Tulevaisuutta silmällä pitäen osataan jo arvioida, miten tulevat ryhmät koostetaan.” Muutoksia pienryhmiin ovat vastaajien mukaan aiheuttaneet myös jo mainittu lasten välinen eripura sekä se, ettei pienryhmiä alun perin oltu muodostettu tarpeeksi tasapainoisiksi: ”-- toinen ryhmä oli ’aktiivisempi’, menevämpi, siirrot auttoivat ryhmän toimintaa. Ryhmässä oli liian monta samanlaista toimijaa.”

8.2 Pienryhmätoiminnan onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä

8.2.1 Kuvio onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä

Pienryhmätoiminnan onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä pystyttiin vastausten perusteella jakamaan kolmeen pääluokkaan. Pienryhmätoiminnan onnistumiseen vaikuttavat vastausten mukaan erilaiset kasvattajien toimintaan, päiväkodin arkeen sekä ryhmän lapsiin liittyvät tekijät. Alla pienryhmätoimintaan vaikuttavat tekijät on kuvattu taulukkomuodossa.

PIENRYHMÄTOIMINNAN ONNISTUMISEEN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Pienryhmäjako	Pienryhmä	Kasvattajien toiminta	Pienryhmätoiminnan onnistumiseen vaikuttavat tekijät
Suunnittelu	Suunnittelu		
Suunnitelmissa pysyminen			
Ennakointi			
Valmistelut			
Toiminnan sisältö			
Palaverit			
Tiedotus			
Tiedottamisen välineet			
Kasvattajien asennoituminen	Ammatillinen toiminta		
Havainnointi			
Ei mahdollisuutta vaikuttaa			
Aikataulut	Käytännön asiat		
Siirtymät			
Tilat			
Kasvattajien lukumäärä	Henkilömäärät		
Ryhmäkokoo			
Sijaiset			
Lasten vireystila	Lapsiin liittyvät tekijät	Ryhmän lapset	
Lasten tuen ja avun tarve			
Lasten väliset kinat			
Lasten osallisuus			

Kuvio 1. Pienryhmätoiminnan onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä luokittain.

8.2.2 Kasvattajien toiminta

Vastauksissa kuvailluista pienryhmätoiminnan onnistuneeseen toteuttamiseen liittyvistä asioista moni liittyi kasvattajien toimintaan. Useat vastaajat kokivat, että huonot pienryhmäjaot olivat haitanneet pienryhmätoiminnan toteuttamista. Ryhmät oli vastaajien mukaan jaettu liian hätäisesti, niissä oli epätasainen määrä lapsia, pienryhmiin oli koottu liian paljon samalla tavoin toimivia lapsia tai lasten ikäjakauma pienryhmässä oli liian suuri. ”Kerran jumpparyhmät jaettiin turhan hätäisesti. Ensimmäisessä porukassa oli kaikki nopeatempoiset, toisessa rauhalliset ja lopulta määrätkin olivat epätasaiset”, eräs vastaaja kuvaili epäonnistunutta pienryhmätilannetta. Ratkaisuksi toimimattomiin pienryhmäjakoisiin nimettiin, että pienryhmien kokoonpanoja tulisi tarvittaessa muuttaa ja pienryhmät jakaa ajatuksella heti kun on selvillä, ketkä ryhmäläisistä ovat kyseisenä päivänä paikalla. Lisäksi ratkaisuksi ehdotettiin pienryhmien muodostamista toiminnan sisällön mukaan. Vastausten mukaan kasvattajien havainnointia ja lapsituntemusta tulisi hyödyntää pienryhmien muodostamisessa, ja kasvattajien tulisi myös huomioida pienryhmien tarpeet. Vastauksista kävi ilmi, että pienryhmien muodostamiseen panostaminen ja lapsijaon tarkkaan miettiminen edistävät pienryhmätoiminnan onnistunutta toteuttamista.

Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että pienryhmätoiminnan suunnittelulla on suuri vaikutus siihen, kuinka hyvin pienryhmätoiminta onnistuu. Eräs vastaaja kirjoitti syyksi pienryhmätoiminnan epäonnistumiselle: ”Jos toimintaa ei olla suunniteltu tiimin kanssa hyvin ja tarkasti. Jokainen tiimistä ei tiedä mitä tulee tehdä tai pienryhmien aikatauluja ja siirtymiä.” Vastaajien mukaan esimerkiksi pienryhmätoiminnan sisältöjä, aikatauluja ja siirtymiä tulisi suunnitella hyvin. Vastauksista kävi ilmi, että hyvä, etukäteen tapahtuva suunnittelu sekä selvä, toimiva ja monipuolinen suunnitelma lisäävät pienryhmätoiminnan onnistumismahdollisuuksia. Erään vastaajan mukaan pienryhmätoiminnan suunnittelulle kuitenkin tarvittaisiin lisää aikaa. Sen lisäksi, että onnistunut pienryhmätoiminta vaatii toimivan suunnitelman, tulee vastaajien mukaan suunnitelmissa myös pysyä: ”Sovitusta suunnitelmasta ei ole pidetty kiinni, vaan toimintaa on muutettu aamun aikana siitä keskustelematta”, kirjoitti eräs vastaaja kysyttäessä pienryhmätoiminnan epäonnistumisen aiheuttaneita syitä.

Moni vastaaja nosti esille myös ennakkoinnin eli ennakkosuunnittelun, riskien ennakkoinnin sekä varasuunnitelmien tekemisen merkityksen pienryhmätoiminnan onnistuneen toteuttamisen edistämiseksi. Myös valmisteluilla koettiin vastausten mukaan olevan merkitystä pienryhmätoiminnan onnistumisessa. Hyviin valmisteluihin luokiteltiin vastauksissa aikuisten hyvä työnjako, materiaalien ja välineiden valmiiksi etsiminen ja työntekijöiden vahvuuksien huomioiminen toiminnan suunnittelussa. Lisäksi valmisteluille tulisi vastausten mukaan varata riittävästi aikaa. Osana valmisteluja tulisi vastausten mukaan myös esimerkiksi sopia vanhempien kanssa hoitoaikojen kiinni pitämisestä, jotta pienryhmätoiminta päästäisiin aloittamaan sovitusti, eivätkä myöhässä tulevat lapset aiheuttaisi kiirettä ja rauhattomuutta pienryhmätoimintaan.

Vastausten mukaan myös pienryhmätoiminnan sisältö vaikuttaa sen onnistumiseen. Jos toiminta on liian tylsää tai vaikeaa, lapset eivät erään vastaajan mukaan keskity siihen. Pienryhmätoiminnan sisältö tulisi vastaajien mukaan suunnitella ikätasoisiksi, mukaviksi, mielekkäiksi ja motivoiviksi. Toimintaa ei myöskään saisi olla liikaa yhtä aikaa: ”On ollut liikaa toimintaa aamupäivän aikana (esim. yksi ryhmä askartelee, yksi on laulamassa ja yksi ryhmä ulkona) → siirtymiset vaikeita kun kaikki ovat kiinni toiminnassa.”

Vastauksista nousi esille myös, että erilaiset vuorovaikutukseen liittyvät tekijät vaikuttavat pienryhmätoiminnan onnistumiseen. Pienryhmätoiminnan toteuttamisen haasteeksi nimettiin esimerkiksi ryhmän kasvattajien välinen epätietoisuus suunnitellusta toiminnasta, aikatauluista ja siirtymistä, minkä vuoksi yhteisen suunnittelun merkitys korostui monissa vastauksissa. Vastaajien mukaan suunnitelmien tulisi myös olla kaikkien tiedossa, ja välineiksi suunnitelmista tiedottamiseen nimettiin yhteinen keskustelu esimerkiksi tiimipalavereissa. Tiimin välisen keskustelun, tiimipalavereiden sekä tiimipalaverien pohjalta toteutuvan pienryhmätoiminnan koettiin tukevan pienryhmätoiminnan onnistumista.

Vuorovaikutukseen kuuluvaksi voitiin vastauksista nimetä myös erilaiset päivä- ja viikkokohtaiset ilmoitus- ja toimintataulut, joiden avulla voidaan tiedottaa pienryhmätoiminnasta. Eräs vastaaja kuvaili toimintataulun toimintaideoita seuraavasti: ”Viikko- ja päivän toimintataulut kuntoon: lasten nimet jokaisen toiminnan

alle/kohdalle → kun vanhempi tuo lasta, hän heti huomaa esim. että lähteekö lapsi ulos vai jääkö sisälle.” Vastaajien mukaan erilaiset tiedottamisen työvälineet auttavat hetken, päivän ja viikon struktuurin hahmottamisessa sekä tiedon siirtämisessä myös vanhemmille. Lisäksi vastauksissa ilmaistiin, että erilaiset pienryhmätoiminnan onnistumista edistävät hyvät ideat ja toimintatavat kannattaa laittaa kiertoon, esimerkiksi työntekijöitä kierrättämällä.

Myös kasvattajien ammatillisen toiminnan koettiin useissa vastauksissa olevan yksi pienryhmätoiminnan onnistumiseen vaikuttava tekijä. Esille nousi muun muassa kasvattajien asennoituminen, sillä vastausten mukaan ”oma innostuneisuus tarttuu lapseen herkästi”. Pienryhmätoiminnan onnistumista tukevaksi nimettiin myös esimerkiksi ”rento asenne” sekä se, ”kun aikuiset ovat itse sydämellä mukana toiminnassa”. Lisäksi pienryhmätoiminnan onnistumiseen vaikuttavaksi nimettiin positiivinen, iloinen läsnäolo, yhdessä tekeminen, tilanteeseen keskittyminen ja sen jatkuva lukeminen, lapsen kehityksen huomaaminen sekä se, että kasvattajalla on hyvä tietoisuus lapsista. Hyväksi, pienryhmätoiminnan onnistumista tukevaksi toiminnaksi kuvattiin myös esimerkiksi oppimisympäristön muokkaamista sekä omasta terveydestä huolen pitämistä, jotta sijaisille ei olisi niin usein tarvetta. Kasvattajien toimintaan liittyen pienryhmätoiminnan onnistumista taas esti vastausten mukaan esimerkiksi puutteellinen aamuorganisointi sekä se, jos aikuinen ei keskity lapsiin.

Myös kasvattajien tekemä havainnointi nousi vastauksissa esille. Vastausten mukaan hyvä havainnointi edistää onnistunutta pienryhmätoimintaa, sillä havainnoinnin avulla lapsituntemus kasvaa ja pienryhmät voidaan muodostaa paremmiksi. Vastauksissa kuvattiin, että lapsituntemuksen kautta myös toiminnan sisällön suunnittelussa voidaan paremmin huomioida lasten taitotasot ja mielenkiinnon kohteet.

Lisäksi osa vastaajista ilmaisi, etteivät he koe voivansa vaikuttaa pienryhmätoiminnan onnistumiseen. Syyksi nimettiin vähäinen henkilöstömäärä, joka hankaloihtaa pienryhmätoiminnan toteuttamista. Eräs vastaaja kuvaili vaikuttamismahdollisuuksiaan seuraavasti: ”Ei oikein mitenkään, kun laki on se, joka linjaa kasvatustavustuullisten määrän suhteessa lapsiin.”

8.2.3 Päiväkodin arki

Vastausten mukaan myös monilla päiväkodin arkeen kuuluvilla käytännön asioilla on vaikutusta pienryhmätoiminnan onnistumiseen. Useissa vastauksissa aikataulujen ja kiireen kerrottiin häiritsevän pienryhmätoiminnan toteuttamista. Aikataulujen kerrottiin venyvän ja niiden kiinni kuromisen aiheuttavan kiirettä. Vastausten mukaan myöskään järjestelyyn tai raivaamiseen varattu aika ei riittänyt. Pienryhmätoimintaan liittyviä aikatauluhaasteita eräs vastaaja kuvaili myös seuraavasti: ”Jos lapset eivät ole tulleet ilmoitettuun aikaan hoitoon ja pienryhmä ei pääse aloittamaan ajallaan.” Pienryhmätoiminnan onnistumista taas edistivät vastaajien mukaan tilanteet, jolloin käynnissä oli kiireetön ja rauhallinen hetki ja toiminnan kesto oli suunniteltu sopivaksi.

Päiväkotiin liittyvistä käytännön asioista myös siirtymien kerrottiin hankaloittavan pienryhmätoiminnan kulkua. Siirtymien aikana kerrottiin koettavan, että aikuiset eivät riitä kaikkialle. Siirtymissä hankalaksi koettiin myös se, jos aikataulutettua toimintaa oli liikaa, jolloin siirtymille ei jäänyt venymävaraa. Siirtymien aiheuttamia hankaluuksia vähentäväksi tekijäksi nimettiin normaalia vähäisempi lasten lukumäärä: ”Vähän lapsia, -- aikaa enemmän keskittyä siirtoihin.” Ratkaisuksi siirtymien aiheuttamiin hankaluuksiin vastauksissa kuvattiin riittävää siirtymien ennakkosuunnittelua.

Tiloillakin kerrottiin olevan vaikutusta pienryhmätoiminnan onnistumiseen. Sopivien tilojen puutteen kerrottiin hankaloittavan pienryhmätoiminnan toteuttamista. Erillisillä, rauhallisilla tiloilla taas kerrottiin olevan kenties yllättäviäkin merkityksiä: ”Pienryhmälle varattu oma rauhallinen tila (esim. ei ryhmätiloissa), jolloin lapsille erityisempi juttu ja ovat motivoituneimpia toimintaan.”

Myös henkilömäärät nousivat esille useissa vastauksissa. Vähäinen kasvattajien lukumäärä tai kasvattajien poissaolot nimettiin pienryhmätoimintaa hankaloittaviksi tekijöiksi. Ratkaisuksi toivottiin suhdeluvuissa pitäytymistä ja lisähenkilökunnan saamista. Pienryhmätoiminnan koettiin onnistuvan paremmin silloin, kun paikalla oli riittävästi kasvattajia tai lisäkäsiä, kuten opiskelijoita. Henkilökunnan määrän lisäksi myös lasten lukumäärän kerrottiin vaikuttavan pienryh-

mätoiminnan onnistumiseen. Lapsiryhmien kerrottiin olevan liian suuria, ja eräässä vastauksessa pienryhmätoiminnan kuvattiin olevan hankalaa silloin, kun koko lapsiryhmä on päiväkodissa paikalla: ”-- siirtymiset hankalia, kun yksi aikuinen yrittää saada 7 lasta ulos (pienet, joilla avun tarve pukemisessa vielä suuri)”. Ratkaisuksi toivottiin pienempiä lapsiryhmiä. Toisaalta myös lasten poissaolot koettiin pienryhmätoimintaa hankaloittavaksi tekijäksi, sillä silloin pienryhmiä jouduttiin vastausten mukaan sekoittamaan.

Muutama vastaaja nosti esille myös sijaisten merkityksen pienryhmätoiminnan toteuttamisessa. Sijaiset hankaloittavat vastaajien mukaan pienryhmätoiminnan onnistunutta toteuttamista. ”Jos on sijaisia, jotka eivät tunne lapsia. Lapset osaavat ’testata’ aikuisia. Tai tilanne, että ryhmästä puuttuu aikuisia eikä tilalle olla saatu ketään”, eräs vastaaja kuvaili hankalasti sujunutta pienryhmätoimintaa. Vastaajat nimesivät hankaluudeksi siis myös sijaisten puutteen: ”-- sijaista ei saanut täyttämään henkilöstövajetta”.

8.2.4 Ryhmän lapset

Myös erilaiset lapsiin liittyvät tekijät vaikuttavat vastausten mukaan pienryhmätoiminnan onnistumiseen. Yhtenä tekijöistä nimettiin lasten vireystila: vilkkaat lapset hankaloittivat pienryhmätoimintaa, kun taas lasten hyvän vireystilan kerrottiin edistävän onnistunutta pienryhmätoimintaa. Myös lasten tuen ja avun tarpeen kuvailtiin vaikuttavan: ”Pienet tarvitsevat paljon ohjaamista ja ulkoiltaessa valvomista” sekä ”-- kun on suurin osa pieniä esim. ulos meno on todella haasteellista, koska tarvitsevat paljon apua pukemisessa”.

Vastaajien mukaan ryhmässä kulloinkin olevat lapset vaikuttavat pienryhmätoiminnan sujuvuuteen, ja eräs vastaaja kuvasikin erityisesti tietynlaisten lasten vaikutusta: ”’Haasteelliset lapset’ laittavat aina toiminnan uusiksi!” Hankaloittavana tekijänä pidettiin myös lasten välisiä riitoja sekä esimerkiksi temperamentieroja. Osa vastaajista koki, että pienryhmätoiminnan onnistumista voisi tukea lasten osallisuutta lisäämällä ja pyytämällä ”enemmän ideoita lapsilta toimintaan!”

8.3 Pienryhmätoiminnan merkityksiä

8.3.1 Kuvio pienryhmätoiminnan merkityksistä

Pienryhmätoiminnan merkityksiä pystyttiin luokittelemaan kahdella eri tavalla. Ensiksi merkityksiä pystyttiin tarkastelemaan yleisestä sekä myös eritellymin lapsen ja kasvattajan näkökulmasta. Toiseksi pienryhmätoiminnan merkityksiä pystyttiin luokittelemaan jokaisesta kolmesta näkökulmasta myös arkisiin ja hyvinvointiin liittyviin merkityksiin. Alla pienryhmätoiminnan merkitykset on kuvattu taulukkomuodossa.

PIENRYHMÄTOIMINNAN MERKITYKSIÄ

YLEISESTI	LAPSELLE	KASVATAJALLE
Arkiset: -Rauhallisuus -Keskittyminen -Sujuvuus -Enemmän tilaa -Melutason laskeminen -Vaihtelua päiviin -Pienessä ryhmässä toimimisen mahdollistuminen -Kasvatusperiaate	Arkiset: -Vähemmän odottamista (enemmän aikaa toimia) -Turvallisuus -Iän ja kehitystason mukainen toiminta	Arkiset: -Toiminnan ohjauksen ja suunnittelun helpottuminen -Toiminnan sisällön syventyminen -Selkeys ja hallittavuus -Huomiointi helpottuu -Havainnointi helpottuu -Lapsituntemus lisääntyy
Hyvinvointi: -Enemmän yhteistä aikaa -Läsnäolon, kohtaamisen ja vuorovaikutuksen vahvistuminen -Kasvun, kehityksen, kasvatuksen ja oppimisen parempi mahdollistuminen -Erityislasten tukemisen/tukitoimien tarjoamisen helpottuminen	Hyvinvointi: -Ryhmä- ja sosiaalisten taitojen kehittyminen -Yksilöllinen huomiointi -Lapsi tulee kuulluksi -Lapsi tulee nähdyksi -Itseilmaisun vahvistuminen -Onnistumisten lisääntyminen -Minuuden rakentuminen -Ainutlaatuisuus tulee näkyväksi	Hyvinvointi: -Työn mielekkyys lisääntyy -Työntekijän vahvuuksien hyödyntäminen -Palkitsevuus -Tiimityö -Jaksaminen

Kuvio 2. Pienryhmätoiminnan merkityksiä.

8.3.2 Pienryhmätoiminnan merkityksiä yleisesti

Suuri osa vastaajista nosti esille rauhallisuuden yhtenä pienryhmätoiminnan merkityksistä. Pienryhmätoiminnan kerrottiin rauhoittavan päiväkodin arkea sekä luovan rauhallisen toimintaympäristön ja työilmapiirin. Vastaajien mukaan tilanteet, ilmapiiri, toiminta ja siirtymät rauhoittuivat pienryhmätoimintaa toteutettaessa. ”Se (pienryhmätoiminta) on tarkoitettu tilanteita rauhoittavaksi”, kuvasi eräs vastaaja syitä pienryhmätoiminnan toteuttamiselle. Pienryhmätoiminnassa lapsilla on vastausten mukaan rauha myös tutustua muihin lapsiin, ja kasvattajakin voi rauhallisemmin keskittyä ohjaamiseen ja opettamiseen: ”Rauhoittaa koko ryhmän ilmapiiriä → levollisempaa tehdä työtä.” Vastausten mukaan pienryhmätoiminta parantaa myös keskittymistä. Lapset keskittyvät pienryhmissä paremmin, sillä häiritseviä tekijöitä, kuten melua, on vähemmän. Erään vastaajan mukaan ”-- pienryhmätoiminnalla arki saadaan sujumaan rauhallisemmin ja sujuvammin”.

Pienryhmätoiminnan yleiseksi, arkiseksi merkitykseksi oli vastauksista luokiteltavissa myös se, että pienryhmätoiminnan aikana käytössä on enemmän tilaa. ”Enemmän tilaa toimia ja leikkiä, kun ryhmä on jaettu eri tiloihin”, eräs vastaaja kuvaili. Toisen vastaajan mukaan taas ”ryhmiin jakamalla saamme käytettyä tilojamme hyvin hyödyksi”. Vastausten mukaan pienryhmätoiminnan arkinen merkitys on myös melutason laskeminen, minkä osa vastaajista nimesi myös yhdeksi syyksi toteuttaa pienryhmätoimintaa. Lisäksi pienryhmätoiminnan kerrottiin tuovan vaihtelua päiviin.

Yksi pienryhmätoiminnan yleisistä merkityksistä on sekin, että pienryhmätoiminnan toteuttaminen yksinkertaisesti mahdollistaa koko päiväkotiryhmää pienemmissä ryhmissä toimimisen. Vastaajien mukaan pienryhmätoimintaa on toteutettava, koska ”koko porukalla tekemiset eivät vain onnistuisi” ja ”ryhmä on niin suuri, ettei ole kellekään mielekästä toimia niin isossa porukassa”. Moni vastaaja nimesi suuret ryhmäkoot syyksi sille, että pienryhmätoimintaa ylipääntään toteutetaan. ”Lapsen on parempi olla pienemmässä ryhmässä”, eräässä vastauksessa perusteltiin. Erään vastaajan mukaan pienryhmätoiminta on myös ”-- tämän päivän kasvatuseriaate”.

Vastauksista oli löydettävissä pienryhmätoiminnan yleisiä merkityksiä myös hyvinvoinnin näkökulmasta. Pienryhmätoiminnassa kasvattajilla ja lapsilla kerrottiin olevan enemmän yhteistä aikaa, joten kasvattajilla on pienryhmätoiminnan aikana vastausten mukaan esimerkiksi enemmän aikaa pitää lasta sylissä. Pienryhmätoiminnan aikana aikuisen myös kerrottiin olevan ”juuri niitä lapsia varten” ja ”-- saatavilla koko pienryhmätoiminnan ajan”.

Vastauksissa korostuivat myös läsnäolo, kohtaaminen ja vuorovaikutus. Eräs vastaaja kuvaili pienryhmätoiminnan toteuttamisen syitä seuraavasti: ”-- Lapsia myös helpompi kohdata yksilöllisesti ja kiinnittää huomiota lapsen tarpeisiin. Aito kohtaaminen ja läsnäolo keskiössä --”. Vastauksissa kohtaamiset aikuisten ja lasten välillä nimettiin tärkeiksi, minkä lisäksi kommunikoinnin kerrottiin pienryhmässä olevan helpompaa. Vastausten mukaan ”luottamus aikuisiin” ja ”positiivinen vuorovaikutus” vahvistuvat pienryhmässä.

Kasvun, kehityksen, kasvatuksen ja oppimisen kannalta pienryhmätoiminnalla kerrottiin olevan useita erilaisia merkityksiä. Pienryhmissä kasvun ja kehityksen, kuten itsesäätelytaitojen ja oman toiminnan ohjauksen kerrottiin mahdollistuvan paremmin. Pienryhmätoiminnassa myös saadaan vastausten mukaan paremmat mahdollisuudet oppimisen tukemiseen, minkä lisäksi pienryhmätoiminnassa on tarpeeksi rauhallista opettaa sekä keskittyä oppimiseen. Pienryhmän kerrottiin myös olevan ”turvallinen pieni porukka opetella uusia taitoja”. Vastaajien mukaan pienryhmässä lapsi oppii ja kehittyy paremmin, sillä pienryhmätoiminnassa ”Pystyy toteuttamaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteita yksilöllisesti.”

Erityislasten kannalta pienryhmätoiminnan koettiin olevan erityisen tärkeää. Jos ryhmässä oli runsaasti erityislapsia, pienryhmätoiminnan kerrottiin olevan paras keino toimia. Eräs vastaaja kertoi pienryhmätoiminnan olevan ”tukitoimien -- kannalta aivan ensisijaista”. Erityislasten kerrottiin hyötyvän pienestä ryhmästä, ja joidenkin vastausten mukaan pienryhmätoiminta on ”Erityistä tukea tarvitseville ehdoton toimintamuoto!” Vastausten mukaan erityislasten tukeminen ja tukitoimien tarjoaminen siis helpottuvat pienryhmätoiminnassa.

8.3.3 Pienryhmätoiminnan merkityksiä lapselle

Pienryhmätoiminnalla koettiin vastausten mukaan olevan monenlaisia merkityksiä myös lasten päiväkotiarkeen. Pienryhmätoiminnan aikana toiminnan kuvattiin olevan suuressa ryhmässä tapahtuvaa toimintaa kiireettömämpää, ja lasten joutuvan odottamaan vuoroaan vähemmän. Kun vuoron odottaminen lyheni, varsinaiselle toiminnalle kerrottiin jäävän enemmän aikaa. Pienryhmän koettiin myös luovan turvaa lapselle, minkä lisäksi toimintaympäristön itsessään koettiin olevan pienryhmätoiminnan aikana turvallisempi. Eräässä vastauksessa ”turvallisuuksioiden” huomiointi oli nimetty myös yhdeksi syyksi pienryhmätoiminnan toteuttamiselle.

Pienryhmätoiminnalla kerrottiin olevan merkityksiä lapselle myös toiminnan sisällön kautta. Eräässä vastauksessa kerrottiin ryhmän ikäjakauman olevan suuri, joten pienryhmätoiminta mahdollisti iänmukaisen toiminnan toteuttamisen. Erään vastauksen mukaan ”Pienryhmässä voidaan toteuttaa paremmin lapsen kehitystason mukaista toimintaa.”

Lasten hyvinvoinnin näkökulmasta pienryhmätoiminnalla oli vastausten mukaan huomattavan paljon erilaisia merkityksiä. Moni vastaaja nosti esille, että pienryhmätoiminta kehittää lapsen ryhmä- ja sosiaalisia taitoja. Pienryhmätoimintaa kerrottiin järjestettävän, jotta lasten sosiaaliset taidot kehittyisivät ja ryhmässä toimimisen taitojen opettelu mahdollistuisi. Erään vastaajan mukaan pienryhmätoiminta on lapselle merkityksellistä, koska pienryhmässä on ”-- aikuinen mukana tukemassa lasten välistä vuorovaikutusta”. Vastauksissa todettiin myös, että toiminnan myötä kaverisuhteet syvenevät ja toisaalta lapset saavat uusia leikkikavereita, jos parhaat kaverit ovat eri pienryhmässä. Pienryhmätoiminnan kerrottiin helpottavan lasten ryhmäytymistä, ja lasten tutustuvan pienryhmissä toisiinsa paremmin. ”Lapsi oppii ensin pienryhmässä esim. sosiaalisia taitoja, ja sitten taidot kehittyvät isommassakin porukassa helpommin”, eräässä vastauksessa todettiin.

Vastausten mukaan pienryhmässä lapset pystyttiin myös huomioimaan yksilöllisesti. Yksilöllinen huomiointi koettiin vastauksissa merkitykselliseksi. Lisäksi

esille nostettiin, että pienryhmissä jokainen saa huomiota osakseen, eikä kukaan syrjäydy. Eräs vastaaja huomautti, että pienryhmätoiminnassa lapset saavat yksilöllisempää huomiota, apua ja tukea aikuisen lisäksi myös muilta lapsilta. Pienryhmätoiminnassa ohjauksen, tuen ja myös toiminnan kerrottiin olevan yksilöllisempää, sillä ”opelle jää aikaa -- tukea yksilöllisemmin”. Lapsen kannalta moni vastaaja koki pienryhmätoiminnan merkitykselliseksi myös sen vuoksi, että pienryhmässä ”jokainen lapsi kokee tulevansa nähdyksi ja kuulluksi”. Eräs vastaaja kertoi, että kun toiminta on pienryhmissä kiireettömämpää, jää kasvattajilla ”aikaa kaikkien kuuntelemiselle ja ujommatkin uskaltavat ilmaista mielipiteitään”. Pienryhmätoiminnassa kasvattajan myös kerrottiin huomaavan lapsen tarpeet helpommin.

Myös lasten itseilmaisun koettiin saavan tukea pienryhmätoiminnasta. Pienryhmässä lapsen mahdollisuudet ilmaista itseään koettiin paremmiksi ja myös lasten osallisuuden korostettiin mahdollistuvan paremmin. Eräs vastaaja kertoi, että pienryhmässä ”aratkin lapset uskaltavat mukaan paremmin”. Lasten kerrottiin saavan pienryhmätoiminnassa myös enemmän onnistumisen kokemuksia. ”Lapsi saa rauhassa ja rennossa ilmapiirissä onnistumisia paremmin”, yksi vastaajista summasi ajatuksiaan. Myös lapsen minuuden kuvailtiin rakentuvan pienryhmissä paremmin, kun oman osallisuuden ja pystyvyyden tunne pääsee pienemmässä ryhmässä kasvamaan. Eräs vastaaja epäili, että ”lapsi uskaltaa olla kenties enemmän oma itsensä pienessä ryhmässä”. Toisen vastaajan mukaan pienryhmässä ”lapsi saa vahvistusta minä-kehitykselle ja -- kokee mahdollisuuden olla ’merkityksellinen’”. Muutkin kertoivat lapsen ainutlaatuisuuden korostuvan juuri pienryhmätoiminnassa: ”lapsen luonteen vahvuudet tulevat näkyviksi” ja ”jokainen saa mahdollisuuden loistaa”.

8.3.4 Pienryhmätoiminnan merkityksiä kasvattajalle

Pienryhmätoiminnalla koettiin vastausten mukaan olevan monia erilaisia merkityksiä kasvattajien arkityöhön. Pienryhmätoimintaa kerrottiin toteutettavan, jotta toiminnan ohjaus ja suunnittelu helpottuisi. Toiminnan suunnitteluun saatiin erään vastaajan mukaan pienryhmätoiminnan myötä myös yksilöllisyyttä. Pien-

ryhmätoiminnalla on merkitystä siis myös toiminnan sisältöjä ajatellen: pienryhmissä toteutettavassa toiminnassa ”voi mennä laajempiin kokonaisuuksiin” ja ”voi keskittyä lapsia kiinnostaviin aiheisiin”. Lisäksi vastaajat kertoivat, että pienryhmätoiminnan myötä arki ja työtehtävät selkeytyvät ja toiminnan toteutus on hallitumpaa. Eräs vastaaja nimesi yhdeksi pienryhmätoiminnan merkitykseksi sen, että ”ei tarvitse hallita isoja lapsimääriä kerrallaan”. Pienryhmätoiminnan kerrottiin myös tuovan mukanaan selkeän, ennalta sovitun rutiinin.

Vastauksista myös kävi selkeästi ilmi, että pienryhmätoiminnan myötä lasten huomiointi helpottuu. ”Lapsia -- helpompi kohdata yksilöllisesti ja kiinnittää huomiota lasten tarpeisiin” ja ”saa huomioitua kaikki lapset”, vastauksissa kuvailtiin. Yksilöllisen huomiointin mahdollistumisella oli kasvattajille myös pidemmälle vieviä merkityksiä: ”Lapsista voi tulla esille aivan uusia piirteitä. Nämä seikat taas voivat selittää esim. häiriökäyttäytymistä”, eräs vastaaja muistutti. Monessa vastauksessa nostettiin esille myös havainnoinnin helpottuminen pienryhmätoiminnan merkityksenä. Vastausten mukaan pienryhmässä lasten havainnointi on suuressa ryhmässä tapahtuvaa havainnointia helpompaa, tarkempaa ja syvempää, ja sitä ehtii tehdä enemmän. Vastauksissa kerrottiin, että pienryhmässä toimiessa ehtii yksittäisen lapsen lisäksi havainnoida myös koko pienryhmää. Kasvattajan työn arkeen pienryhmätoiminnan kerrottiin vaikuttavan myös siten, että pienryhmätoiminnan myötä kasvattajien lapsituntemus lisääntyy, kun lapsen vahvuuksiin, tuen tarpeisiin ja persoonallisuuteen tutustuu paremmin. Pienryhmätoiminnassa ”oppii tuntemaan lapsia paremmin yksilöinä” ja ”pääsee lähemmin tutustumaan lapsiin”, vastauksissa kuvailtiin. Eräs vastaaja peilasi asiaa myös lasten kautta ja totesi, että pienryhmätoiminnassa ”oppii tuntemaan lapset paremmin ja toisinpäin”.

Vastauksista kävi ilmi myös paljon asioita, joilla on merkitystä kasvattajien hyvinvoinnin näkökulmasta. Pienryhmätoiminnan myötä työn mielekkyyden kerrottiin lisääntyvän. Eräs vastaaja kuvasi tuntemuksiaan näin: ”Toiminnan suunnittelu ja toteutus mietitty erikseen pienille/isoille → toteutus mielekkäämpää ja hallitumpaa.” Yksi vastaajista kuvaili, että pienryhmätoimintaa toteutettaessa ”työssä kokee olevansa ja tekevänsä sitä mistä pitää”. Eräs vastaajista kertoi pienryhmätoiminnan tuovan mukanaan molemminpuolista onnistumisen iloa, ja

erään vastaajan mukaan ”Positiivinen, kiireetön tekeminen vahvistaa työhyvinvointia ja motivaatiota.” Pienryhmätoimintaa toteuttaessaan kasvattajat kokivat myös voivansa hyödyntää vahvuuksiaan. Yksi vastaajista totesi, että pienryhmätoiminnassa ”työntekijät voivat tuoda esille omia erikoisosaamisiansa”.

Pienryhmätoiminnan kerrottiin olevan myös palkitsevaa. ”Antaa paljon”, eräs vastaaja kommentoi kysyttäessä pienryhmätoiminnan merkityksiä työntekijälle. Vastausten mukaan lapsen kehityksen havaitseminen palkitsee myös kasvattajaa. Eräs vastaaja kirjoitti, että pienryhmätoiminta auttaa myös työssä kehittyemisessä: ”Saa itse olla vastuussa ryhmästään. Voi samalla arvioida itseään: onnistuinko, missä voisin kehittyä, miksi tänään meni näin? PALKITSEVAA!”

Lisäksi esille nostettiin joitakin yksittäisiä työntekijän hyvinvointiin vaikuttavia asioita. Eräs vastaaja toi esiin esimerkiksi tiimityön merkityksen pienryhmätoiminnan toteuttamisessa: ”Tiimityön merkitys korostuu – jokainen on tärkeä lenkki tiimityössä. Kukaan ei jää ulkopuoliseksi.” Erään vastaajan mukaan yksi pienryhmätoiminnan merkitys kasvattajalle taas on se, että työssä ”jaksaa paremmin”. Lisäksi yhdessä vastauksessa tuotiin esille, että pienryhmissä kasvattajalla on ”lupa olla aidosti”.

9 Tulosten tarkastelu

9.1 Pienryhmätoiminta Penttilän päiväkodissa

Yhtenä tämän opinnäytetyön tavoitteista oli selvittää, millaista pienryhmätoimintaa Penttilän päiväkodissa toteutetaan. Tuloksista ilmeni, että Penttilän päiväkotiryhmien sisällä pienryhmätoimintaa toteutetaan monipuolisesti eri tavoilla. Useimmiten pienryhmätoimintaan oltiin tulosten mukaan tyytyväisiä, vaikka esimerkiksi pienryhmien kokoonpanoja saatettiin joutua toiminnan edetessä muuttamaan.

Tuloksista kävi ilmi, että pienryhmätoimintaa toteutetaan sekä arkisissa tilanteissa kuten siirtymissä, ulkoilussa ja leikissä kuin ohjatuissa toimintatuokioisakin. Useimmiten pienryhmätoimintaa kerrottiin toteutettavan kolmen toiminnan ympärillä, jotka olivat leikki, ulkoilu ja ohjattu toiminta. Pienryhmille suositellaankin toteutettavaksi erityisesti tuokiotyypistä toimintaa (Vilén ym. 2013, 464), mutta myös esimerkiksi siirtymiä kannattaa porrastaa pienryhmittäin toteutettavaksi (Kanninen & Sigfrids 2012, 178).

Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen ja Kurhinen kirjoittavat teoksessaan *Lapsuus – Erityinen elämänvaihe*, että alle 3-vuotiaat tarvitsevat paljon aikuisen ohjausta ja että esimerkiksi kaksivuotiaana lapsen varovaisuus uusissa tilanteissa kasvaa. Kolme-, neljä- ja viisivuotiaat osaavat Vilénin ym. mukaan kuitenkin jo toimia itsenäisemmin ainakin hetkittäin, ja he myös pärjäävät ajoittain myös isommissa ryhmissä (Vilén ym. 2013, 159–160). Tämän opinnäytetyön tuloksista on pääteltävissä, että lasten ikä ja tuen tarve vaikuttavat siihen, kuinka usein pienryhmätoimintaa toteutetaan. Alle 3-vuotiaiden ryhmissä ja ryhmissä, joissa on erityislapsia, pienryhmätoimintaa kerrottiin toteutettavan vähintään neljänä päivänä viikossa, kun taas 3–5-vuotiaiden lasten ryhmissä pienryhmätoimintaa kerrottiin toteutettavan useimmiten vain kolmena päivänä viikossa. Ryhmissä, joissa lasten avun ja tuen tarve on suuri, pienryhmätoimintaa toteutettiin siis useammin. Huhtanen kirjoittaa teoksessaan *Varhainen puuttuminen – Erityisen tuen kohtaaminen päivähoitossa*, että pienet toimintaryhmät mahdollistavat erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille yksilöllisemmän hoidon, opetuksen ja kasvatuksen (Huhtanen 2004, 104–105). Myös tämän opinnäytetyön tuloksissa pienryhmätoimintaa kuvailtiin erityisen hyväksi toimintataivaksi erityistuen tarpeessa oleville lapsille, mikä selittää erityislapsia sisältävien ryhmien pienryhmätoiminnan toteuttamistiheyttä.

Tuloksista kävi ilmi myös, että ryhmässä, jossa järjestään esiopetusta, pienryhmätoimintaa toteutetaan lähes joka päivä. Myös Vilén ym. kirjoittavat, että vaikka kuusivuotias osaa jo toimia suuressa ryhmässä noudattaen yhteisiä sääntöjä, liian usein tapahtuva ohjattu toiminta voi aiheuttaa väsähtämistä, minkä vuoksi pienryhmätoiminnalle on kuusivuotiaanakin tarvetta. Seitsemänvuotiai-

den Vilén ym. kirjoittavat tarvitsevan aikuisen tukea erityisesti uuden oppimisessa. (Vilén ym. 2013, 160.)

Opinnäytetyön tulosten mukaan alle 3-vuotiaiden pienryhmiä ei toteuteta kiinteinä. Myös osassa yli 3-vuotiaita lapsia sisältävistä ryhmistä pienryhmien kokoonpanot vaihtelevat. Tulosten mukaan esimerkiksi toiminnan sisältö ja paikalla olevien lasten lukumäärä vaikuttavat pienryhmien muodostamiseen. Kalliala (2012, 161) kirjoittaa kuitenkin, että toimiva ratkaisu pienryhmien toteuttamiselle voisivat olla ”suhteellisen pysyvät pienryhmät”. Mikkolan ja Nivalaisen (2011, 21) mukaan pysyvissä pienryhmissä lapset voivat myös kiinnittyä pienryhmiinsä paremmin. Tulosten mukaan viisivuotiaat pyrittiin yleensä pitämään omana pienryhmänään, koska viisivuotiaille voi toteuttaa haastavampaa toimintaa kuin ryhmän nuoremmille lapsille. Vilén ym. (2013, 466) kirjoittavat, että iän tai kehitystason mukaan muodostetut pienryhmät mahdollistavatkin toiminnan, joka voidaan suunnitella taidoiltaan saman tasoiselle ryhmälle. Toisaalta pienryhmiä voi muodostaa myös eri-ikäisistä ja erilaisia tarpeita omaavista lapsista, jolloin mahdollistetaan lasten toinen toisiltaan oppiminen (Vilén ym. 2013, 466).

Pienryhmien muodostamisessa oli tulosten mukaan lasten iän ja kehitystason lisäksi huomioitu esimerkiksi lasten luonteita, persoonia, kaverisuhteita sekä tarpeita. Vilénin ym. (2013, 466) mukaan ryhmän suunnittelun tulisikin aina lähteä lasten tarpeista. Koivunen (2009, 52, 54) taas kirjoittaa, että pienryhmän muodostamisessa tekemillään valinnoilla kasvattajat voivat vaikuttaa ryhmädynamiikan muotoutumiseen, joten esimerkiksi lasten välisiin kaverisuhteisiin kannattaakin pienryhmien muodostuksessa kiinnittää huomiota.

Pienryhmätoiminnan toteuttaminen koettiin tuloksissa osittain haasteelliseksi, sillä esimerkiksi toiminnasta toiseen siirtymisten kerrottiin vievän aikaa varsinaiselta toiminnalta. Myös Raittila (2013, 83) on kuvannut pienryhmätoiminnan toteuttamisessa samankaltaisia haasteita: aikataulut on usein hankalaa, varsinkin jos pienryhmätoimintaa toteutetaan porrastetusti niin, että yhden pienryhmän tulee saada toimintansa tietyssä tilassa valmiiksi, ennen kuin seuraava pienryhmä voi jatkaa toimintaansa samassa tilassa.

9.2 Pienryhmätoimintaan vaikuttavista tekijöistä

Opinnäytetyössä tarkasteltiin myös, millaiset tekijät estävät ja edistävät onnistunutta pienryhmätoiminnan toteuttamista. Tulosten mukaan pienryhmätoiminnan onnistumiseen vaikuttavat lukuisat erilaiset tekijät, joista monet ovat myös selvästi yhteyksissä toisiinsa. Tuloksista on pääteltävissä, että pienryhmätoiminnan onnistunut toteuttaminen on prosessi, joka vaatii kasvattajilta runsaasti panostusta ja erityisesti suunnittelua.

Tuloksista kävi ilmi, että huonot pienryhmäjaot haittasivat pienryhmätoimintaa, ja havainnointia ja sen kautta syntynyttä lapsituntemusta tulisi hyödyntää pienryhmien muodostamisessa. Koivusen ja Lehtisen (2015, 33) mukaan havainnointi toimiikin kasvattajien työssä suunnittelun ja toteutuksen perustana. Heleniuksen ja Korhosen (2008, 184) mukaan suunnittelussa keskeisessä osassa on lapsituntemus ja kehityspsykologinen tietämys. Pienryhmissä lapset eivät välttämättä toimi samoin kuin yksilöinä toimiessaan (Kopakkala 2005, 37), joten kasvattajien on tärkeää havainnoida myös ryhmäänsä (Koivunen & Lehtinen 2015, 47).

Tulosten mukaan myös suunnittelulla on pienryhmätoiminnassa suuri merkitys. Etukäteen tehty monipuolinen pienryhmätoiminnan toteuttamissuunnitelma, jossa myös pysytään, edistää pienryhmätoiminnan onnistumista. Tulosten mukaan esimerkiksi sisällöt, aikataulut ja siirtymät tulee suunnitella hyvin. Myös Mikkola ja Nivalainen (2011, 37) korostavat suunnitelmien tekemistä ja niistä kiinni pitämistä pienryhmätoimintaa toteutettaessa. Siirtymätilanteita tulisi Kannisen ja Sigfridsin (2012, 177–178) mukaan ennakoida ja mallittaa lapsille, joille ne tuottavat haasteita. Lapsituntemus auttaa tässäkin, kun lapselle vaikeiksi tietämiesä siirtymien helpottamista voi pohtia jo etukäteen (Kanninen & Sigfrids 2012, 177).

Tuloksissa myös toiminnan sisällöllä koettiin olevan vaikutusta pienryhmätoiminnan onnistumiseen. Tulosten mukaan pienryhmätoiminnan tulisi olla ikätasoista, mukavaa, mielekästä ja motivoivaa. Eri-ikäisille sopivaa sisältöä ja menetelmiä pohdittaessa tulisikin Heleniuksen ja Korhosen (2008, 184) mukaan

hyödyntää pedagogisen teorian tietämystä, minkä lisäksi lasten toiveet tulisi ottaa huomioon. Havainnoimalla lapsia saadaan tietoa lasten vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista, joita tulisi hyödyntää toiminnan suunnittelussa (Koivunen 2009, 28). Toiminnan sisältö tulisi päättää vasta sitten, kun lasten tarpeet ovat selvillä (Vilén 2013, 466).

Tiimityöskentelyllä ja informaation kulullakin on tulosten mukaan merkitystä sen suhteen, kuinka onnistuneesti pienryhmätoimintaa voidaan toteuttaa. Epätietoisuus pienryhmätoiminnan suunnitelmista, aikatauluista ja toiminnasta nimettiin tuloksissa haasteeksi, ja ratkaisuksi ehdotettiin jälleen kerran yhteistä suunnitelua. Viikoittaiset tiimipalaverit (Koivunen 2009, 193) ovatkin väline tiedottaa pienryhmätoiminnasta kasvattajatiimin jäsenille, sillä tiimin jokaisen jäsenen tulisi pystyä luottamaan siihen, että kasvattajat suoriutuvat pienryhmätoiminnan toteuttamisesta (Mikkola & Nivalainen 2011, 36). Myös tuloksissa tiimipalaverit ja tiimin välinen keskustelu koettiin pienryhmätoiminnan onnistumista tukeviksi.

Myös kasvattajien asennoituminen nousi tuloksissa esille pienryhmätoiminnan onnistumiseen vaikuttavana tekijänä. Rentous, innostuneisuus, läsnäolo ja hyvä lapsitietoisuus nimettiin pienryhmätoimintaa tukeviksi kasvattajan ominaisuuksiksi. Myös Koivusen (2009, 71) mukaan kasvattajan kyky olla intensiivisesti läsnä lisää lapsiryhmän hallintaa, ja lapsiin keskittyvä ja hyvän vuorovaikutuksen luova kasvattaja luo ryhmään turvallisen ilmapiirin.

Tuloksissa nousi esille myös pienryhmätoiminnassa käytettävien tilojen merkitys toiminnan onnistumisessa. Jos pienryhmälle oli varattu oma rauhallinen tila, lasten kerrottiin olevan motivoituneempia pienryhmätoimintaa kohtaan. Tilat, jossa toimitaan, ovat myös Mikkolan ja Nivalaisen (2011, 38) mukaan merkittävä oppimisympäristö lapselle. Myös Koivusen (2009, 71) mukaan toimintatiloista tulisi luoda rauhalliset esimerkiksi poistamalla tilasta keskittymistä häiritsevät tekijät.

Tulosten mukaan sijaiset hankaloittavat pienryhmätoimintaa, sillä sijaiset eivät tunne lapsia. Lisäksi haasteena mainittiin henkilökunnan poissaolot ja erityisesti se, jos sijaista ei saatu ollenkaan tilalle. Myös Rissasen (2015, 22) opinnäyte-

työssä kasvattajien poissaolot nimettiin yhdeksi pienryhmätoiminnan toteuttamisen haasteeksi. Mikkolan ja Nivalaisen (2011, 37) mukaan henkilökunnan poissaoloihin tulee pienryhmätoiminnan suunnittelussa varautua, ja pienryhmätoimintaa voi pyrkiä toteuttamaan, vaikka yksi kasvattaja olisikin poissa. Myös Riihonen ja Tuukkanen (2013, 69–70) toteavat, että sijaisten käyttö on ongelmallista.

9.3 Pienryhmätoiminnan merkityksistä

Opinnäytetyön kolmantena tavoitteena oli saada selville, mikä merkitys pienryhmätoiminnalla on lapsille ja kasvattajille. Tulosten perusteella voidaan sanoa, että onnistunut pienryhmätoiminta lisää sekä lasten että kasvattajien hyvinvointia päiväkodissa. Lisäksi pienryhmätoiminnalla on runsaasti vaikutuksia päiväkotiarkeen ja sen sujuvuuteen.

Tulosten mukaan pienryhmätoiminta lisää rauhallisuutta päiväkodissa. Rauhallisuus pienryhmätoiminnassa ilmenee ilmapiirissä, toiminnassa, siirtymissä, opettamisessa ja ohjaamisessa sekä muun muassa siinä, että pienryhmässä lapset voivat rauhassa tutustua toisiin lapsiin. Pienryhmätoiminta lisää rauhallisuutta myös Mikkolan ja Nivalaisen (2011, 34) sekä Kannisen ja Sigfridsin (2012, 125) mukaan. Myös Rissasen (2015, 24) sekä Kotasaaren (2015, 50) opinnäytetöissä todettiin pienryhmätoiminnan rauhoittavan arkea.

Tuloksista ilmeni myös, että pienryhmätoiminta lisää kasvattajien mahdollisuuksia antaa lapsille yksilöllistä huomiota. Mikkolan ja Nivalaisen (2011, 33) mukaan pienryhmätoiminnan perusta onkin vuorovaikutuksessa ja siinä, että pienessä ryhmässä lapsen mahdollisuudet olla vuorovaikutuksessa kasvattajan kanssa kasvavat. Tämän opinnäytetyön tulosten mukaan yksilöllinen huomiointi on yksi pienryhmätoiminnan järjestämisyys ja merkitys lapselle, minkä lisäksi lapset tulevat pienryhmässä paremmin nähdyksi ja kuulluksi. Myös Rissasen opinnäytetyössä (2015, 24) lapsen yksilöllisen huomioimisen sekä nähdyksi ja kuulluksi tulemisen kerrottiin olevan pienryhmätoiminnan positiivinen seuraus.

Tuloksissa nousi esille myös pienryhmätoiminnan merkitys lasten ryhmä- ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Tuloksissa yksi syy pienryhmätoiminnan toteuttamiselle kerrottiin olevan se, että lasten sosiaaliset taidot kehittyisivät ja ryhmässä toimimisen taitojen opettelu mahdollistuisi. Aikuisten tuki lasten välisen vuorovaikutuksen tukemisessa koettiin pienryhmätoiminnassa merkitykselliseksi. Vilénin ym. (2013, 463) mukaan erityisesti 3–5 lapsen muodostama pienryhmä on tehokas lapsen sosiaalisten taitojen kehittämiseksi. Keltikangas-Järvinen (2012, 163) kuitenkin muistuttaa, että kasvattajan tulee olla tietoinen ryhmän vaikutuksista lapsen käytökseen, jotta ryhmää voitaisiin hyödyntää kasvatuksessa tietoisesti – ryhmässä olo itsessään ei kasvata lasta. Järvisen ja Mikkolan (2015, 30–31) mukaan kasvattajan tulisikin kiinnittää huomionsa erityisesti aggressiivisesti tai vetäytyvästi käyttäytyviin lapsiin, sillä he tarvitsevat kasvattajan ohjausta ymmärtääkseen muiden lasten aloitteita tai reaktioita. Pienryhmässä lasten kerrottiin tulosten mukaan myös ryhmäytyvän paremmin. Järvinen ja Mikkola (2015, 42) kuitenkin muistuttavat, että ryhmän ryhmäytymisestä on aina vastuussa kasvattaja.

Onnistumisen kokemuksetkin mahdollistuvat tulosten mukaan pienessä ryhmässä suurta ryhmää paremmin. Tulosten mukaan pienryhmätoiminnassa on mahdollista toteuttaa lapsen kehitystason mukaista toimintaa sekä lisätä lapsen toiminta-aikaa, kun esimerkiksi oman vuoron odottamista on vähemmän. Koivusen (2009, 38) mukaan onnistumisen kokemuksiin vaikuttaakin se, että suunniteltu toiminta on lapsen kehitystasolle sopivaa. Alijoki ja Pihlaja (2012, 268) taas kirjoittavat, että onnistumisen kokemusten mahdollistamiseksi ryhmätilanteista täytyykin suunnitella sellaisia, että lapsi on niissä aktiivinen toimija.

Pienryhmissä myös kasvattajien tekemä havainnointi tulosten mukaan helpottuu. Pienessä ryhmässä havainnointiin on enemmän aikaa, joten sitä voidaan tehdä tarkemmin ja syvällisemmin. Koivunen ja Lehtinen (2015, 18) kirjoittavatkin, että kasvattajat voivat kokea liian suuret lapsiryhmät yhdeksi syyksi havainnointiajan puutteelle. Tulosten mukaan pienryhmätoiminta lisää myös kasvattajien lapsituntemusta. Samaa mieltä ovat myös Vilén ym. (2013, 467) sekä Koivunen ja Lehtinen (2015, 39) todetessaan, että pienryhmissä lapsiin tutustuu paremmin.

Myös kasvattajien työn mielekkyys lisääntyi tulosten mukaan pienryhmätoiminnan vuoksi. Tuloksista käy ilmi, että pienryhmätoiminnan kautta syntyvä positiivinen läsnäolo vahvistaa kasvattajien työhyvinvointia. Tulosten mukaan pienryhmätoiminnan toteuttaminen antaa paljon ja palkitsee kasvattajia, minkä lisäksi kasvattajat saavat pienryhmätoimintaa toteuttaessaan vastuuta ja voivat siten kehittyä työssään. Kasvattajat nostivat esille myös omien vahvuksiensa hyödyntämismahdollisuuden pienryhmätoiminnassa, ja saman toteavat myös Vilén ym. (2013, 466). Kallialan (2012, 145) mukaan mahdollisuus vaikuttaa omaan työhön lisää työhyvinvointia merkittävästi. Myös Koivusen (2009, 137) mukaan esimerkiksi omien kykyjen hyödyntäminen ja kehittymismahdollisuudet voivat auttaa kasvattajaa jaksamaan työssään. Työn mielekkyys nousi esille myös Rissasen (2015, 25) ja Kotasaaren (2015, 53) opinnäytetyöissä pienryhmätoiminnan myönteisenä seurauksena.

10 Pohdinta

10.1 Luotettavuus ja eettisyys

Tätä opinnäytetyötä tehdessä eettisyys ja luotettavuus pyrittiin huomioimaan luonnollisena osana koko opinnäytetyöprosessia. Näin ollen kaikki valinnat ja käytetyt menetelmät pyrittiin aiheen valinnasta opinnäytetyön valmiiksi kirjoittamiseen saakka pohtimaan myös eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta. Luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmasta tutkimusta, käytettyjä menetelmiä ja toteutusta tuleekin aina arvioida kokonaisuutena (Vilkkä 2005, 114). Tehdyt valinnat ja prosessin eteneminen pyrittiin kuvaamaan opinnäytetyössä erityisen tarkasti ja avoimesti. Tarkka kirjaaminen tutkimuksen vaiheista on tärkeää, jotta lukija voi arvioida tutkimuksen tuloksia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141).

Opinnäytetyön aiheen valinnassa huomioitiin sekä opinnäytetyön tekijän omat kiinnostuksen kohteet sekä toimeksiantajapäiväkodin tarpeet. Toimeksiantajalle oli tärkeää, että opinnäytetyön tekijä on aidosti kiinnostunut työnsä aiheesta. Lopullinen aihe löytyi opinnäytetyön tekijän ehdotuksesta, ja yhdessä toimeksi-

antajan kanssa käytyjen keskustelujen aikana opinnäytetyön aihe rajattiin toimeksiantajapäiväkodille sopivaksi. Pienryhmätoiminta on aiheena sinänsä sensitiivinen, että vaikka suurryhmien haitat tunnutaan tiedostettavan yleisesti kaikkialla, harvoin puhutaan julkisella tasolla avoimesti ja rehellisesti suurten ryhmien päiväkotiarkeen aiheuttamista haasteista. Vanhempien on pystyttävä luottamaan siihen, että lapset ovat päiväkotipäivän aikana turvassa ja varhaiskasvatus saadaan toteutettua siten, kuin se on varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjattu. Eettisestä näkökulmasta opinnäytetyötä tehdessä pohdittiinkin, voidaanko suurten ryhmien aiheuttamia haasteita kuvata sellaiseen julkisessa opinnäytetyössä, jossa myös toimeksiantajapäiväkodin nimi on esillä. Opinnäytetyön luotettavuuden vuoksi mitään aineistosta ei jätetty pois, vaan opinnäytetyössä kuvattiin rehellisesti aineistossa esille tulleet asiat. Toimeksiantaja on myös tarkastanut opinnäytetyön ja antanut suostumuksensa siihen, että toimeksiantajan nimi on opinnäytetyössä esillä.

Tässä opinnäytteessä aineistonkeruu suoritettiin paperisella kyselylomakkeella. Tulosten kannalta oli tärkeää, että vastaajat kokisivat voivansa vastata kyselyyn luottamuksellisesti. Sen vuoksi jokaisen kyselylomakkeen mukana vastaajille toimitettiin myös suljettava kirjekuori, jonne lomakkeen sai sulkea vastaamisen jälkeen. Vastaaja sai itse päättää, milloin ja missä tilanteessa vastaa kysymyksiin, joten vastaaja pystyi myös vaikuttamaan siihen, kirjoittaako hän vastauksensa rauhassa ja muiden näkemättä. Vastausajan päättymisen jälkeen toimeksiantajan edustaja sulki kaikki saadut vastauskuoret suureen kirjekuoreen, jonka opinnäytetyön tekijä haki vastausajan päättymisen jälkeen. Paperisessa aineistossa vastaajan anonymiteetti ei välttämättä ole luotettavuudeltaan samalla tasolla kuin sähköisen aineiston ollessa kyseessä, sillä aina on olemassa mahdollisuus, että ulkopuoliset pääsevät käsiksi paperiseen aineistoon sähköistä aineistoa helpommin. Resurssikysymysten vuoksi aineisto oli kuitenkin koottava paperisena, joten sitä säilytettiin huolellisesti opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen kaikki opinnäytetyön aineisto tullaan hävittämään asianmukaisesti.

Jos aineistonkeruu olisi toteutettu esimerkiksi kasvokkain tehtävinä teemahaastatteluina, olisi aineisto todennäköisesti ollut kielellisesti rikkaampaa, sisällölli-

sesti monipuolisempaa ja jatkokysymyksien esittämisen myötä syvällisempää. Toisaalta anonymiteetti tiedonkerääjän ja vastaajan välillä on paperisella kyselylomakkeella kasvokkain tehtävää haastattelua suurempi, joten valittu aineistonkeruumenetelmä saattoi osaltaan tuottaa myös rehellisempää sisältöä aineistoon. Lisäksi litteroidun aineiston perusteella vastaajat ovat vastanneet paperilla kysymyksiin hyvin keskitetysti, suoraan asian ytimeen paneutuen. Näin ollen kyselylomakkeella toteutettu tiedonkeruu saattoi tuottaa myös suurempia ja helpommin tulkittavissa olevia vastauksia tutkimuskysymyksiin, kun puheelle ominaiset täytesanat ja sanojen korvaaminen ilmeillä ja eleillä jäivät pois.

Opinnäytetyön luotettavuutta pyrittiin lisäämään myös lähdekriittisyydellä. Opinnäytetyössä käytettiin ainoastaan 2000-luvulla julkaistuja lähteitä, ja yli puolet lähteistä on julkaistu 2010-luvulla. Käytettyjen lähteiden tieteellinen taso kuitenkin vaihtelee huomattavasti. Osassa lähteistä tieto on hyvin käytännönläheistä tai ilmaistu asenteellisesti kirjoittajan omakohtaisista lähtökohdista käsin, minkä lisäksi muutama käytetty lähde on käsikirjamainen oppikirja. Lähteitä pyrittiin läpi opinnäytetyöprosessin lukemaan kriittisesti siten, että esimerkiksi joidenkin kirjoittajien selvästi henkilökohtaisia mielipiteitä pyrittiin jättämään opinnäytetyön teoriapohjasta pois ja oppikirjamaisten lähteiden käyttö pyrittiin minimoimaan. Joissakin opinnäytetyön teoriaosuuden kohdissa teoriaa olisi voinut vielä syventää käyttämällä teoriaa useammasta eri lähteestä. Lähdeviittaukset pyrittiin koko opinnäytetyöprosessin ajan tekemään erittäin huolellisesti.

Monet opinnäytetyön aiheeseen liittyvistä teemoista olivat opinnäytetyön tekijälle sinällään uusia, joten varsinkin opinnäytetyön tekemisen alkuvaiheessa lähdekriittisyys ja eri lähteiden luotettavuuden arviointi olivat haaste. Opinnäytetyön valmistumisvaiheessa taas todettiin, että monissa käytännönläheisesti (ei-tieteellisesti) pienryhmätoimintaa käsittelevissä teoksissa asioita oli lähestytty samasta näkökulmasta kuin tässä opinnäytetyössä, joten sisällöllisesti ne sopivat opinnäytetyön aihealueeseen joitakin muita, syvällisemmin asioita lähestyviä lähteitä paremmin. Lisäksi oli huomioitava, että pienryhmätoiminta on aihe, johon vaikuttaa lukuisa määrä erilaisia asioita, kuten tämän opinnäytetyön luvusta Ryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa voidaan huomata. Jos kaikkia näitä osa-

alueita olisi käsitelty syvällisemmin, opinnäytetyön teoriapohja olisi kasvanut kokonaisuuteen nähden liian laajaksi.

10.2 Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi kesti ajallisesti lähes vuoden. Työskentely käynnistettiin tammikuussa 2016 tapaamalla toimeksiantajan edustaja ja keskustelemalla opinnäytetyön aiheesta ja käytännön toteutukseen liittyvistä asioista. Helmikuussa pidettiin kaksi palaveria, joissa keskusteltiin opinnäytetyön etenemisestä ja aikatauluista ja käytiin läpi kyselylomakkeen kysymykset. Helmikuun aikana kirjoitettiin opinnäytetyösuunnitelma, johon opinnäytetyön teoriaosuus kirjoitettiin alustavasti valmiiksi ja aineistonkeruu valmisteltiin muotoilemalla ja testaamalla kyselylomakkeen kysymykset. Aineistonkeruu toteutettiin huhti–toukokuun aikana. Aineisto analysoitiin kesäkuussa, ja elo–lokakuussa opinnäytetyö saatiin valmiiksi.

Vajaan vuoden mittainen opinnäytetyöprosessi lisäsi opinnäytetyön tekijän ammatillista kasvua ja varhaiskasvatustietoisuutta merkittävän paljon. Erityisesti lastentarhanopettajan pätevyyden näkökulmasta opinnäytetyön tekeminen ja aiheen pohtiminen syvällisesti eri näkökulmista lisäsivät opinnäytetyön tekijän ammatillista itsevarmuutta huomattavasti. Kun prosessin tekemiseen oli varattu riittävästi aikaa, opittu tieto ehdittiin hyvin myös sisäistää ja sopeuttaa osaksi jo aiemmin opittua, jolloin ajattelu ja ammatillisuus kasvoivat läpi koko opinnäytetyöprosessin. Eritoten ajattelun muutoksen ja oppimisen huomasi silloin, kun teoriapohjaa alettiin laajentaa aineiston analyysin valmistumisen jälkeen. Tällöin opinnäytetyön tekijä palasi sellaisten teosten pariin, joita oli hyödyntänyt opinnäytetyösuunnitelman kirjoittamisessa jo muutamaa kuukautta aiemmin. Opinnäytetyön aineistoon perehtymisen ja aineiston analyysin jälkeen teoriaan perehtyminen oli kuitenkin erilaista: erilaiset faktat olivat saaneet aineiston kautta käytännön työstä nousevia merkityksiä, ja teorian ymmärrys ja käsittely muuttuivat syvällisemmäksi. Samalla tehtiin perinteinen oppijan havainto: mitä enemmän tiedät, sitä paremmin ymmärrät, kuinka vähän oikeastaan tiedät.

Ammatillisen kasvun kannalta olisi ollut mainiota, jos opinnäytetyö olisi toteutettu parityönä. Tällöin ammatilliset keskustelut ja pohdinnat aiheiden ympärillä olisivat todennäköisesti lisänneet oppimista ja ammatillista kasvua. Erityisesti parityöskentelystä kaivattiin sitä, että ajattelu ja aiheiden tarkastelu sekä niiden kautta myös oppiminen olisivat laajentuneet, kun asioita olisi yhden näkökulman ja kokemusmaailman sijasta tarkasteltu kahdesta perspektiivistä. Työparin kanssa opinnäytetyötä tehdessä olisi saanut myös vertaistukea opinnäytetyön ongelmakohtiin, ja samoin onnistumisen hetkiä olisi voinut jakaa toisen asiaan yhtä perehtyneen kanssa. Erityisesti vertaistuen puute koettiin opinnäytetyön tekemisessä välillä raskaaksi. Lisäksi esimerkiksi parityönä työstetty analyysivaihe olisi voinut tuottaa opinnäytetyölle erilaisia tuloksia, kun yhden tekijän sijasta ratkaisuja olisi ollut pohtimassa kaksi henkilöä. Parityöskentelynä opinnäytetyön tekeminen ei myöskään olisi ollut yhtä kuormittavaa, kun työmäärä olisi jakautunut kahdelle tekijälle. Parityöskentelynä opinnäytetyö olisi myös voinut valmistua nopeammin.

Toisaalta yksin toteutettu opinnäytetyö varmisti sen, että tekijä joutui itse tuottamaan kaikki opinnäytetyön osiot. Sen vuoksi yksikään lähdeosa tai opinnäytetyön tekstiosio ei ole opinnäytetyön tekijälle vieras, vaan prosessin edetessä tekijä on joutunut yksin perehtymään kaikkeen ja sitä myötä kenties oppinut prosessin edetessä enemmän, kuin parityöskentelyssä olisi ollut tarvetta. Yksi koko opinnäytetyöprosessin suurimmista anneista onkin luonnollisesti tekijän lisääntynyt tietämys pienryhmätoimintaa, sen toteuttamista ja merkityksiä kohtaan. Kun jokaista pienryhmiin liittyvää yksittäistä asiaa tai ilmiötä joutui pohtimaan yksin, muodostui niistä jokainen myös kovin tutuksi opinnäytetyön tekijälle. Tätä kautta syntyi pienryhmiin liittyvää teoreettista tietämystä, joka juurtui osaksi opinnäytetyön tekijän ammatillisuutta. Tätä tietämystä ja ammatillisuutta voidaan hyödyntää myös työelämässä.

Yksin toteutettu opinnäytetyöprosessi opetti myös ongelmanratkaisutaitoja, kun kaikki eteen tulleet haasteet joutui kohtaamaan ja ratkaisemaan yksin. Samalla itseluottamus omia valintoja kohtaan kasvoi, kun tehtyjen ratkaisujen takana oli seisottava itsenäisesti ja ratkaisut oli kyettävä myös perustelemaan opinnäytetyön lähtökohdista käsin. Myös aikataulullisesti yksin toteutettava opinnäytetyö

oli kenties parityöskentelyä armollisempi, kun opinnäytetyötä pystyi työstämään eteenpäin silloin, kun inspiraatio ja motivaatio olivat korkeimmillaan. Aikatauluja ei siis tarvinnut sovittaa kenenkään muun aikatauluihin sopiviksi, joten opinnäytetyön parissa pystyi inspiraation iskiessä työskentelemään milloin vain. Lisäksi yhdeksi suureksi yksilötyöskentelyn eduksi koettiin kirjallisen ilmaisun helppous, kun opinnäytetyötä oli kirjoittamassa vain yksi ilmaisustaan tarkka tekijä.

Opinnäytetyöprosessi opetti tekijälleen myös aikataulutusta. Vaikka opinnäytetyön aloitusvaihe vuoden 2016 alussa tuntui ajoittain turhautavalta, kun opinnäytetyö ei opinnoissa muuten vielä tuntunut ajankohtaiselta, ajoissa aloittaminen oli koko prosessin kannalta merkittävässä roolissa. Prosessi jaettiin ajallisesti selkeisiin, opinnäytetyön tekijän muihin opintoihin sopiviin osiin niin, että tammi–helmikuussa työstettiin valmiiksi opinnäytetyösuunnitelma, huhti–toukokuussa kerättiin aineisto, kesäkuussa aineisto analysoitiin ja elokuussa opinnäytetyö kirjoitettiin valmiiksi. Myös opinnäytetyön valmiiksi kirjoittamisen vaihe olisi tehokkuutta ajatellen ollut järkevää jakaa tavoitteellisesti osiin ja aikatauluttaa. Toisaalta opinnäytetyö edistyi jatkuvasti aluksi asetettujen kuukausittain nimettyjen tavoitteiden mukaisesti, vaikka syksyllä 2016 opinnäytetyön etenemiselle ei asetettukaan aikataulullisia välitavoitteita. Koska viimeisten kuukausien aikataulutusta oli suhteellisen vapaa, työskentelyä ei edistänyt aikataulujen luoma pakko vaan oma kiinnostus opinnäytetyötä kohtaan. Samalla aikaa jäi yllättävillekin havainnoille ja oivalluksille. Aikataulullinen rentous viimeistelyvaiheessa tuotti siis syvällisempiä tuotoksia ja oppimista, kun aikaa asioiden pohtimiseen oli riittävästi.

Jos opinnäytetyöprosessi aloitettaisiin nyt sen valmistuttua alusta, tehtäisiin joidakin asioita eri tavoin. Esimerkiksi aiemmin toteutettuja opinnäytetöitä voitaisiin lähteä kartoittamaan laajemmin, jotta opinnäytetyön aiheeseen voitaisiin sisällyttää uusia, raikkaita näkökulmia. Eri ajankohtana toteutettuna opinnäytetyön aineistonkeruu voitaisiin toteuttaa kyselyn sijasta haastatteluin, jolloin aineisto voisi olla syvällisempää. Lisäksi analyysivaihe toteutettaisiin jo alusta alkaen huomioiden asioiden toistuvuus aineistossa, jolloin aineistoa todennäköisesti analysoitaisiin eri tavoin ja kenties myös eri menetelmällä. Toisaalta on muistettava, että pienryhmätoiminnassa monet asiat vaikuttavat toisiinsa (eli toistuvat)

riippumatta siitä, kuinka niitä tarkastellaan tai analysoidaan. Lisäksi on armollista tiedostaa, että opinnäytetyö ei koskaan valmistuisi, jos se aloitettaisiin alusta aina silloin, kun opinnäytetyön tekijä oppisi uutta opinnäytetyönsä tekemisestä.

10.3 Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusideat

Valmis opinnäytetyö tarjoaa toimeksiantajapäiväkodin kasvattajille tietoa pienryhmätoiminnan toteuttamisesta ja sen merkityksestä varhaiskasvatustyössä. Opinnäytetyön lisäämän tietoisuuden seurauksena kasvattajien näkemykset pienryhmätoiminnan toteuttamisesta ja merkityksistä voivat laajentua. Halutesaan kasvattajat voivat myös kehittää tai mukauttaa omassa ryhmässä toteuttamaansa pienryhmätoimintaa opinnäytetyössä esiin tuotuja asioita hyödyntäen. Vaikka opinnäytetyön tuottama tieto on merkittävää lähinnä toimeksiantajapäiväkodille, opinnäytetyön tuottama tieto ja kokemukset pienryhmätoiminnan toteuttamisesta ovat kuitenkin yleisluontoisia. Näin ollen varhaiskasvattajat myös muissa kuin toimeksiantajapäiväkodissa voivat hyödyntää opinnäytetyön tuottamaa tietoa omassa työskentelyssään.

Opinnäytetyön jatkokehitysmahdollisuuksia ovat esimerkiksi vertailututkimus siitä, kuinka pienryhmätoiminnan järjestäminen ja haasteet muuttuivat syksyn 2016 mukanaan tuomien suhdeluku- ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden muutosten myötä. Erittäin mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde olisi myös lasten näkemykset ja kokemukset pienryhmätoiminnasta osana päiväkotiarkea. Antoisaa olisi myös toteuttaa kehittämisprojekti, jossa paneuduttaisiin pitkällä aikavälillä yhden päiväkotiryhmän pienryhmätoimintaan ja pyrittäisiin jo olemassa olevan tiedon avulla päämäärätietoisesti kehittämään pienryhmätoimintaa toimivammaksi.

Lähteet

- Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2012. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisten tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 260–273.
- Asetus lasten päivähoidosta 239/1973.
- Eklund, K. & Heinonen, J. 2014. Lapsen itsesäätelyn tukeminen arjessa. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M–L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti. 216–235.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hallituksen esitys 80/2015.
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2012. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 54–66.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Lapsiryhmän toiminnan suunnittelu. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja kehitykseen. Helsinki: WSOY Opimateriaalit Oy. 182–188.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.
- Hujala, E. 2002. Uudistuva esiopetus. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy.
- Hujala, E., Puroila, A.–M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoitosta varhaiskasvatukseen. Edufin.
- Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H. 2001. Piaget'n ja Vygotskin merkitys varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.). Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus. 158–183.
- Ikonen, M. 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 149–165.
- Jernberg, A. M. & Booth, P. B. 2003a. Theraplay itsesäätelyhäiriöisten lasten hoidossa. Teoksessa Jernberg, A. M. & Booth, P. B. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Jyväskylä: Gummerus. 173–196.
- Jernberg, A. M. & Booth, P. B. 2003b. Theraplay-menetelmän perusasiat. Teoksessa Jernberg, A. M. & Booth, P. B. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Jyväskylä: Gummerus. 29–52.
- Joensuu.fi. 2015a. Penttilän päiväkotit. Ryhmät. Joensuun kaupunki. <http://www.joensuu.fi/ryhmat21>. 28.1.2016.
- Joensuu.fi. 2015b. Penttilän päiväkotit. Toiminta. Joensuun kaupunki. <http://www.joensuu.fi/toiminta22>. 28.1.2016.
- Joensuu.fi. 2015c. Penttilän päiväkotit. Joensuun kaupunki. <http://www.joensuu.fi/penttilanpaivakoti>. 28.1.2016.

- Joensuun kaupunki. 2012. Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Joensuun kaupunki. Varhaiskasvatus- ja koulutustoimi. <http://www.joensuu.fi/documents/11127/58109/Joensuun+kaupungin+varhaiskasvatussuunnitelma.pdf/960d25ef-d73c-4dd5-90d7-6ce41aa18987>. 27.1.2016.
- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuden ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kahri, M. 2003. Lapsen arki on leikkiä 2. 3–6-vuotiaat leikin maailmassa. Helsinki: Pienperheyhdistys ry.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kananen, J. & Ijäs, E. (toim.). 2008. KVALI. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Karjalainen. 2013. Penttilän päiväkotia avasi ovensa. Sanomalehti Karjalainen. <http://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/maakunta/item/33427-penttilan-paivakoti-avasi-ovensu-kuvia>. 28.1.2016.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Koivunen, P.–L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koivunen, P.–L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.
- Kotasaari, V. 2015. Pienryhmätoiminnan vaikutus lapsen ja päiväkotiryhmän arkeen. KYAMK. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/98777/Kotasaari_Virve.pdf?sequence=1. 27.9.2016.
- Kronqvist, E.–L. & Pulkkinen, M.–L. 2007. Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.
- Kupila, P. 2012. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus oppivassa työyhteisössä. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 309–311.
- Laakso, T. 2015. Pienryhmätoiminnan kehittäminen Kallelankadun päiväkodissa. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/101338/Laakso_Taru.pdf?sequence=1. 28.1.2016.
- Linnove, T. & Kivijärvi, T. Osaamisen kasvattaminen – ongelmista onnistumisiin KasKas-ryhmässä. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M.–L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti. 148–167.

- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieto.
- Nummenmaa, A. R. 2001. Tulkinallinen lähestymistapa varhaiskasvatuksen tutkimuksessa ja teorianmuodostuksessa. Teoksessa Karila, K., Kinno, J. & Virtanen, J. (toim.). Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus. 25–39.
- Nurmi, J.–E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2009. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17.
http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf. 2.11.2016.
- Penttilän päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma. 2013. Penttilän päiväkotinäkökulma.
http://www.joensuu.fi/documents/11127/146587/PENTTIL%C3%84N_PKVARHAISKASVATUSSUUNNITELMA/315c18b7-5bac-4a3e-9bdd-36631b14eb23. 27.1.2016.
- Pihlaja, P. 2004a. Ryhmä kasvun kontekstina ja ryhmäkohtainen suunnitelma. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY. 180–191.
- Pihlaja, P. 2004b. Havainnointi arvioinnin keinona. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY. 154–171.
- Poikkeus, A.–M. 2014. Itsesäätely sosiaalisten taitojen ja suhteiden perustana. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M.–L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti. 80–105.
- Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino. 69–94.
- Rautamies, E., Laakso, M.–L. & Poikonen, P.–L. Haastavasti käyttäytyvä lapsi – kodin ja päivähoiton kasvatusyhteistyö koetuksella. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M.–L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti. 192–215.
- Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Riihonen, R. & Tuukkanen, K. 2013. Selviytymistä vai varhaiskasvatusta. Mitä on resurssipula päiväkodissa? Teoksessa Oulasmaa, M. & Riihonen, R. (toim.) Ammattikasvattajan kielletyt tunteet. Väestöliitto. 64–78.
- Rissanen, P. 2015. Pienryhmätoiminta Kotkan kaupungin päiväkodeissa. KY-AMK. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/89267/Rissanen_Paivi.pdf?sequence=1. 28.1.2016.
- Rubin, P. 2003. Ryhmä-Theraplay. Teoksessa Jernberg, A. M. & Booth, P. B. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Jyväskylä: Gummerus. 343–358.
- Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Seppänen, T. 2015. Päivähoidon uudistus on kinkkinen palapeli. Yle Uutiset Kotimaa. 10.1.2016.

- http://yle.fi/uutiset/paivahoidon_uudistus_on_kinkkinen_palapeli/8583680. 22.8.2016.
- Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus -ja kehittämiskeskus. Oppaita 56.
www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1. 27.1.2016.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Vasu-asiakirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. http://www.thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait_ ja_oppaat/varhaiskasvatus_ ja_ paivahoito/vasu-asiakirja. 10.10.2016.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Valli, R. 2015. Paperinen kyselylomake. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 84–108.
- Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2013. Lapsuus. Erityinen elämänvaihe. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Opinnäytetyö: Kokemuksia Penttilän päiväkodin pienryhmätoiminnasta

- Päiväkotiryhmällä** tarkoitetaan kokonaista ryhmää (esimerkiksi Mussukat).
- Pienryhmillä** tarkoitetaan ryhmiä, jotka on muodostettu päiväkotiryhmän sisälle.
- Pienryhmätoiminnalla** tarkoitetaan toimintaa, jota järjestetään päiväkotiryhmää pienemmissä, vaihtuvissa/pysyvissä pienryhmissä päiväkotipäivän sisällä.

1. Millä nimikkeellä työskentelet? Ympyröi.

Päivähoitaja

Lastenhoitaja

Lastentarhanopettaja

Eryityslastentarhanopettaja

Kiertävä erityislastentarhanopettaja

Henkilökohtainen avustaja

Muu, mikä? _____

2. Arvioisitko, kuinka monta lasta päiväkotiryhmässäsi on kustakin ikäryhmästä?

Ikä	Lukumäärä
0-vuotiaita	kpl
1-vuotiaita	kpl
2-vuotiaita	kpl
3-vuotiaita	kpl
4-vuotiaita	kpl
5-vuotiaita	kpl
6-vuotiaita	kpl
7-vuotiaita	kpl

3. Kuinka usein päiväkotiryhmässänne toteutetaan pienryhmätoimintaa?

4. Pienryhmätoimintaa voidaan toteuttaa vaikkapa siirtymissä tai esimerkiksi kierrättämällä lapsia kolmessa pienryhmässä kolmella toimintapisteellä (esim. ulkoilu, vapaa leikki, toimintatuokio). Kuinka pienryhmätoimintaa toteutetaan teidän päiväkotiryhmässänne?

5. Miten/millä perusteella pienryhmänne on muodostettu?

6. Kuvailisitko, miten valitsemallanne tavalla muodostetut pienryhmät ovat toimineet?

7. Miksi päiväkotiryhmässänne toteutetaan pienryhmätoimintaa?

8. Muistelisitko nyt päivää, jolloin pienryhmätoiminnan toteuttaminen onnistui mielestäsi huonosti tai oli hankalaa. Mitkä asiat ovat aiheuttaneet sen, että pienryhmätoiminnan toteuttaminen on onnistunut huonosti?

9. Miten näihin pienryhmätoiminnan toteuttamista hankaloittaviin asioihin voisi vaikuttaa?

10. Muistelisitko nyt päivää, jolloin pienryhmätoiminnan toteuttaminen onnistui mielestäsi **hyvin**. Millaiset asiat edesauttavat pienryhmätoiminnan onnistunutta toteuttamista?

11. Miten voisitte lisätä edellisessä vastauksessa kuvaamiasi asioita päiväkodissanne?

12. Mitä merkitystä pienryhmätoiminnan toteuttamisella on mielestäsi lapselle?

13. Mitä merkitystä pienryhmätoiminnan toteuttamisella on mielestäsi työntekijälle?

14. Vapaa sana. Tähän voit halutessasi kirjoittaa palautetta tutkimuksesta tai esimerkiksi ajatuksia ja asioita, jotka sinua pienryhmätoiminnassa pohdituttavat. Kiitos!

Saatekirje

Opinnäytetyö: tutkimus Penttilän päiväkodin pienryhmätoiminnasta

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Karelia-ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötäni Penttilän päiväkodille. Opinnäytetyössäni kerään teiltä, Penttilän päiväkodin kasvattajilta, kokemuksia päiväkodissanne toteutettavasta pienryhmätoiminnasta. Opinnäytetyön tavoitteena on kerätä tietoa, kokemuksia ja hyviä käytäntöjä, joita hyödyntämällä pienryhmätoimintaa voidaan kehittää ja hyviä käytäntöjä jakaa työyhteisön kesken. Opinnäytetyö tehdään laadullisena tutkimuksena ja valmistuu loppuvuodesta 2016.

Pyytäisin sinua vastaamaan liitteenä oleviin kysymyksiin siinä järjestyksessä, missä ne esitetään. Voit tuki aina palata täydentämään ja muuttamaan aiempia vastauksiasi. Arvioitu vastausaika on noin 30–45 minuuttia, jos vastaat kaikkiin kysymyksiin kerralla.

Analysoin vastaukset käsin, joten voit vastata hyvin vapaamuotoisesti, esim. ranskalaisin viivoin.

Vastausaika on 1.–29.4.2016. Vastattuasi sulje lomake mukana tulleeseen kirjekuoreen ja palauta suljettu kirjekuori Tiina Maaraselle Heinähattuihin. Haen suljetut kirjekuoret Heinähattuista vastausajan päätyttyä.

Kysymyksiin vastataan nimettömänä.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tulokset kuvataan siten, ettei yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa.

Vastauksia tai niiden osia voidaan käyttää sitaatteina valmiissa opinnäytetyössä.

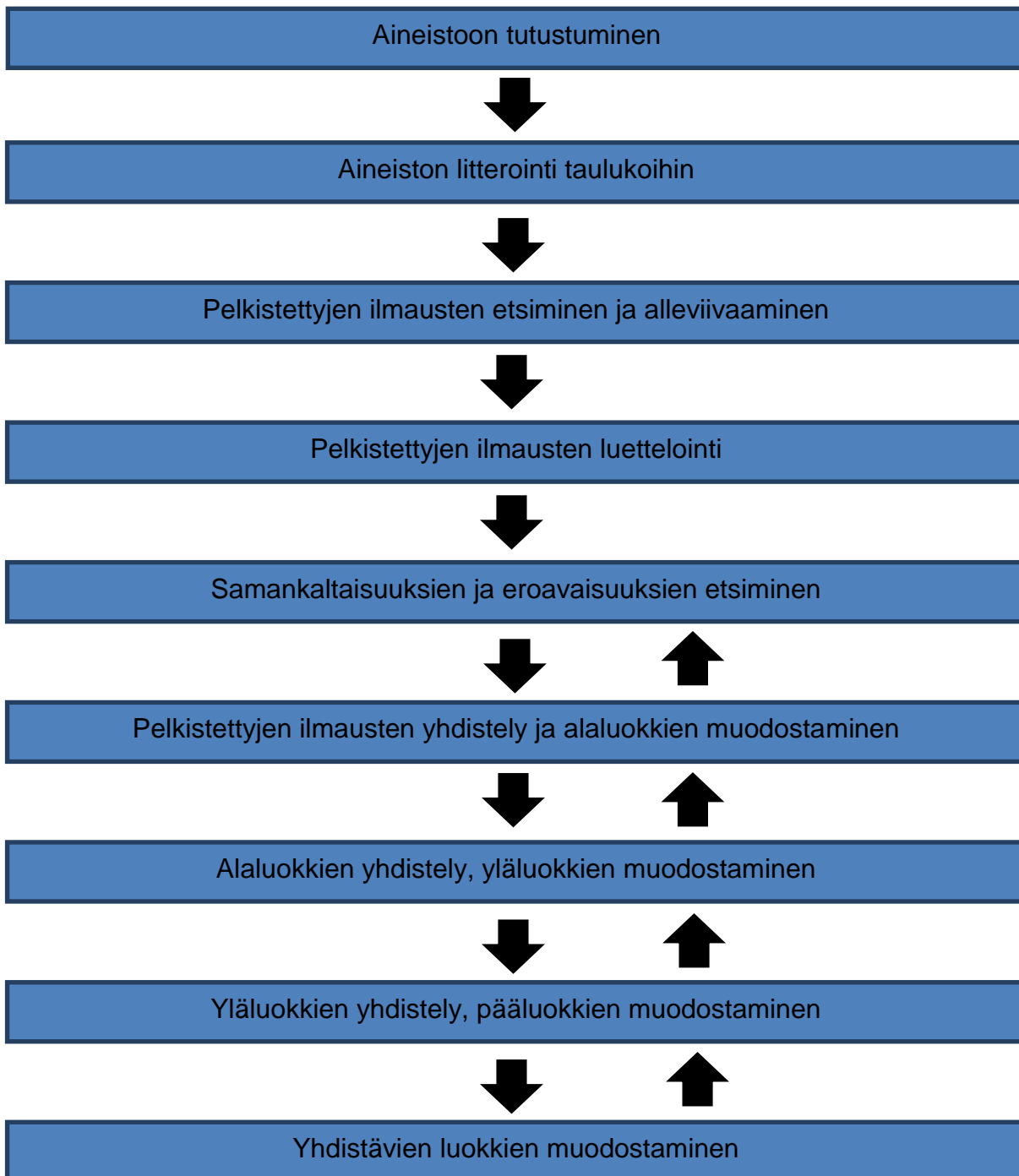
Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan sähköisesti opinnäytetöitä julkaisevassa Theseus-tietokannassa.

Jos mieleesi tulee kysymyksiä, voit ottaa yhteyttä sähköpostilla.

Suuret kiitokset avustasi!

Ystävällisin terveisin
Niina Tuononen
Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi
Puh. 040 833 2029
Sähköposti niina.tuononen@edu.karelia.fi

Analyysipolku

Mukaillen Tuomi & Sarajärvi 2009, 109: Aineistolähtöisen analyysin eteneminen.

Esimerkkejä analyysistä 1: Pelkistettyjen ilmausten ryhmittelyä alaluokiksi.

Pelkistettyjen ilmausten alusta on poistettu vastaajien anonymiteetin suojaamiseksi vastaajille luodut koodit.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Rauhallisemmat tilanteet Rauhallisempi ilmapiiri Rauhoittamaan arkea Toiminnan rauhoittaminen Siirtymien rauhoittaminen Rauhallisuus arjessa Rauha Rauhoittamaan Rento ilmapiiri Rauhallisemmat tilanteet Rauhallisuus Rauha toimia Rauha tutustua toisiin lapsiin Rauhallisempi toimintaympäristö Rauhallinen hetki toimintaan Rauhallisempi ympäristö Rauha tekemiseen Rauhallinen ilmapiiri Rauhoittaa toimintatuokioita Rauha keskittyä opettamiseen/ohjaamiseen Rauhallinen työskentelyilmapiiri Rauhoittaa koko ilmapiiriä → työnteko levollisempaa Rauha toimia kun porukka on pieni Rauhallisia hetkiä Rauha tehdä työtä	Rauhallisuus
Parempi mahdollisuus keskittyä Parempi työrauha Vähemmän häiritseviä tekijöitä (esim. melu) Parempi keskittyminen Parempi keskittyminen Lapsi pääsee keskittymään uusien asioiden oppimiseen Lapset keskittyvät pienryhmissä paremmin	Keskittyminen
Sujuvampi päivä Arjen sujuvuus Sujuvuus arjessa	Sujuvuus
Enemmän tilaa toimia ja leikkiä Tilat Tiloja saa käytettyä hyvin hyödyksi	Enemmän tilaa
Hiljaisempaa Melutaso laskee Melu Hiljaisuus Vähemmän häiritseviä tekijöitä (esim. melu) Vähemmän melua	Melutason laskeminen
Vaihtelua päiviin Päiviin vaihtelua	Vaihtelua päiviin

Esimerkkejä analyysistä 2: Alaluokista yhdistävään luokkaan.

Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka	Yhdistävä luokka
Rauhallisuus	Arki	Yleinen näkökulma	Pienryhmätoiminnan merkityksiä
Keskittyminen			
Sujuvuus			
Enemmän tilaa			
Melutason laskeminen			
Vaihtelua päiviin			
Liian suuri ryhmä/ pienryhmän edut			
Kasvatusperiaate			
Enemmän yhteistä aikaa			
Läsnäolo			
Kohtaaminen ja vuorovaikutus			
Kasvu, kehitys, kasvatus ja oppiminen			
Erytislapset/tukitoimet			
Vähemmän odottamista (enemmän aikaa toimia)	Arki	Lapsi	
Turvallisuus			
län ja kehitystason mukainen toiminta			
Ryhmä- ja sosiaalisten taitojen kehittyminen	Hyvinvointi		
Yksilöllisyyden huomiointi			
Lapsi tulee kuulluksi			
Lapsi tulee nähdyksi			
Itseilmaisu			
Onnistumiset			
Lapsen minuuden rakentuminen			
Ainutlaatuisuus esille			
Toiminnan ohjaus ja suunnittelu			
Selkeys ja hallittavuus			
Toiminnan sisältö			
Huomioinnin helpottuminen			
Havainnoinnin helpottuminen			
Lapsituntemus lisääntyy			
Työn mielekkyys	Hyvinvointi		
Työntekijän vahvuuksien hyödyntäminen			
Palkitsevuus			
Tiimityö			
Jaksaminen			

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantaja	
Organisaation nimi:	Penttilän päiväkoti
Toimeksiantajan edustaja:	Jukka Niiranen, päiväkodinjohtaja
Osoite:	Vehkakuja 4, 80220 Joensuu
Puhelinnumero:	050 330 9179
Sähköposti:	jukka.niiranen@jns.fi

Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	1300732 Niina Tuononen
Puhelinnumero:	040 833 2029
Sähköposti:	niina.tuononen@edu.karelia.fi

Toimeksiannon kuvaus	
Aihe	Kokemuksia Penttilän päiväkodin pienryhmätoiminnasta
Toteutusmuoto	Laadullinen tutkimus; puolistrukturoitu lomakehaastattelu päiväkodin kasvattajille
Aikataulu	Aineistonkeruu 04/2016, aineiston analyysi 06/2016, valmis opinnäytetyö 12/2016
Kustannusarvio ja kustannusvastuu	Haastattelulomakkeen tulostuskustannuksista vastaa toimeksiantaja, opinnäytetyön tekijä toimittaa päiväkodille suljettavat kirjekuoret.

Toimeksiantajan sitoumukset	
Opiskelijan ohjaaminen tarvittaessa, aineistonkeruun mahdollistaminen.	

Opiskelijan sitoumukset	
Toimeksiantaja saa valmiin opinnäytetyön omaan käyttöönsä.	

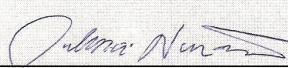
Opinnäytetyön ohjaus Karelia-amk:ssa	
Ohjaaja(t):	Miia Pasanen Päivi Putkuri

Opinnäytetyön julkisuus	
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.	

Allekirjoitukset	
Päiväys 22.2.2016	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys Niina Tuononen
Päiväys 22.2.2016	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys JUKKA NIIRANEN
Päiväys 22.2.2016	Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys Päivi Putkuri

Ennen tutkimusluvan hakemista tutustu mm. seuraaviin tietosuojavaltuutetun toimiston ohjeisiin:

- Rekisteritutkimuksen tietosuojaoapas tutkijoille ja tietopyyntöjä käsitteleville rekisterinpitäjille <http://www.tietosuoja.fi/42551.htm>
- Tietosuoja ja tieteellinen tutkimus henkilötietolain kannalta <http://www.tietosuoja.fi/3147.htm>

Hakijan tiedot	Nimi Niina Tuononen	
	Osoite [redacted] JOENSUU	Puhelin 040 833 20 29
	Sähköpostiosoite niina.tuononen@edu.karelia.fi	☒ Päätöksen voi antaa tiedoksi sähköisesti (päätoksestä ei lähetetä paperikopiota hakijalle)
	Tutkimuslaitos/oppilaitos: Karelia-ammattikorkeakoulu Koulutusohjelma: Sosiaali-alan koulutusohjelma	
Tutkimus	Tutkimuksen nimi Kokemuksia Penttilän päiväkodin pienryhmätoiminnasta	
	Tutkimuksen taso: Väitöskirja ☐ Lisensiaattityö ☐ Pro gradu ☐	Ammatillinen opinnäytetyö ☒ Muu, mikä? ☐
	Lyhyt kuvaus tutkimuksesta ja sen tavoitteista: Laadullinen tutkimus, aineiston keuhko puolistatavalla lomakeella päiväkodin kasvatushenkilökunnalle. Tavoitteena koota monitekoisten kokemuksia siitä, millaista pienryhmätoimintaa Penttilän PK:ssa toteutetaan, mitkä tekijät estävät/edistävät pienryhmätoiminnan onnistumista toteutumisista ja mitä merkittäviä kasvattajat kokevat pienryhmätoiminnalla olevan lapselle ja monitekoiselle.	
	Tutkimustapa/-menetelmä: Kysely ☒ Haastattelu ☒ Asiakirja-/tilastoanalyysi ☐ Koeasetelma ☐ Havainnointi ☐ miten havainnoidaan Muu, mikä ☐	
	Tutkimuksen kohdeyksikkö/-yksiköt: Penttilän päiväkotii	
	Tutkimuksen ohjaaja ja yhteystiedot (sähköposti/puhelin): Mira Pasanen, mira.pasanen@karelia.fi, 050 441 2861	
Aineiston suunniteltu keruu-aika: maalis-toukokuu 2016	Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika: Joulukuu 2016	
Allekirjoitus	Päiväys 22.2.2016	Allekirjoitus Niina Tuononen
Liitteet	Opinnäytteen suunnitelma (sis. saatekirje + haastattelukysymykset)	
Viraston merkitöjä	Hakemus saapunut pvm 22.2.2016 ☒ Myönnetään ☐ Hakemus hylätään seuraavin perustein	
Allekirjoitus JUKKA NIIRANEN Päätös ei anna oikeutta saada tietoja Joensuun kaupungin asiakirja- ja rekisteriaineistosta. Tämä päätös ei edellytä Joensuun varhaiskasvatus- ja koulutuskeskusta osallistumaan tutkimuksen kustannuksiin		